

BİR İLKOKULDAKİ ÖĞRETMENLERİN
KAYNAŞTIRMA UYGULAMALARI
HAKKINDAKİ GÖRÜŞLERİ

Engin YILMAZ

Özel Eğitim Anabilim Dalı

(Yüksek Lisans Tezi)

Temmuz 2015

BİR İLKOKULDAKİ ÖĞRETMENLERİN KAYNAŞTIRMA
UYGULAMALARI HAKKINDAKİ GÖRÜŞLERİ

Engin YILMAZ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Özel Eğitim Anabilim Dalı

Danışman: Doç. Dr. E. Sema BATU

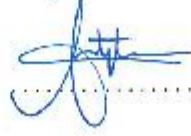
Eskişehir

Anadolu Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü

Temmuz 2015

JÜRİ VE ENSTİTÜ ONAYI

Engin YILMAZ'ın "Bir İlkokuldaki Öğretmenlerin Kaynaştırma Uygulamaları Hakkındaki Görüşleri" başlıklı tezi 09.07.2015 tarihinde, aşağıda belirtilen jüri üyeleri tarafından Anadolu Üniversitesi Lisansüstü Eğitim-Öğretim ve Sınav Yönetmeliğinin ilgili maddeleri uyarınca Özel Eğitim Anabilim Dalı Zihin Engelliler Öğretmenliği programı yüksek lisans tezi olarak değerlendirilerek kabul edilmiştir.

	Adı-Soyadı	İmza
Üye (Tez Danışmanı)	: Doç.Dr. E.Sema BATU	
Üye	: Doç.Dr. Serhat ODLUYURT	
Üye	: Doç.Dr. Onur KURT	
Üye	: Yard.Doç.Dr. Aysun ÇOLAK	
Üye	: Yard.Doç.Dr. Mine SÖNMEZ KARTAL	

Prof.Dr. Esra CEYHAN
Anadolu Üniversitesi
Eğitim Bilimleri Enstitüsü Müdürü

ÖZET

BİR İLKOKULDAKİ ÖĞRETMENLERİN KAYNAŞTIRMA UYGULAMALARI HAKKINDAKİ GÖRÜŞLERİ

Engin YILMAZ

Özel Eğitim Anabilim Dalı

Anadolu Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü

Temmuz 2015

Danışman: Doç. Dr. E. Sema BATU

Bu araştırmada, Eskişehir ili Tepebaşı ilçesindeki bir ilkokuldaki öğretmenlerin kaynaştırma uygulamaları hakkındaki görüşlerinin ortaya konması amaçlanmıştır. Çalışmanın verileri yarı-yapılandırılmış görüşme tekniğine uygun görüşme soruları hazırlanarak, gönüllü 17 öğretmen ile yapılan görüşmeler sonucunda elde edilmiştir. Görüşmelerde; görüşme kılavuzu, sözleşme, kişisel bilgi formu, ses kayıt cihazı ve görüşme soruları kullanılmıştır. Görüşmeler 5 ile 21 dakika arasında değişen sürelerde gerçekleşmiştir. Yapılan görüşmelerden sonra araştırma verileri betimsel analiz tekniği ile çözümlenmiştir. Görüşme dökümleri sonucunda veriler frekansa dönüştürülerek sayısallaştırılmıştır.

Araştırma sonucunda elde edilen bulgularda, öğretmenlerin özel eğitim gereksinimli öğrencilerin eğitimi ile ilgili bilgi sahibi oldukları fakat bilgilerin güncellenmesi amacıyla uygulamalı hizmet içi eğitim kurslarına gereksinim duyduklarını dile getirdikleri görülmektedir. Yasal düzenlemeler genel olarak olumlu ve yeterli bulunmakta fakat uygulamada sıkıntılar olduğu anlaşılmaktadır. Uygulamada yaşanan sıkıntıların giderilmesi amacıyla denetim ve rehberlik faaliyetlerinin ilgili kurumlarca yapılmasının faydalı olacağı düşünülmektedir. Özel eğitim gereksinimli öğrencilerin eğitiminde yaşanan sıkıntılar daha çok sınıf mevcutlarının özel eğitim gereksinimli öğrencilere göre düzenlenmemesi, eğitsel değerlendirme, tanılama ve yerleştirmede problemlerin olması, süreç içerisindeki kişilerin yeterince

bilgilendirilmemesi, velilerin çocuklarının özel durumlarını kabul etmemeleri, normal öğrencilerin özel eğitim gereksinimli öğrencilere karşı olumsuz tutum ve davranışlar sergilemeleri üzerinde yoğunlaşmaktadır. BEP ile ilgili genel olarak bilgi sahibi olduğu, BEP geliştirme sürecinde yapılması gereken çalışmaların yapıldığı, rehberlik servisi ve okul idaresinden gerekli desteğin sağlandığı ortaya çıkmıştır. Genel olarak özel eğitim gereksinimli öğrenciler ile ilgili olumlu atmosferin oluştuğu, çalışmaların olanaklar dâhilinde gerçekleştiği görülmüştür. Destek eğitim odasının aktif ve işlevsel olması, idarenin ve rehberlik servisinin konu üzerinde hassas olması konuya önem verildiği izlenimi vermektedir.

Araştırma kapsamında elde edilen bulgular bazı önerileri ortaya çıkartmıştır; sınıf mevcutlarında azaltma, fiziksel, öğretimsel ve davranışsal düzenlemeler; eğitsel değerlendirme, yerleştirme ve tanılama işlemlerinin titizlikle yapılması, süreç içerisinde herkesin bilgilendirilmesi, destek eğitim odalarının yaygınlaştırılması durumunda daha başarılı çalışmaların yapılacağı düşünülmektedir. Ayrıca normal gelişim gösteren öğrenciler ve velilerinin özel eğitim gereksinimli öğrenciler ile ilgili olumlu tutum ve davranışlar sergilemeleri üzerinde çalışmalar yapılması, kaynaştırma eğitimi uygulaması yapılan farklı eğitim kurumlarında araştırmalar yapılarak başarılı çalışmaların tespit edilmesi ve yapılan araştırmanın örneklemini geniş tutarak nicel değerlendirmelerle gerçekleştirilmesi önerilebilir.

Anahtar Sözcükler: Özel eğitimde yasalar, bireyselleştirilmiş eğitim programı, kaynaştırma eğitimi, öğretmen görüşleri, nitel araştırmalar.

ABSTRACT
OPINIONS OF TEACHERS IN ONE PRIMARY SCHOOL ABOUT INCLUSION
IMPLEMENTATIONS

Engin YILMAZ
Special Education Major
Anadolu University Educational Sciences Institute
July 2015

Advisor: Assoc. Prof. E. Sema BATU

The purpose of the present study was to determine the opinions of teachers in one primary school about inclusion implementations. Data of the study were collected with 17 volunteer teachers via semi-structured interviews and for this, appropriate questions were prepared and used. During the interviews, interview guide, a contract, individual information form, voice recorder, and the question form was used. The interviews were lasted between five to 21 minutes. After conducting the interviews, data were analyzed descriptively. Via the analysis, results were transferred to frequencies. The results of the study revealed that participant teachers had information about education of students with special needs but still there is need to update this knowledge via practical in-service trainings. Legal processes are seem to be positive and sufficient in general but there is problem with the application of the legal processes. It is also thought that in order to overcome the problems related with application of the legal processes, the organizations responsible with controlling and guide should be related with the main subject.

Problems related with education of students with special needs are mostly; student numbers in the classes are not organized depending on the student with special needs, problems related with educational assessment, diagnosis and placement, not providing sufficient knowledge to people who are in the process, parents who do not accept their children's special need, typically developing children's not accepting their peers with special needs. These formed that, teaches have general data about

Individualized Education Programme (IEP), due operation done with implementation in IEP process, due support supplied from guidance service and school management. In generally occurde that poisitive atmosphere about students needed special education due operation occured in opportunity. Support education room is active and functional, school management and guidance service responsive, that give an impressin on subject.

Results of the study emerged some suggestions: decreasing the number of students in the inclusion classes, making physical, instructional and behavioral adaptations, correcting educational assessment, placement, and diagnosis processes, providing information to the people in the inclusion process, increasing the number of support rooms in the schools are some of the suggestions which are thought to maket he inclusion implementations better. Besides, conducting research studies for making typically developing peers and their parents display more positive attitudes and behavior towards children with special needs can be suggested. Different inclusion implementations in different schools might be examined and successfull implementations should be determined and extended quantitative evaluation can be conducted with larger participants.

Key Words: Legislation in special education, individualized education program, inclusion, teacher opinion, qualitative research.

ÖNSÖZ

Öncelikle bu yola çıkmamı sağlayan, olumsuz durumlarla karşılaştığımda danışmanım olmasının yanı sıra; yardımları, destekleri ve yol göstericiliği ile ömrümün sonuna kadar yaptıklarını hiçbir zaman unutmayacağım değerli Hoca'm Doç. Dr. E. Sema BATU'ya ne kadar teşekkür etsem azdır.

Eğitimin başlarında her türlü yardımı sağlayan Yıldırar ÇAMDEVİREN ve Salih GÖKYOKUŞ'a, Eskişehir'de devam eden süreçte yardım ve desteklerini esirgemeyen Mehmet DEMİRBAŞ'a, tez aşamasında bana destek veren Kenan DEMİREL, Cemal TAŞDEMİR ve Hasan Hüseyin ERTEKİN'e, eğitimin meyvesi olan tezin oluşmasında verilerin toplanması sürecinde yardımcı olan gönüllü öğretmen arkadaşlarıma teşekkür ederim.

Ayrıca bu çalışmanın geliştirilmesinde önemli katkıları olan Doç.Dr. Onur KURT, Yard.Doç.Dr. Aysun ÇOLAK, Yard.Doç.Dr. Mine SÖNMEZ ve özellikle Doç.Dr. Serhat ODLUYURT'a teşekkür ederim.

Ailem... Yaşanılan sıkıntılardan birlikte el ele çıktığımız gibi bu süreçte de beraberdik. Zorlukları sevgi, sabır ve özveriyle yenerken her zaman yanımda olan eşim Tuğba'ya teşekkür ederim. Diğer manevi destekçimiz kızımız Elif Ekin'e de kucak dolusu sevgiler...

Yüksek lisans eğitimimin her aşamasında bana desteklerini veren ve kolaylık sağlayan herkese sonsuz teşekkür ederim.

Engin YILMAZ

Eskişehir, 2015

ÖZGEÇMİŞ

Engin YILMAZ
Özel Eğitim Anabilim Dalı
Yüksek Lisans

Eğitim

Lisans 2007 İstanbul Üniversitesi, Hasan Ali Yücel Eğitim Fakültesi Rehberlik ve
Psikolojik Danışmanlık Bölümü
Lise 2003 Tekirdağ/Malkara Anadolu Lisesi

İş

2007-2008 Rehberlik Öğretmeni. Sevgi Çiçeği Özel Eğitim ve Rehabilitasyon
Merkezi, Sakarya
2008-2011 Rehberlik Öğretmeni. Özel Eğitim Hizmetleri Bölüm Başkanı. Sakarya
Rehberlik ve Araştırma Merkezi, Sakarya
2011-2012 Rehberlik Öğretmeni. Barbaros İlköğretim Okulu, Eskişehir
2012-2013 Rehberlik ve Danışma Merkezi Asteğmeni. 5. Hudut Alayı Rehberlik
ve Danışma Merkezi, Iğdır
2013- Rehberlik Öğretmeni. Barbaros İlkokulu, Eskişehir

Kişisel Bilgiler

Doğum Yeri ve Yılı: İstanbul 1985 Cinsiyet: Erkek Yabancı Dil: İngilizce

İÇİNDEKİLER

JÜRİ VE ENSTİTÜ ONAYI.....	iii
ÖZET.....	iv
ABSTRACT.....	vi
ÖNSÖZ.....	viii
ÖZGEÇMİŞ.....	ix
İÇİNDEKİLER.....	x
KISALTMALAR LİSTESİ.....	xiii
TABLolar LİSTESİ.....	xiv

BİRİNCİ BÖLÜM: GİRİŞ.....	1
Özel Eğitim Gereksinimli Bireyler ve Özel Eğitim.....	1
Özel Eğitim Gereksinimli Bireylerin Eğitim Süreci.....	1
Eğitsel Değerlendirme ve Tanılama.....	2
Yönlendirme ve Yerleştirme.....	2
Eğitim Tür ve Kademelerindeki Özel Eğitim Hizmetleri.....	4
Kaynaştırma Eğitimi Uygulamaları.....	8
Kaynaştırma Eğitiminin Engelleri ve Yararları.....	9
Kaynaştırma Eğitiminin Engelleri.....	9
Kaynaştırma Eğitiminin Yararları.....	9
Ülkemizde Kaynaştırma Eğitiminin Durumu.....	10
Ülkemizde Kademesine Göre Kaynaştırma Eğitimi.....	12
Okul Öncesinde Kaynaştırma Eğitimi.....	12
İlkokul ve Ortaokulda Kaynaştırma Eğitimi.....	13
Ortaöğretimde Kaynaştırma Eğitimi.....	14
Özel Eğitim Gereksinimli Bireyler ile İlgili Yasal Düzenlemeler.....	15
Ülkemizde Özel Eğitim Gereksinimli Bireyler ile İlgili Yasal Düzenlemeler.....	15
Bireyselleştirilmiş Eğitim Programı.....	17
İlgili Araştırmalar.....	18
Kaynaştırma Eğitimi ile İlgili Yapılan Araştırmalar.....	18
Kaynaştırma Eğitimi ile İlgili Yapılan Okul Öncesi Kademesindeki Araştırmalar.....	19

Kaynaştırma Eğitimi ile İlgili Yapılan İlköğretim Kademesindeki Araştırmalar.....	21
Kaynaştırma Eğitimi ile İlgili Yapılan Ortaöğretim Kademesindeki Araştırmalar...	28
Kaynaştırma Eğitimi ile İlgili Yapılan Diğer Araştırmalar.....	29
Yasal Düzenlemeler ile İlgili Yapılan Araştırmalar.....	31
Bireyselleştirilmiş Eğitim Programı ile İlgili Yapılan Araştırmalar.....	33
Araştırma Gereksinimi.....	34
Problem.....	35
Araştırmanın Amacı.....	35
Araştırma Soruları.....	35
Araştırmanın Önemi.....	36
 İKİNCİ BÖLÜM: YÖNTEM.....	 37
Araştırma Modeli.....	37
Araştırmanın Yapıldığı Okul Bilgisi.....	37
Araştırma Katılımcı Bilgisi.....	40
Veri Toplama Aracı.....	42
Veri Toplama Süreci.....	43
Görüşme İlkeleri.....	45
Verilerin Dökümü ve Analizi.....	46
 ÜÇÜNCÜ BÖLÜM: BULGULAR.....	 49
“Özel eğitim gereksinimli öğrencilerin eğitimi hakkındaki bilgileriniz nelerdir?” Sorusuna İlişkin Bulgular.....	49
“Daha önce bu konuda (Özel eğitim gereksinimli öğrencilerin eğitimi hakkında) herhangi bir eğitim aldınız mı?” Sorusuna İlişkin Bulgular.....	51
“Aldıysanız ne tür eğitimlerdi?” (Özel eğitim gereksinimli öğrencilerin eğitimi hakkında alınan eğitim) Sorusuna İlişkin Bulgular.....	52
“Özel eğitim gereksinimli öğrencilerin eğitimini planlayan yasal düzenlemeler hakkındaki bilgileriniz nelerdir?” Sorusuna İlişkin Bulgular.....	54
“Yasalarda geçen; bireyselleştirilmiş eğitim programı yapma zorunluluğu, kaynaştırma uygulaması, sınıf mevcutlarının özel gereksinimli öğrenciye göre	

düzenlenmesi, ölçme ve değerlendirmede yetersizlik türüne göre tedbir alınması vb. düzenlemeler hakkındaki düşünceleriniz nelerdir?” Sorusuna İlişkin Bulgular.....	56
“Özel eğitim gereksinimli öğrencilerin eğitiminde sorunlar yaşanmakta mıdır?” Sorusuna İlişkin Bulgular.....	59
“Varsa sorunların çözümüne yönelik hangi yasal düzenlemelerin yapılmasını isterdiniz?” Sorusuna İlişkin Bulgular.....	61
“Okulunuzdaki kaynaştırma uygulamasına ilişkin görüşleriniz nelerdir?” Sorusuna İlişkin Bulgular.....	63
“Kaynaştırma uygulamasında yaşanabilecek veya yaşadığınız sorunlar nelerdir?” Sorusuna İlişkin Bulgular.....	67
“Kaynaştırma uygulamasında sorunların çözümüne ilişkin önerileriniz nelerdir?” Sorusuna İlişkin Bulgular.....	71
“Bireyselleştirilmiş eğitim programı hakkındaki bilgileriniz nelerdir?” Sorusuna İlişkin Bulgular.....	75
“Bireyselleştirilmiş eğitim programı geliştirilmesi amacıyla okulunuzda ne gibi çalışmalar yapılıyor?” Sorusuna İlişkin Bulgular.....	78
“Bireyselleştirilmiş eğitim programının daha işlevsel uygulanabilmesi için önerileriniz nelerdir?” Sorusuna İlişkin Bulgular.....	81
 DÖRDÜNCÜ BÖLÜM: TARTIŞMA VE ÖNERİLER.....	85
Tartışma.....	85
Öneriler.....	97
Uygulamaya Yönelik Öneriler.....	97
İleri Araştırmalar Yönelik Öneriler.....	98
 EKLER.....	99
KAYNAKÇA.....	116

KISALTMALAR LİSTESİ

AB:	Avrupa Birliği
ASP:	Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı
BEBKA:	Bursa Eskişehir Bilecik Kalkınma Ajansı
BEP:	Bireyselleştirilmiş Eğitim Programı
MEB:	Milli Eğitim Bakanlığı
RAM:	Rehberlik ve Araştırma Merkezi

TABLolar LİSTESİ

Tablo 1: <i>Eğitim Tür ve Kademesine Göre Özel Eğitim Hizmetleri Tablosu</i>	4
Tablo 2: <i>En Az Kısıtlayıcı Eğitim Ortamından En Fazla Kısıtlayıcı Eğitim Ortamı Tablosu</i>	7
Tablo 3: <i>Kaynaştırmanın Yararları</i>	9
Tablo 4: <i>Araştırmanın Yapıldığı Okul Bilgisi</i>	38
Tablo 5: <i>Araştırmanın Yapıldığı Okuldaki Öğretmenlerin Branşlara Göre Dağılımı Ve Sayıları</i>	40
Tablo 6: <i>Araştırmaya Katılan Öğretmenlerin Özellikleri</i>	41
Tablo 7: <i>Görüşme Takvimi</i>	44
Tablo 8: <i>Görüşme Kodlama Anahtarında Yer Alan Soruların Güvenirlik Yüzdesi</i>	48
Tablo 9: <i>Öğretmenlerin “Özel eğitim gereksinimli öğrencilerin eğitimi hakkındaki bilgileriniz nelerdir?” Sorusuna Verdikleri Cevaplar</i>	49
Tablo 10: <i>Öğretmenlerin “Daha önce bu konuda herhangi bir eğitim aldınız mı?” Sorusuna Verdikleri Cevaplar</i>	51
Tablo 11: <i>Öğretmenlerin “Aldıysanız ne tür eğitimlerdi?” Sorusuna Verdikleri Cevaplar</i>	52
Tablo 12: <i>Öğretmenlerin “Özel eğitim gereksinimli öğrencilerin eğitimini planlayan yasal düzenlemeler hakkındaki bilgileriniz nelerdir?” Sorusuna Verdikleri Cevaplar</i>	54
Tablo 13: <i>Öğretmenlerin “Yasalarda geçen; bireyselleştirilmiş eğitim programı yapma zorunluluğu, kaynaştırma uygulaması, sınıf mevcutlarının özel gereksinimli öğrenciye göre düzenlenmesi, ölçme ve değerlendirmede yetersizlik türüne göre tedbir alınması vb. düzenlemeler hakkındaki düşünceleriniz nelerdir?” Sorusuna Verdikleri Cevaplar</i>	53
Tablo 14: <i>Öğretmenlerin “Özel eğitim gereksinimli öğrencilerin eğitiminde sorunlar yaşanmakta mıdır?” Sorusuna Verdikleri Cevaplar</i>	59
Tablo 15: <i>Öğretmenlerin “Varsa sorunların çözümüne yönelik hangi yasal düzenlemelerin yapılmasını isterdiniz?” Sorusuna Verdikleri Cevaplar</i>	61
Tablo 16: <i>Öğretmenlerin “Okulunuzdaki kaynaştırma uygulamasına ilişkin görüşleriniz nelerdir?” Sorusuna Verdikleri Cevaplar</i>	63

Tablo 17: Öğretmenlerin “Kaynaştırma uygulamasında yaşanabilecek veya yaşadığınız sorunlar nelerdir?” Sorusuna Verdikleri Cevaplar.....	67
Tablo 18: Öğretmenlerin “Kaynaştırma uygulamasında sorunların çözümüne ilişkin önerileriniz nelerdir?” Sorusuna Verdikleri Cevaplar.....	71
Tablo 19: Öğretmenlerin “Bireyselleştirilmiş eğitim programı hakkındaki bilgileriniz nelerdir?” Sorusuna Verdikleri Cevaplar.....	75
Tablo 20: Öğretmenlerin “Bireyselleştirilmiş eğitim programı geliştirilmesi amacıyla okulunuzda ne gibi çalışmalar yapılıyor?” Sorusuna Verdikleri Cevaplar.....	78
Tablo 21: Öğretmenlerin “Bireyselleştirilmiş eğitim programının daha işlevsel uygulanabilmesi için önerileriniz nelerdir?” Sorusuna Verdikleri Cevaplar.....	81

BİRİNCİ BÖLÜM

GİRİŞ

Günlük hayatımızda çevremize baktığımızda; toplu taşıma araçlarında, resmi kurumlarda, alışveriş yaparken, vb. sosyal hayatın gerektirdiği her yerde herhangi bir nedenden dolayı yetersizliği olan ve bu şekilde hayatını devam ettiren bireylerle karşılaşmaktadır. Bu bireyler farklı yetersizlik türünden etkilenmiş olabilmektedir. Yetersizliği olan bireylerin her birey gibi sağlık ve eğitim ihtiyaçları olmaktadır. Sağlık ve tedavi ihtiyaçları Sağlık Bakanlığı'na bağlı kurum ve kuruluşlarda karşılanmaktayken eğitim ile ilgili gereksinimleri Milli Eğitim Bakanlığı'na bağlı resmi veya özel kurumlarca özel program, özel yetişmiş personel ve özel donanım ile karşılanmaktadır.

Özel Eğitim Gereksinimli Bireyler ve Özel Eğitim

“Günümüzde özel gereksinimli birey sayısının giderek arttığı bilinmektedir. Bu artış, çevresel nedenlere, tıbbın ilerlemiş olmasına bağlı olarak erken doğan ya da ileri derecede sağlık sorununa sahip bebeklerin yaşatılabilmelerine ve artan trafiğe bağlı olarak meydana gelen kazaların artmasına ve benzeri nedenlere bağlanabilir” (Batu ve Kırcaali-İftar, 2005, s.7).

Özel Eğitim Hizmetleri Yönetmeliği'ne göre özel eğitim gereksinimli bireyler; zihinsel yetersizliği olan bireyler, dikkat eksikliği ve hiperaktivite bozukluğu olan, dil ve konuşma güçlüğü olan, duygusal ve davranış bozukluğu olan, işitme yetersizliği olan, ortopedik yetersizliği olan, otistik, serebral palsili, süregen hastalığı olan ve üstün yetenekli bireyler şeklinde sınıflandırılmıştır (Milli Eğitim Bakanlığı [MEB], 2012).

“Özel eğitime gereksinimi olan çocukların çoğu çeşitli yetersizlikler gösterir. Yetersizlik, bir şeyi yapmada yeterli olmamayı, belirli bir şekilde davranmada sınırlı kapasiteyi tanımlamaktadır. (...) Engel terimi ise, bireyin yetersizliği nedeniyle toplumun beklentilerine yanıt verememesi durumunu tanımlamaktadır. Oysa yetersizliği olan bireye gerekli bilgi ve beceriler kazandırıldığında, sosyal ve gerektiğinde fiziksel çevrede bazı değişikliklere gidildiğinde yetersizliğin engel durumuna dönüşmesi pekâlâ önlenabilir” (Eripek, 2007, s.3).

“Özel eğitim çoğunluktan farklı ve özel gereksinimli çocuklara sunulan, üstün özellikleri olanları yetenekleri doğrultusunda kapasitelerinin en üst düzeye çıkmasını sağlayan, yetersizliği engele dönüştürmeyi önleyen, engelli bireyi kendine yeterli hale getirerek topluma kaynaşmasını ve bağımsız, üretici bireyler olmasını destekleyecek becerilerle donatan eğitimidir” (Ataman, 2003, s.19). “573 Sayılı Özel Eğitim Hakkındaki Kanun Hükmündeki Kararname Madde 3’te, *özel eğitim*; özel eğitim gerektiren bireylerin eğitim ihtiyaçlarını karşılamak için özel olarak yetiştirilmiş personel, geliştirilmiş eğitim programları ve yöntemleri ile onların özür ve özelliklerine uygun ortamlarda sürdürülen eğitimi ifade eder” şeklinde açıklanmaktadır (MEB, 1997).

Özel eğitim gereksinimli bireylerin eğitimi ile ilgili Özel Eğitim Hizmetleri Yönetmeliği’nde özel eğitimin amaçları ve özel eğitimin ilkeleri belirlenmiştir. Özel eğitimin amaçları: Özel eğitime ihtiyacı olan bireylerin; toplum içindeki rollerini gerçekleştiren, üretici ve mutlu bir vatandaş olarak yetişmelerini, toplum içinde bağımsız yaşamaları ve kendi kendilerine yeterli bir duruma gelmelerine yönelik temel yaşam becerilerini geliştirmelerini, uygun eğitim programları ile özel yöntem, personel ve araç, gereç kullanarak; eğitim ihtiyaçları, yeterlilikleri, ilgi ve yetenekleri doğrultusunda üst öğrenime, iş ve meslek alanlarına ve hayata hazırlamaktır. Özel eğitimin ön plana çıkan ilkeleri ise; özel eğitime erken başlanması, en az kısıtlandırılmış ortamlarda akranları ile eğitim verilmesi, eğitimlerini sürdürecektir her tür kurum ve kuruluşlarla iş birliği yapılması, bireyselleştirilmiş eğitim planı geliştirilip; eğitim programlarının bireyselleştirilerek uygulanması gerektiğidir (MEB, 2012).

Özel Eğitim Gereksinimli Bireylerin Eğitim Süreci

Özel eğitim gereksinimli bireylerin eğitim süreci Milli Eğitim Bakanlığı Özel Eğitim Hizmetleri Yönetmeliği’nde (2012) eğitsel değerlendirme ve yerleştirme bölümünde belirtildiği şekilde eğitsel değerlendirme ve tanılama, yönlendirme, yerleştirme, izleme ve eğitim alacağı kurumlar şeklinde sistematik şekilde işlemektedir.

Eğitsel Değerlendirme ve Tanılama

Özel eğitim gereksinimli öğrencilerin yaşına, yetersizlik türüne, eğitim kademesi gibi değişkenlere göre eğitim alması bazı aşamalardan geçerek gerçekleşmektedir. “Eğitsel

değerlendirme ve tanılama sürecinde, eğitsel amaçla bireyin tüm gelişim alanındaki özellikleri ve akademik disiplin alanlarındaki yeterlilikleri ile eğitim ihtiyaçları belirlenerek en az sınırlandırılmış eğitim ortamına ve özel eğitim hizmetine karar verilir” (MEB, 2012). “Özel eğitim gerektiren bireylerin tanılanması, uygun eğitim hizmetlerinden yararlanmaları açısından önemlidir. Tanılama; özel eğitime ihtiyacı olan bireylerin tüm gelişim alanlarındaki özellikleri ile yeterli ve yetersiz yönlerinin, bireysel özelliklerinin ve ilgilerinin belirlenmesi amacıyla, tıbbi, psiko-sosyal ve eğitim alanlarında yapılan değerlendirme sürecini kapsar” (MEB, 2010b, s.18).

Özel eğitim gereksinimli bireylerin eğitim alma süreci Özel Eğitim Hizmetleri Yönetmeliği’nin 7-22. maddelerinde belirtilmektedir. Birey okul çağına değilse sağlık kurumlarındaki tarama değerlendirmelerinde yetersizlik tespit edilerek tanılama amaçlı sağlık kuruluna yönlendirilmektedir. Sağlık kurulunda bireyin tanılanması yapıldıktan sonra vücut fonksiyon kayıp oranı tespit edilmektedir. Herhangi bir yetersizlik türünden en az %20 ve üzeri yetersizliği sağlık kurulunca belirlenen bireyler Milli Eğitim Bakanlığı’na bağlı her ilde bulunan Rehberlik ve Araştırma Merkezi’ne eğitsel değerlendirme ve tanılama amacıyla yönlendirilmektedir. Talim Terbiye Kurulu Başkanlığı’nca onaylanan destek eğitim programlarından yetersizlik türüne göre Özel Eğitim Değerlendirme Kurulu’nca bireye bir veya iki yıl süreli destek eğitim programı önerilip raporlaştırılmaktadır.

Yönlendirme ve Yerleştirme

“Yönlendirme, özel eğitime ihtiyacı olan bireyin eğitsel değerlendirme ve tanılama sonucuna göre en az sınırlandırılmış eğitim ortamı ve özel eğitim hizmetine karar verilerek eğitim planı ve özel eğitim değerlendirme kurul raporu hazırlanmasını içeren bir süreçtir” (MEB, 2012). Okul öncesi, ilkokul, ortaokul, ortaöğretim kademesinde özel eğitim gereksinimli bireyler, yetersizlik türüne göre almış olduğu destek eğitimin yanında resmi tedbir alınması amacıyla da değerlendirilmektedir.

“Özel eğitim hizmetleri kurulu, özel eğitim değerlendirme kurul raporu doğrultusunda özel eğitime ihtiyacı olan bireyi uygun resmî okul veya kuruma yerleştirir” (MEB, 2012). Özel Eğitim Değerlendirme Kurulu tarafından uygun eğitim kademesinde eğitim alması kararı, Özel Eğitim Hizmetleri Kurulu’nca uygun eğitim ortamına yerleştirme kararına dönüşmektedir. Bireyin almış olduğu rapor, farklı eğitim

kademesine geçinceye kadar kullanılmaktadır. Okul öncesinden ilkokula, ilkokuldan ortaokula, ortaokuldan ortaöğretime geçişlerde resmi tedbir kararlarının yenilenmesi gerekmektedir.

Okul çağına başlamış daha önceden fark edilmemiş (ki ülkemizde büyük oranda birinci veya ikinci sınıfta öğrenme, algılama, dikkat) yetersizlikler öncelikle sınıf öğretmenin gözlem ve değerlendirmesi sonucu, rehberlik öğretmenin davranışsal ve akademik değerlendirmesi sonucu öncelikle okul içerisinde bazı tedbirlerin alınması ve düzenlenmesi işlemleri yapılmaktadır. Bunlar; fiziksel düzenlemeler, ek ödevlendirme, veli ile işbirliği, eksik öğrenmelerin giderilmesi çalışmalarıdır. Alınan tedbir ve yapılan düzenlemelere rağmen sınıf seviyesi ve akranlarından anlamlı derecede farklılık gösteren bireyler sınıf öğretmeni, rehberlik öğretmeni, okul idaresi ve velinin onayı ile Rehberlik ve Araştırma Merkezi'ne yönlendirilmektedir. Rehberlik ve Araştırma Merkezi'nin yapmış olduğu eğitsel değerlendirme ve tanılama işlemleri sonucu bireyler; yaşına, yetersizlik türüne uygun eğitim kurumlarına yönlendirilmekte ve Özel Eğitim Hizmetleri Kurulu'na yerleştirme işlemleri yapılmaktadır.

Eğitim Tür ve Kademelerindeki Özel Eğitim Hizmetleri

Milli Eğitim Bakanlığı Özel Eğitim Hizmetleri Yönetmeliği'ne (2012) göre özel eğitim gereksinimli öğrencilerin yaş, engel türü ve kademesine göre eğitim alabileceği kurum ve ortamlar aşağıdaki tabloda (Tablo 1) özetlenmiştir.

Tablo 1

Eğitim Tür ve Kademesine Göre Özel Eğitim Hizmetleri

Eğitim Tür ve Kademesi	Hangi Öğrencilerin Gidebileceği
Kaynaştırma eğitimi (okul öncesi, ilköğretim, orta öğretim ve yaygın eğitim kurumlarında)	Özel eğitime ihtiyacı olan tüm yetersizlik türünde ki bireyler
Özel eğitim sınıfları (Bulunduğu okulun veya kurumun eğitim programını uygulayan özel eğitim sınıfları, bulunduğu okulun veya kurumun eğitim programından farklı bir eğitim programı uygulayan özel eğitim sınıfları)	Özel eğitime ihtiyacı olan ve ayrı bir sınıfta eğitim almaları uygun bulunan bireylerin
Özel eğitim anaokulu,	Okul öncesi döneminde bulunan

Tablo 1, Devamı	özel eğitim gereksinimli bireyler
Özel eğitim erken çocukluk eğitim birimleri, Okul ve kurumlar bünyesinde özel eğitim anasınıfları.	
Kaynaştırma uygulamaları yoluyla akranları ile bir arada eğitim, Özel eğitim okul ve kurumları.	İlkokul döneminde bulunan özel eğitim gereksinimli bireyler
Kaynaştırma uygulamaları yoluyla akranları ile bir arada eğitim, özel eğitim okul ve kurumları, Millî Eğitim Bakanlığı Açık Öğretim Ortaokulu.	Ortaokul döneminde bulunan özel eğitim gereksinimli bireyler
Kaynaştırma uygulamaları yoluyla akranları ile bir arada, özel eğitim okul ve kurumları, mesleki ve teknik ortaöğretim okullarına, Millî Eğitim Bakanlığı Açık Öğretim Lisesi veya Millî Eğitim Bakanlığı Mesleki Açık Öğretim Lisesi.	Ortaöğretim seviyesindeki özel eğitim gereksinimli bireyler
Evde Eğitim.	Okul öncesi, ilkokul, ortaokul ve lise çağındaki özel eğitime ihtiyacı olan bireylerden eğitim ve öğretim kurumlarından doğrudan yararlanamayacak durumda olanlar
Yetersizliği olmayan akranlarıyla birlikte her tür ve kademede kaynaştırma yoluyla eğitim. Birinci dört yıllık eğitimlerini sürdürecekleri ilkokullar, ikinci dört yıllık eğitimlerini sürdürecekleri ortaokullar, işitme ve ortopedik engellilerin eğitimlerini sürdürecekleri üçüncü dört yıllık özel eğitim meslek liseleri açılabilir.	İşitme, görme ve ortopedik yetersizliği olan bireyler
Bakanlık, Sağlık Bakanlığı veya üniversiteler arasında imzalanan protokole göre hastaneler bünyesinde hastane sınıfları.	Resmî ve özel sağlık kuruluşlarında yatarak tedavi gören ve/veya süregelen hastalığı olan okul öncesi, ilkokul, ortaokul ve lise çağındaki özel eğitime ihtiyacı olan

Tablo 1, Devamı	bireyler
Bilim ve Sanat Merkezi.	Okul öncesi, ilköğretim ve orta öğretim çağındaki üstün yetenekli öğrenciler
Gündüzlü özel eğitim okul ve kurumları ya da özel eğitim okul ve kurumları bünyesinde özel eğitim sınıfları.	Zorunlu öğrenim çağındaki birden fazla yetersizliği olan öğrenciler
Özel eğitim mesleki eğitim merkezi (okulu).	İlköğretimlerini tamamlayan, genel ve mesleki ortaöğretim programlarına devam edemeyecek durumda olan ve 23 yaşından gün almamış özel eğitime ihtiyacı olan bireyler
Özel eğitim iş uygulama merkezi (okulu).	Genel ve mesleki ortaöğretim eğitim programlarından yararlanamayacak durumda ve 23 yaşından gün almamış olan özel eğitime ihtiyacı olan bireyler

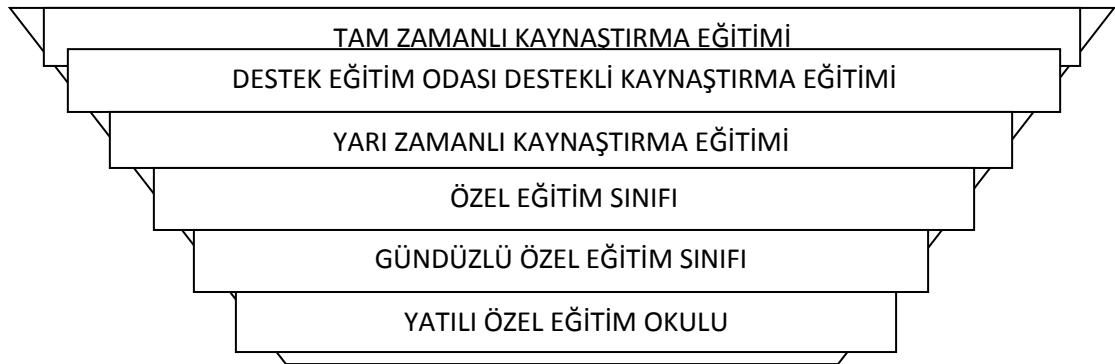
Özel eğitim gereksinimli öğrenciler; doğumdan itibaren yetersizlik türüne göre özel eğitim ve rehabilitasyon merkezlerinden bireysel ve /veya grup destek eğitimi alabilmektedir. Zorunlu eğitim çağına geldiklerinde; zihinsel yetersizliği, dikkat eksikliği ve hiperaktivite bozukluğu, dil ve konuşma güçlüğü, duygusal ve davranış bozukluğu, işitme yetersizliği, ortopedik yetersizliği, otistik, serebral palsili, süregelen hastalığı olan ve üstün yetenekli 0-36 ay arasındaki özel eğitim gereksinimli bireyler; erken çocukluk eğitim merkezinden, aynı şekilde 37-66 ay arasındaki özel eğitim gereksinimli bireyler; okul öncesi kaynaştırma eğitiminden, 6-14 yaş arası özel eğitim gereksinimli bireyler; ilkokul ve ortaokul tam zamanlı kaynaştırma eğitimi ve yarı zamanlı kaynaştırma eğitiminden, destek eğitim odasından, okul bünyesinde açılan özel eğitim sınıfından, özel eğitim ilkokulundan, özel eğitim ortaokulundan, özel eğitim birinci veya ikinci kademe merkezinden, işitme engelliler ilkokul-ortaokul veya lisesinden, görme engelliler ilkokul-ortaokul veya lisesinden, spastik engelliler

ilkokulundan, üstün yetenekli bireyler Bilim ve Sanat Merkezlerinden, otistik bireyler birinci veya ikinci kademe özel eğitim merkezinden ve farklı kademelerdeki özel özel eğitim okul/kurumlarından eğitim alabilmektedirler.

“Özel gereksinimli bireylerin eğitim ortamıyla ilgili olarak en az kısıtlayıcı eğitim ortamı kavramı, sıklıkla karşılaşılan bir kavramdır. En az kısıtlayıcı eğitim ortamı, bir öğrencinin ailesi ve akranlarıyla en fazla birlikte olabileceği aynı zamanda eğitim gereksinimlerinin en iyi şekilde karşılanabileceği eğitim ortamıdır. Özel gereksinimli bireylerin eğitim alabilecekleri ortamlar, en az kısıtlayıcı olandan en fazla kısıtlayıcı olan doğru aşağıdaki gibi (Tablo 2) sıralanmıştır” (Batu ve Kırcaali-İftar, 2005, s.7-8).

Tablo 2

En Az Kısıtlayıcı Eğitim Ortamından En Fazla Kısıtlayıcı Eğitim Ortamı Tablosu

(Batu ve Kırcaali-İftar, 2005, s.7-8).

Tablo 2’de görüldüğü gibi özel eğitim gereksinimli bireylerin en az kısıtlayıcı eğitim ortamından faydalanması ilkesi Milli Eğitim Bakanlığı Özel Eğitim Hizmetleri Yönetmeliği’nde (MEB, 2012) özel eğitimin ilkelerinde belirtilmekle beraber; “Kaynaştırma uygulamaları en az kısıtlayıcı ortamlar içerisinde gerek gelişmiş ülkelerde ve gerekse ülkemizde en çok tercih edilen uygulamalar arasındadır” (Diken ve Batu, 2010, s.19). Özel eğitim gereksinimli bireylerin eğitim alabileceği eğitim uygulamalarından en önemlilerinden bir tanesi kaynaştırma eğitimi uygulamalarıdır.

Kaynaştırma Eğitimi Uygulamaları

“Kaynaştırma, genel olarak özel gereksinimli olan ve olmayan çocukların genel eğitim sınıflarında, gerekli düzenlemeler ve uyarlamalar yapılarak birlikte eğitim almaları olarak tanımlanmaktadır” (Acarlar, 2013, s.23). “Kaynaştırma (mainstreaming ya da inclusion) aslında bir felsefik görüş hareketi olarak adlandırılabilir. Bu görüş ya da felsefe; farklılıkları, farklılıklar ile bireyleri (öğrencileri, aileleri, profesyonelleri) bir araya getirmeyi hedefler. Eğitim öğretim bağlamında ise güçlü ve zayıf yönleri ile birlikte ama öğrencilerin güçlü ve zayıf yönlerinin göz önüne alındığı bir bağlamda tüm öğrencilerin birlikte eğitim alabileceği anlamına gelmektedir” (Diken ve Batu, 2010, s.4). “Kaynaştırma yoluyla eğitim; özel eğitime ihtiyacı olan bireylerin eğitimlerini, destek eğitim hizmetleri de sağlanarak yetersizliği olmayan akranları ile birlikte resmî ve özel; okul öncesi, ilköğretim, orta öğretim ve yaygın eğitim kurumlarında sürdürmeleri esasına dayanan özel eğitim uygulamalarıdır” (MEB, 2012).

Kaynaştırma eğitiminde fiziksel kaynaştırma ve eğitimsel kaynaştırma kavramlarıyla karşılaşmaktayız. “Kaynaştırma, yetersizliği olan öğrencilerin genel eğitim sınıf ve okullarına bütünüyle dâhil olması ve eğitimlerinin yetersizliklerine değil yeteneklerine dayalı olması inanç ve felsefesini temsil etmektedir. Kaynaştırma, öğrencilerin yetersizliği olmayan yaşlılarıyla aynı sınıfa yerleştirilmesi olan *fiziksel kaynaştırmayı*, öğrencilerin yaşlılarıyla ve yetişkinlerle ilişkilerinin desteklenmesi olan sosyal kaynaştırmayı ve öğrencilerin önceden belirlenmiş program standartlarına göre değil gereksinimlerine dayalı olarak öğretimi olan *eğitimsel kaynaştırmayı* içermektedir” (Eripek, 2007, s.6).

“Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı Engelli ve Yaşlı Hizmetleri Genel Müdürlüğü’nün Kasım 2014 verilerine göre eğitim alan özel eğitim gereksinimli öğrenciler arasından kaynaştırma eğitimi alanların eğitim alan tüm özel eğitim gereksinimli öğrencilere oranı 2009-2010’da %59, 2010-2011’da %61, 2011-2012’de %70, 2012-2013’te %73, 2013-2014’te %71 olduğu görülmektedir” (ASP, 2015). Oranların her geçen yıl arttığını ve kaynaştırma eğitimi alanların eğitim alan tüm özel eğitim gereksinimli öğrencilere oranının bu kadar yüksek olması bu konunun üzerinde önemle durulması gerektiğini göstermektedir.

Kaynaştırma eğitiminin uygulanmasının yararları olmakla birlikte kaynaştırma eğitiminin önünde engeller de bulunmaktadır.

Kaynaştırma Eğitiminin Engelleri ve Yararları

Kaynaştırma Eğitiminin Engelleri

“Günümüzde özel gereksinimli öğrencilerin, genel eğitim sınıflarında akranlarıyla birlikte eğitilmelerinin başlıca engelleri; olumsuz öğretmen tutumları, uygun personel ve destek servislerinin olmayışı, genel ve özel eğitim arasındaki ayrım, müfredat programlarının özelliği, fiziksel çevrenin yetersizliği olarak tanımlanmaktadır” (Sucuoğlu ve Kargın 2006, s.65).

Kaynaştırma Eğitiminin Yararları

“Kaynaştırma eğitimi uygulamaları ile yetersizlikten etkilenen bireyler, aileler, özel gereksinimi olmayan öğrenciler, öğretmenler, özel eğitim gereksinimi olmayan öğrencilerin ailelerine olumlu sonuçları olduğu/olacağı beklenmektedir” (Sucuoğlu ve Kargın 2006, s.51). Tablo 3’te kaynaştırma eğitiminin özel eğitim gereksinimli çocuklar için, normal gelişim gösteren çocuklar için, aileler için, öğretmenler için yararları verilmiştir.

Tablo 3

Kaynaştırmanın Yararları

Özel Gereksinimli Çocuklar İçin Yararlar
• Çocukların akademik ve gelişimsel kazanımlar ayrı okulda kazanılana eşittir veya daha fazladır. • Özel gereksinimli olmayan akranlarla etkileşim fırsatları olur. • Motor, sosyal, dil ve bilişsel becerileri daha iyi olan çocukların gözlenmesi ve taklit edilmesi ile yeni beceriler öğrenilir.
Normal Gelişim Gösteren Çocuklar İçin Yararlar
• Özel gereksinimli bireyler hakkında daha gerçekçi bir bakış açısı elde edilir ve farklılığa karşı olumlu tutum geliştirilir. • Kendilerini başkalarının yerine koyma ve onları anlama öğrenilir.
Aileler İçin Yararlar
• Özel gereksinimli çocukların aileleri, normal gelişimi öğrenirler ve kendilerini toplumdan daha az soyutlamış hissederler, normal gelişim gösteren çocukların

Tablo 3, Devamı
aileleriyle iletişimlerini geliştirirler.
Öğretmenler İçin Yararlar
• Tüm çocukların gereksinimlerini karşılama konusundaki güvenleri ve deneyimleri artar. • Farklılıklara karşı olumlu tutum geliştirirler. • Sınıf ortamını ve öğretim programını sınıftaki öğrencilerin gereksinimlerine göre düzenleme becerileri kazanırlar.

(Acarlar, 2013, s.26).

“Kaynaştırmanın başarısı, özel gereksinimli bireylerin gerekli özel eğitim ve normal eğitim hizmetlerini yeterli biçimde alabilmelerine bağlıdır. Kaynaştırmanın başarıyla gerçekleşebilmesi için gerekli olan unsurlar; öğretmenler, normal öğrenciler, kaynaştırma öğrencileri, okul yönetimi, kaynaştırma öğrencilerinin aileleri, fiziksel ortam, normal çocukların aileleri ve destek eğitim hizmetleri ve ek hizmetlerdir” (Batu ve Kırcaali-İftar, 2005, s.23).

Ülkemizdeki Kaynaştırma Eğitiminin Durumu

Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı, Engelli ve Yaşlı Hizmetleri Genel Müdürlüğü Kasım 2014 (ASP, 2015) verilerine göre 2013-2014 eğitim-öğretim yılında özel eğitim alan 242.176 kişinin 173.117 kişisi yani %71’i her yıl artan bir şekilde kaynaştırma eğitimine devam etmektedir. “Genel eğitim okullarının içinde yer alan özel eğitim sınıflarında ise 15.712 özel gereksinimli öğrenci eğitim almıştır” (Tohum Otizm Vakfı, 2015, s.9).

Ülkemizde kaynaştırma eğitimi yasa, yönetmelik ve genelgeler ile yasal mevzuatta tanımlanmıştır. En son Milli Eğitim Bakanlığı’nın 2008 yılında 60 No’lu *Kaynaştırma Yoluyla Eğitim Uygulamaları* başlıklı genelge ve Özel Eğitim ve Rehberlik Genel Müdürlüğü’nün 2010 yılında hazırlamış olduğu rehber kitap *Neden, Niçin, Nasıl Kaynaştırma* ile eğitim veren personel için düzenlemeler, öğretimsel yöntemler, değerlendirme ve izleme konularında bilgiler vermektedir. “Özel gereksinimli çocukların eğitimiyle ilgili Türkiye’de mevzuatta kapsamlı düzenlemeler yapılmış, kaynaştırma eğitimi ilke, ayrıştırılmış ortamlarda eğitim istisna olarak tanımlanmıştır.

Doğrudan engellilerin eğitimi için hazırlanmış düzenlemelere ek olarak Türkiye’de eğitimle ilgili neredeyse tüm düzenlemelerde engellilerin eğitim hakkından yararlanmalarını kolaylaştırıcı hükümler mevcuttur” (Gül, 2009; aktaran, Tohum Otizm Vakfı, 2015, s.24).

“Özel ve genel eğitimin bir parçası olan kaynaştırma yoluyla eğitimin üç farklı uygulama modeli vardır” (MEB, 2010b, s.18). Okullarımızda üç şekilde kaynaştırma eğitimi uygulamaları yapılmaktadır. Bunlar; tam zamanlı kaynaştırma eğitimi, yarı zamanlı kaynaştırma eğitimi ve tersine kaynaştırma eğitimidir. Tam zamanlı kaynaştırma eğitiminde; öğrenci yaş ve kademesine uygun akranlarıyla aynı sınıfta eğitim görmek suretiyle yapılmaktadır. Yarı zamanlı kaynaştırma eğitiminde; akademik dersleri (Türkçe, matematik, hayat bilgisi, fen bilimleri, İngilizce vb.) okul bünyesinde bulunan özel eğitim sınıfından, sosyal beceri derslerini (görsel sanatlar, müzik, serbest etkinlikler, beden eğitimi vb.) yaşına uygun normal akranlarının bulunduğu genel eğitim sınıfında alınan eğitimidir. Tersine kaynaştırma eğitiminde; sınıf mevcudunun daha çok özel eğitim gereksinimli öğrencilerden oluşan, normal öğrencilerin az olduğu genel eğitim sınıfında verilen eğitimidir. “Yetersizlikleri olmayan öğrenciler istekleri doğrultusunda, özellikle okul öncesi eğitimde, çevresinde kaynaştırma uygulaması yapan özel eğitim okullarında açılacak sınıflara kayıt yaptırabilirler. Tersine kaynaştırmaya örnek okullar (Gökkuşuğu İlköğretim Okulu, Kemal Yurtbilir İşitme Engelliler İlköğretim Okulu anasınıfı gibi) ” (MEB, 2010b, s.20). Ayrıca tersine kaynaştırma üstün yetenekli bireylerin olduğu eğitim ortamlarında da uygulanmaktadır. Buna örnek olarak üstün yetenekli bireylerle birlikte normal gelişim gösteren bireylerin eğitim aldığı İstanbul Beyazıt Ford-Otosan İlkokulu-Ortaokulu’nu verebiliriz.

Okullarımızda destek eğitim odalarının ve özel eğitim sınıflarının az olması nedeniyle özel eğitim gereksinimli bireylerin eğitiminde daha çok kaynaştırma eğitimi uygulanmaktadır. Milli Eğitim Bakanlığı’nın Milli Eğitim İstatistikleri çalışmasında (MEB, 2014, s.12) 2013-2014 yılları arasında öğrenci sayılarına göre özel eğitim sınıflarından ilkokul ve ortaokul düzeyinde 29.094 kişi eğitim alırken, ilkokul ve ortaokul düzeyinde kaynaştırma eğitiminden 152.485 kişi eğitim almaktadır.

Aynı şekilde Milli Eğitim Bakanlığı’nın Milli Eğitim İstatistikleri çalışmasında (MEB, 2015, s.36) 2014-2015 yılları arasında öğrenci sayılarına bakıldığında; kaynaştırma eğitimi alan ilkokul öğrenci sayısı 72.095, kaynaştırma eğitimi alan ortaokul öğrenci

sayısı 89.887'dir. Ortaöğretim kademesinde kaynaştırma eğitimi alan öğrenci sayısı 20.935'tir. Okul öncesi dönemde ise özel eğitim okulu bünyesindeki anasınıflarından eğitim alan öğrenci sayısı 1.631 iken anaokullarından eğitim alan kaynaştırma öğrenci sayısı 304'tür.

Ülkemizde Kademesine Göre Kaynaştırma Eğitimi

Milli Eğitim Bakanlığı'nın Milli Eğitim İstatistikleri çalışmasında (MEB, 2014, s.12) 2013-2014 yılları arasında öğrenci sayılarına bakıldığında; kaynaştırma eğitimi alan ilkokul öğrenci sayısı 66.351, kaynaştırma eğitimi alan ortaokul öğrenci sayısı 86.134, kaynaştırma eğitimi alan ortaöğretim öğrenci sayısı da 20.632'dir. Milli Eğitim Bakanlığı Kaynaştırma Yoluyla Eğitim Uygulamaları konulu genelgede kaynaştırma uygulamalarının nasıl yapılacağı ile ilgili düzenlemelere yer verilmiştir (MEB, 2008). Milli Eğitim Bakanlığı Özel Eğitim Hizmetleri Yönetmeliği'ne göre; özel eğitim gereksinimli bireyler eğitimlerini; ilköğretim, orta öğretim ve yaygın eğitim kurumlarında sürdürür, öğrencilerin eğitim performansı ve ihtiyaçları doğrultusunda BEP hazırlanır, BEP geliştirme birimi oluşturulur, okul ve kurumlarda kaynaştırma yoluyla eğitim alacak bireylerin bir sınıfa en fazla iki birey olacak şekilde eşit olarak dağılımı sağlanır. Kaynaştırma yoluyla eğitimlerine devam eden bireylerin bulunduğu sınıflarda sınıf mevcutları; okul öncesi eğitim kurumlarında özel eğitime ihtiyacı olan iki bireyin bulunduğu sınıflarda 10, bir bireyin bulunduğu sınıflarda 20 öğrenciyi geçmeyecek şekilde düzenlenir, diğer kademelerdeki eğitim kurumlarında ise sınıf mevcutları; özel eğitime ihtiyacı olan iki bireyin bulunduğu sınıflarda 25, bir bireyin bulunduğu sınıflarda 35 öğrenciyi geçmeyecek şekilde düzenlenir (MEB, 2012).

Okul Öncesinde Kaynaştırma Eğitimi

Milli Eğitim Bakanlığı'nın Milli Eğitim İstatistikleri çalışmasında (MEB, 2014, s.12) 2013-2014 yılları arasında öğrenci sayılarına bakıldığında; özel eğitim okulu bünyesindeki anasınıflarından eğitim alan öğrenci sayısı 1225'tir.

Özel eğitim gereksinimli öğrencilerin eğitimlerine erken başlamak esastır. Okul öncesi dönemdeki özel eğitim gereksinimli öğrenciler erken çocukluk eğitim merkezlerinden ya da okul öncesi eğitim kurumlarından yetersizlik türü, seviyesine uygun kaynaştırma eğitimi alabilmektedirler. Ülkemizde her ilde bulunmamakla birlikte

Milli Eğitim Bakanlığı'na bağlı erken çocukluk eğitim merkezleri bulunmaktadır. Bünyesinde özel eğitim bölümü olan üniversitelerin bazılarında da erken çocukluk eğitim merkezleri olabilmektedir. Örnek olarak Anadolu Üniversitesi'nde gelişimsel yetersizliği olan 0-8 yaş arası bireylere yönelik eğitimler verilebilir.

“Okul öncesi dönem eğitimi; 0-72 aylar arasındaki çocukların gelişimi düzeylerine ve bireysel özelliklerine uygun, zengin uyaran çevre olanaklarını sağlayan; onların bedensel, zihinsel, duygusal ve sosyal yönlerden gelişmelerini destekleyen; toplumun kültürel değerleri doğrultusunda yönlendiren ve ilköğretime hazırlayan bir eğitim sürecidir. Milli Eğitim Bakanlığı'nın hazırladığı Okul Öncesi Eğitim Programı'na göre çocuklar; psikomotor, sosyal-duygusal, dil, öz bakım ve bilişsel alanlarda eğitim almaktadırlar” (Batu, Çolak & Odluyurt, 2012, s.139).

“Özel Eğitim Hizmetleri Yönetmeliği'ne göre; Okul öncesi dönemde özel eğitim hizmetleri 37-66 ay arasındaki özel eğitime ihtiyacı olan bireylerin okul öncesi eğitimi zorunludur. Ancak, bu bireyler için okul öncesi eğitim Özel Eğitim Değerlendirme Kurul Raporu ile velisinin yazılı onayı doğrultusunda eylül ayı sonu esas alınarak 78 aya kadar uzatılabilir. e-Okul sistemi üzerinden kaydı yapılan ve okul öncesi eğitim süresi uzatılan çocuklar velisinin resmi başvurusu ve il/ilçe özel eğitim hizmetleri kurulu kararı ile uygun kuruma yerleştirilir” (MEB, 2012).

Okul öncesi dönemde kaynaştırma uygulamalarının başarılı olması için bazı düzenlemeler, tedbirler ve uyarlamalar yapmak gerekmektedir. Öğrencinin BEP birimince değerlendirilip BEP'in hazırlanması, BEP'ine göre belirlenen uzun ve kısa dönemli amaçlar doğrultusunda öğretimin bireyselleştirilmesi ve öğretimsel uyarlamalar yapılması gerekmektedir. Sınıfın fiziksel çevresinde uyarlama yapılması, okul öncesi sınıflarında sınıf yönetimi ve problem davranışların kontrolü, doğal öğretim düzenlemelerinin yapılması, ailelerle iletişim ve işbirliğinin yapılması kaynaştırma eğitimi uygulamalarında başarıya ulaştıran unsurlardır (Sucuoğlu ve Bakkaloğlu, 2013).

İlkokul ve Ortaokulda Kaynaştırma Eğitimi

Milli Eğitim Bakanlığı'nın Milli Eğitim İstatistikleri çalışmasında (MEB, 2014, s.12) 2013-2014 yılları arasında öğrenci sayılarına bakıldığında; kaynaştırma eğitimi alan ilkokul öğrenci sayısı 66.351, kaynaştırma eğitimi alan ortaokul öğrenci sayısı 86.134'dir.

“İlköğretim çağında bulunan sınıf içerisinde akademik, duygusal ve davranışsal özellikleri yüzünden akranları tarafından izlenen programı izlemekte güçlük çeken öğrenciler daha çok kaynaştırma programına alınmaktadır” (Sucuoğlu ve Kargın, 2006). “İlköğretimde kaynaştırma eğitimi uygulamalarında özel eğitim hizmeti sunan meslek grupları ile (sınıf öğretmeni, özel eğitim öğretmeni, rehber öğretmen, dil ve konuşma terapistleri, fizyoterapist, sosyal çalışmacı, psikolog) işbirliği yapılmalıdır. Kaynaştırma eğitimine devam eden öğrencinin eğitim sürecinin planlamak için öncelikle öğrenci gereksinimlerinin belirlenmesi gerekmektedir. Formal ve informal değerlendirmelerle öğrencinin var olan performansı belirlendikten sonra, öğrencinin belirli sürede alacağı eğitimin uzun dönemli ve kısa dönemli amaçlarının yazıldığı Bireyselleştirilmiş Eğitim Programı hazırlanmaktadır. Sınıf içerisinde ve/veya yapılan öğretimsel ve davranışsal uyarlamalarla öğrencinin var olan performansının geliştirilmesi amaçlanmaktadır. Başarının değerlendirilmesi de BEP’ine göre yapılmaktadır” (Eripek, 2007).

Kaynaştırma eğitiminin nasıl yapılması gerektiği ve olumlu yanlarından bahsederken sorunlarla da karşılaşılmaktadır. “Kaynaştırma ilköğretim okullarında en fazla konuşulan konulardan biri. Genellikle de konuşulurken sorunlarıyla dile getirilen bir konudur. Ancak ülkemizde yapılacak belli düzenlemelerle sorun olmaktan çıkarılabilecek ve özel gereksinimli öğrencilerin hem sosyal hem de akademik gereksinimlerini karşılamada çok etkili bir yol olabilecektir. Kaynaştırma sınıfına yerleştirilen özel gereksinimli öğrencilere ve sınıf öğretmenlerine belli destekler sağlanması ile sorunların en büyüğünün üstesinden gelinebilecektir” (Batu, 2011, s.91).

Ortaöğretimde Kaynaştırma Eğitimi

Okulöncesi, ilkokul ve ortaokulda kaynaştırma eğitimindeki öğrenci sayısından sayıca az olmasına rağmen ortaöğretimde de kaynaştırma eğitimi alan öğrenci bulunmaktadır. “Kaynaştırma öğrencileri ortaöğretimde uygulanan her türlü mevzuat uygulamasına tabidir” (MEB, 2010b, s.28). Özel eğitim gereksinimli bireylerin ortaöğretimde kaynaştırma eğitiminden sayıca diğer kademelerden az faydalanmalarının nedeni bu bireylerin diğer normal öğrencilere uygulanan mevzuat hükümlerinden sorumlu olmalarından kaynaklanmaktadır. Milli Eğitim Bakanlığı’nın Milli Eğitim İstatistikleri çalışmasında (MEB, 2015, s.36) 2014-2015 yılları arasında öğrenci sayılarına bakıldığında; kaynaştırma eğitimi alan ilkokul öğrenci sayısı 72.095, kaynaştırma

eğitimi alan ortaokul öğrenci sayısı 89.887’dir. Ortaöğretim kademesinde kaynaştırma eğitimi alan öğrenci sayısı 20.935’tir. Özel eğitim gereksinimli öğrenciler ortaöğretim kademesinde daha çok, akademik becerilerin az olduğu meslek liselerine veya açık lise eğitimlerine devam etmektedirler. “Merkezi sınavla öğrenci almayan genel, mesleki ve teknik eğitim kurumlarına yönlendirme kararı alınan öğrenciler kayıt yaptırabilirler” (MEB, 2010b, s.27).

“Özel Eğitim Hizmetleri Yönetmeliği’ne göre ortaöğretimde özel eğitim hizmetleri; özel eğitime ihtiyacı olan bireyler ortaöğretimlerini, öncelikle kaynaştırma uygulamaları yoluyla akranları ile bir arada genel ve mesleki ortaöğretim kurumlarında sürdürebilecekleri gibi özel eğitime ihtiyacı olan bireyler için açılan ortaöğretim kurumlarında da sürdürebilirler. İlköğretimlerini tamamlayan ancak çeşitli nedenlerle ortaöğretime devam edemeyen bireyler, uzaktan öğretim yoluyla Millî Eğitim Bakanlığı Açık Öğretim Lisesi veya Millî Eğitim Bakanlığı Mesleki Açık Öğretim Lisesinde eğitimlerini sürdürebilirler” (MEB, 2012).

Kaynaştırma eğitimine tabi öğrencilerle ilgili mevzuatta gerekli düzenlemeler yapılmıştır. Düzenlemelerin işlevsel ve uygulanabilir olması beklenmektedir. “Yönetmelikte ilgili maddelerde görüldüğu gibi, kaynaştırmayla ilgili yasal boyut incelendiğinde artık neredeyse eksik olan bir nokta yok gibi görünmektedir. Bundan sonra hızla yapılması gereken iş, yasal sorumlulukların, ilgili hükümlerin uygulanması ve yerine getirilmesidir” (Batu vd., 2012, s.15).

Özel Eğitim Gereksinimli Bireyler İle İlgili Yasal Düzenlemeler

Özel eğitim gereksinimli bireylerin eğitim almaları yasal düzenleme ve mevzuatlarla belirlenmiştir. Eğitim sürecinin her aşaması, eğitim verecek personel, eğitim ortamı, eğitim programları bu yasal düzenlemelerde bulunmaktadır. Ülkemizde özel eğitim gereksinimli bireyler ile ilgili yasal düzenlemeler kronolojik olarak verilmiştir.

Ülkemizde Özel Eğitim Gereksinimli Bireyler İle İlgili Yasal Düzenlemeler

- 1739 Sayılı Milli Eğitim Temel Kanunu (1973),
- 2916 Sayılı Özel Eğitime Muhtaç Çocuklar Kanunu (1983),
- 573 Sayılı Özel Eğitim Hakkında Kanun Hükümünde Kararname (1997),

- 5378 Sayılı Özürlüler ve Bazı Kanun Hükmünde Kararnamelerde Değişiklik Yapılması Hakkındaki Kanun (2005),
- Milli Eğitim Bakanlığı Bilim ve Sanat Merkezleri Yönergesi (2007),
- Milli Eğitim Bakanlığı 2008/60 Kaynaştırma Eğitimi Uygulamaları (2008),
- Milli Eğitim Bakanlığı 2009/3910 Sayılı Engelli Öğrencilerin Ücretsiz Taşınması Konulu Genelge (2009),
- Milli Eğitim Bakanlığı Rehberlik ve Psikolojik Danışma Hizmetleri Yönetmeliği (2009),
- Milli Eğitim Bakanlığı Evde ve Hastanede Eğitim Hizmetleri Yönergesi (2010),
- Milli Eğitim Bakanlığı Özel Eğitim Hizmetleri Yönetmeliği (2012),
- 1973 yılında kabul edilen 1739 sayılı Milli Eğitim Temel Kanunu 8. Maddesi’nde özel eğitime ve konuşmaya muhtaç çocukları yetiştirmek için tedbir alınır ibaresi bulunmaktadır.

Özel eğitim hizmetlerinin tek elden planlanması konusunda önemli bir aşama olarak 1992 yılında Özel Eğitim ve Rehberlik Danışma Genel Müdürlüğü’nün kurulması olmuştur. 1983 yılında çıkarılan 2916 sayılı *Özel Eğitime Muhtaç Çocuklar Kanunu* ile ilk kez bağımsız bir mevzuata kavuşmuştur. 1997 yılında 573 Sayılı KHK ile özel eğitim esasları belirlenmiş olup, 2916 sayılı *Özel Eğitime Muhtaç Çocuklar Kanunu* yürürlükten kaldırılmıştır. Bu yasa ile ilk kez özel eğitim ile ilgili terimler kullanılmaya başlanmış ve bu yönde düzenlemelere gidilmiştir. Özel eğitim yasasına dayalı olarak Özel Eğitim Hizmetleri Yönetmeliği 2004’te hazırlanmış ve en son 2012’de revize edilmiştir (Cavkaytar, 2011, s.13-14).

“Türkiye’deki yasal süreçler incelendiğinde, kaynaştırmanın başarıyla uygulanması için yasal bir eksiklik olmadığı görülmektedir. Yapılması gereken, yasaların uygulanır hale getirilmesi için gerekli denetleme mekanizmasının kurulmasıdır” (Diken ve Batu, 2010, s.17). Yasal mevzuat, kanuni düzenlemeler teorikte özel eğitim gereksinimli öğrencilerin ihtiyaçlarını düzenlemekte ve koruma altına almaktadır. Fakat yasaların uygulanmasında mevzuatın özel eğitim gereksinimli öğrencilerin menfaatini ne kadar koruduğu sorusunu akıllara getirmektedir. “Yasal düzenlemeler açısından bakıldığında, gelişmeler Avrupa Birliği’ne [AB]’ne uyum sürecinin bir yansıması olarak düşünülebilir. Ancak mevzuatta belirtilenlerin tamamının

uygulamada yer alıp almadığı ise, kesin bir şekilde henüz ortaya konulamamıştır. Diğer bir deyişle yasal düzenlemeler var olmasına karşın niceliksel ve niteliksel anlamda hangi düzeye ulaşıldığı bilinmemektedir” (Vuran ve Yücesoy, 2003).

Özel eğitim gereksinimli bireylerin eğitsel değerlendirme sonucu yeterlilikleri ve eksik yönleri tespit edilmektedir. Eğitimlerini ölçülebilir, sistematik ve amaca uygun bir program dâhilinde devam ettirmeleri gerekmektedir. Bireyselleştirilmiş eğitim programı hazırlamak; özel eğitimin ilkelerinden olmakla beraber özel eğitim gereksinimli bireylerin eğitiminde önemli role sahiptir.

Bireyselleştirilmiş Eğitim Programı

“Bireyselleştirilmiş eğitim programı, özel gereksinimi olan her öğrenci için ayrıntılı değerlendirme verilerine dayalı olarak hazırlanan yazılı bir dokümandır” (Eripek, 2007, s.13). “Bireyselleştirilmiş eğitim programı, kişinin gereksinimlerine göre yapması gereken eylemleri ve alt basamaklarını nasıl ve kimin ile yapılacağını gösteren bir akış planıdır” (Özyürek, 2006, s.21). “Özel eğitime ihtiyacı olan bireylerin bireysel yeterlilikleri ve tüm gelişim alanlarındaki özellikleri ve akademik disiplin alanlarındaki yeterlilikleri dikkate alınarak, bireyselleştirilmiş eğitim planı geliştirilir ve eğitim programları bireyselleştirilerek uygulanır” (MEB, 2012).

“Bireyselleştirilmiş eğitim programının temel amacı özel gereksinimli öğrencilere en üst düzeyde yararlanabilecekleri eğitim fırsatları sunmaktır” (Vuran, 2007, s.3). “Bireyselleştirilmiş eğitim programının içerisinde yer alması gereken öğeler; öğrencinin şimdiki/ var olan eğitsel performans düzeyi, öğrenciye bir akademik yılsonunda kazandırılması planlanan uzun dönemli hedefler, uzun dönemli hedeflere ulaşmak için gerekli olan kısa dönemli hedefler, başlama ve bitiş tarihleri, değerlendirme yöntemi, öğrenciye sağlanacak ek hizmetlerin nerede, ne zaman, kimler tarafından ve ne kadar süreyle verileceğinin verilmesidir” (Kargın, 2011, s.65-70).

Eğitim kurumlarında kaynaştırma eğitimine tabi öğrencilerin bireyselleştirilmiş eğitim programının geliştirilmesi amacıyla bireyselleştirilmiş eğitim programı geliştirme birimi bulunmaktadır. “Özel eğitime ihtiyacı olan öğrencilerin eğitimlerini sürdürdükleri okul ve kurumlarda eğitim performansları ve ihtiyaçları doğrultusunda BEP’lerini hazırlamak amacıyla bireyselleştirilmiş eğitim programı geliştirme birimi oluşturulur” (MEB, 2012). Bireyselleştirilmiş eğitim programı geliştirme birimi okul

müdürü ya da görevlendireceği müdür yardımcısı başkanlığında, rehberlik öğretmeni, sınıf öğretmeni, dersini okutan alan öğretmenleri, veli ve öğrenciden oluşmaktadır. “Bireyselleştirilmiş eğitim programının geliştirilmesi için öğrenciyi farklı alanlarda değerlendirecek, onu normal, özel ve destek hizmetlerden en üst düzeyde yararlanmasını sağlayacak kararlar alacak bir ekip oluşturulur. Bu ekipte okul yöneticisi, özel eğitim öğretmeni, sınıf öğretmeni, okul psikoloğu veya rehber öğretmen, ihtiyaca göre dil ve konuşma terapisti, odyolog, fizyoterapist, sosyal çalışmacı, tıp ve sağlık personeli gibi farklı uzmanlar bulunur. Bireyselleştirilmiş eğitim programı ekibinin anahtar üyesi öğrencinin ailesidir. Bireyselleştirilmiş eğitim programı ekibi bireyselleştirilmiş eğitim programının değerlendirme öncesi, bireyselleştirilmiş eğitim programını izleme ve değerlendirme evrelerinden oluşarak geliştirilmektedir” (Vuran, 2007, s.4).

İlgili Araştırmalar

Özel eğitim gereksinimli bireylerin eğitimini düzenleyen yasal düzenlemeler, kaynaştırma eğitimi ve bireyselleştirilmiş eğitim programları hakkında alanyazında yapılmış araştırmalar bulunmaktadır. Araştırmancının konusuyla doğrudan ilgili olan yasal düzenlemeler, kaynaştırma eğitimi ve bireyselleştirilmiş eğitim programı ile ilgili alanyazındaki araştırmalar konu başlıklarıyla birlikte kronolojik olarak verilmiştir.

Kaynaştırma Eğitimi İle İlgili Yapılan Araştırmalar

Uyanık Balat, Şahsuvaroğlu ve Açar (2011) yapmış olduğu çalışmada; YÖK Dokümantasyon Merkezine kayıtlı olan 1989-2010 yılları arasında Eğitim Bilimleri, Sosyal Bilimler, Sağlık Bilimleri ve Fen Bilimleri Enstitüleri’nde kaynaştırma ve kaynaştırma ile ilgili konularda yapılmış 87 yüksek lisans ve 15 doktora tezine ulaşmıştır. Bu araştırmalar daha çok öğretmenlerin görüş ve önerilerini öğrenmeye yöneliktir.

Yapılan çalışmalarda kaynaştırmaya ilişkin sınıf öğretmeni, rehberlik öğretmeni, beden eğitimi öğretmeni, okul öncesi öğretmeni, özel eğitim sınıf öğretmeni, İngilizce öğretmeni ve idarecilerin görüş ve önerilerini almaya yöneliktir.

Bu çalışmada bir ilkokulda görevli farklı branştan; sınıf öğretmeni, rehberlik öğretmeni, özel eğitim sınıf öğretmeni, okul öncesi öğretmeni ve İngilizce öğretmenin

görüşleri alınarak genel bir okul profili ortaya konmaya çalışılmıştır. Ayrıca alanyazına baktığımızda sadece kaynaştırma uygulamalarına yönelik, bireyselleştirilmiş eğitim programlarına yönelik, yasal düzenlemelere yönelik çalışmalar çoğunluktadır. Bu araştırma ise özel eğitim gereksinimli öğrencilerin eğitimi ile ilgili yasal düzenlemeler, kaynaştırma eğitimi ve bireyselleştirilmiş eğitim programı ile ilgili özel eğitim uygulamalarına yönelik genel görüşleri belirlemeye yöneliktir. Araştırma bu yönüyle diğer araştırmalardan farklılık göstermektedir. Kaynaştırma eğitimi ile ilgili öğretmen görüşlerini almaya yönelik araştırmalara aşağıda yer verilmiştir. Araştırmalar kronolojik ve kademesine göre kaynaştırma eğitimine ilişkin görüş ve öneriler olarak sınıflandırılmıştır.

Kaynaştırma Eğitimi İle İlgili Yapılan Okul Öncesi Kademesindeki Araştırmalar

Okul öncesi kademesinde görev yapan öğretmenlerin görüş ve önerilerinin belirlendiği çalışmalara örnek olarak; Altun ve Gülben (2009) okul öncesi eğitimde özel gereksinime ihtiyacı olan çocukların tespiti, bu öğrencilerin eğitimine yönelik uygulanan yöntemler ve bu süreçte karşılaşılan sorunların öğretmen görüşleri açısından değerlendirilmesi amacıyla, Trabzon ili merkez okul öncesi eğitim kurumlarında çalışan toplam 10 okul öncesi öğretmeni ile yarı yapılandırılmış görüşmeler yapmıştır. Araştırmada, okul öncesi öğretmenlerinin özel gereksinimli çocukların eğitimi (kaynaştırma) hakkındaki bilgileri, özel gereksinimli çocukların tespiti ve eğitimine yönelik görüşleri ve okul içi uygulamaları ile uygulamada karşılaşılan sorunlar incelenmeye çalışılmıştır. Çalışma sonunda, öğretmenlerin çoğunluğunun özel eğitimle ilgili yeterli bilgiye sahip olmadıkları ve özel gereksinimli çocukların eğitimini desteklemek yönünden yetersiz kaldıkları ile ilgili bulgulara ulaşılmıştır. Elde edilen verilerin ışığında okul öncesinde özel gereksinimi olan öğrencilere daha etkili nasıl eğitim verileceği konusunda okul öncesi öğretmenlerine yönelik önerilerde bulunulmuştur.

Özdemir (2010) okul öncesi öğretmenlerinin kaynaştırma uygulamasına ilişkin görüşlerini incelemek amacıyla Edirne il merkezi ve ilçelerinde bulunan Milli Eğitim Bakanlığı'na bağlı 31 ilköğretim okulu ile dokuz bağımsız anaokulunda görev yapan ve 62 okul öncesi öğretmenine *Okul Öncesi Eğitimde Kaynaştırmaya Karşı Tutum Ölçeği*

ve öğretmenleri tanımaya yönelik olarak araştırmacılar tarafından hazırlanan *Genel Bilgi Formu* uygulamıştır. Araştırma sonucunda özel eğitim ile ilgili eğitim almış olan, kaynaştırma ile ilgili eğitim almış olan, kaynaştırma tecrübesi olan, sınıfında özel eğitim gerektiren çocuk olmayan, kaynaştırma eğitimi konusunda bilgi edinmek isteyen ve sınıfında özel eğitim gerektiren çocuğu kaynaştırmayı isteyen okul öncesi öğretmenlerin kaynaştırmaya yönelik tutumlarının daha olumlu olduğu saptanmıştır. Ayrıca, okul öncesi öğretmenlerin yaşı ve meslekteki kıdemi arttıkça kaynaştırma uygulamasına ilişkin daha olumsuz tutum gösterdikleri belirlenmiştir.

Kılıç (2011) okul öncesi öğretmenlerinin engellilerin kaynaştırılması konusunda bilgilendirilmelerinin kaynaştırmaya ilişkin görüşlerinin değişmesindeki etkililiğini belirlemek amacıyla 60 okul öncesi öğretmeni ile öntest-sontest kontrol gruplu deneysel bir çalışma gerçekleştirmiştir. Araştırma sonucunda, araştırmaya katılan okul öncesi öğretmenlerinin engellilerin kaynaştırılmasına ilişkin görüşlerinin olumlu olduğu ve görüşleri arasında anlamlı bir fark olmadığı bulunmuştur.

Tuş ve Çifci Tekinarslan (2013) özel gereksinimli çocukların okul öncesi kaynaştırma eğitiminde karşılaştıkları güçlüklerin anne görüşlerine dayalı olarak belirlemek amacıyla; İstanbul'da bulunan okul öncesi dönemde kaynaştırmaya devam eden özel gereksinimli çocuğa sahip dokuz anne ile yarı yapılandırılmış görüşmeler yapmıştır. Elde edilen veriler, tümevarım analizi tekniğiyle analiz edilmiştir. Anneler özel gereksinimli çocukları için, okul öncesi kaynaştırma eğitimine devam ederlerken en fazla olumlu yaklaşımı öğretmenlerden, olumsuz yaklaşımları ise okul yönetiminden gördüklerini belirtmişlerdir. Araştırmanın bulguları, özel gereksinimli çocuğun eğitim ortamında yapılan faaliyetlerde güçlük yaşadığını göstermiştir. Bu doğrultuda okul öncesi kaynaştırmanın başarısını arttırmak için, erken eğitim programlarında, okul öncesi döneme geçiş için gerekli becerilerin öğretilmesi önerilmektedir.

Bozarslan ve Batu (2014) özel anaokullarında çalışan eğitimcilerin okul öncesi dönemde kaynaştırmaya ilişkin görüşlerini incelemek amacıyla gönüllü olarak katılan 26 eğitimci ile yarı yapılandırılmış görüşmeler yapmıştır. Betimsel olarak analiz edilen bulgular niceliksel olarak sunulmuştur. Araştırma sonucunda elde edilen bulgularda, anaokullarında çalışan eğitimciler özel gereksinimli çocuklarla ilgili yeterli bilgiye sahip olmadıklarını ifade etmişlerdir. Özellikle, kaynaştırma eğitimine sıcak bakmayan öğretmenler, her fırsatta konuyla ilgili bilgiye ihtiyaçları olduğunu belirtmişlerdir.

Araştırma kapsamında elde edilen bulgular, çeşitli önerilerin ortaya çıkmasını sağlamıştır. En önemli öneri, kaynaştırma uygulamasının yürütüldüğü okullarda öğretmenlerin, okul yönetiminin, okul personelinin, kaynaştırma öğrencisinin ailesinin, normal gelişim gösteren öğrencilerin ve anne babalarının özel eğitim ve kaynaştırma uygulamalarına yönelik olarak bilgilendirilmeleri yönündedir.

Nacaroğlu (2014) okul öncesi öğretmenlerinin kaynaştırma eğitim uygulamalarına ilişkin tutumlarını incelemek amacıyla 2013-2014 öğretim yılında, Gaziantep ili Şahinbey İlçesi sınırları içinde bulunan Milli Eğitim Bakanlığı'na bağlı 109 okul öncesi öğretmeni ile *Kaynaştırma Eğitimi Uygulamasına İlişkin Öğretmen Görüşlerini Belirleme Ölçeği* uygulamıştır. Öğretmenler, kaynaştırma eğitimi uygulamalarına ilişkin olarak kişi ve kurumların tutumlarının genelde olumlu olduğunu, kaynaştırma uygulamalarının da ilişkili kişilere olumlu etkileri olduğunu belirtmişlerdir. Ayrıca özel eğitim ve kaynaştırma eğitimine ilişkin eğitim alan öğretmenlerin, eğitim almayanlara göre; erkek öğretmenlerin, bayan öğretmenlere göre; okulunda kaynaştırma eğitimine ilişkin imkânları daha iyi olan öğretmenlerin, olmayanlara göre ve okulun bulunduğu yerleşim birimi büyük olan öğretmenlerin, küçük olan öğretmenlere göre kendilerini daha yeterli gördüklerini belirttikleri saptanmıştır.

Kaynaştırma eğitimi ilgili yapılan okul öncesi dönemdeki araştırmalar öğretmenlerin kaynaştırma eğitimine olumlu görüş bildirenler olmakla birlikte; olumsuz görüş belirtenlerin de nedenleri açıklanmıştır.

Kaynaştırma Eğitimi İle İlgili Yapılan İlköğretim (İlkokul-Ortaokul)

Kademesindeki Araştırmalar

İlköğretim kademesindeki öğretmen, veli, normal gelişim gösteren öğrencilerin görüş ve önerilerinin belirlenmesi amacıyla; Turhan (2007) Bursa ilinde kaynaştırma uygulaması yapılan ilköğretim okuluna devam eden normal gelişim gösteren öğrencilerin kaynaştırma uygulaması hakkındaki görüşlerini belirlemek amacıyla 18 normal gelişim gösteren öğrenci ile yarı yapılandırılmış görüşmeler yapmıştır. Araştırma sonucunda elde edilen bulgulara, normal gelişim gösteren öğrencilerin çoğunun, kaynaştırma uygulamasına olumlu bakmadıkları ve kaynaştırma öğrencilerinin genel eğitim sınıflarında bilgi ve becerileri tam olarak edinemeyecekleri görüşünde oldukları gözlenmiştir. Ayrıca, normal gelişim gösteren öğrenciler,

kaynaştırma öğrencilerinin derslerin akışını bozuklarını, dikkatlerini dağıttıklarını, sınıfın başarı ortalamasını düşürdüklerini ifade etmişlerdir. Problem davranışlar sergiledikleri, bu problem davranışların çözümüne yönelik de kaynaştırma öğrencileriyle aynı sınıfta öğrenim görmek istemediklerini, onların ayrı sınıf veya okullarda eğitim almalarının daha uygun olacağını ifade etmişlerdir.

Şekercioğlu (2010) ilköğretim ikinci kademe branş öğretmenlerinin kaynaştırma uygulamalarında karşılaştıkları sorunları tespit etmek amacıyla 2009-2010 eğitim öğretim yılında Ankara ilinde kaynaştırma uygulaması yapan ilköğretim okullarındaki 170 branş öğretmeni ile yaptığı araştırmada; öğretmenlerin kaynaştırma öğrencilerinin normal sınıflarda bulunmasından memnun olmadıklarını ve iletişim problemi yaşadıklarını, öğretmenlerin kaynaştırma uygulamalarıyla ilgili bilgi eksiklikleri ve yardıma ihtiyaç duyduklarını tespit etmiştir. Öğretmenlerin, bireysel eğitim programlarını hazırlama ve uygulamada sorun yaşadıkları sonucuna ulaşılmıştır. Öğretmenlerin bilgi ve uygulamadaki eksikliklerini gidermek amacıyla hizmet içi eğitim programlarına ağırlık verilmesi önerilmektedir.

Türkoğlu (2007) ilköğretim okulu öğretmenleriyle gerçekleştirilen bilgilendirme çalışmalarının öncesinde ve sonrasında, öğretmenlerin kaynaştırmaya ilişkin görüşlerinin incelenmesinin amaçlandığı çalışmada yarı yapılandırılmış görüşme yoluyla 22 öğretmen ile görüşmeler yapmıştır. Araştırmanın sonucunda; kaynaştırma uygulamaları konusunda yapılan bilgilendirme çalışmalarının, öğretmenlerin kaynaştırmaya ilişkin düşüncelerini olumlu etkilediği ortaya çıkmıştır. Ayrıca bilgilendirme çalışmaları öncesinde kaynaştırma eğitimine sıcak bakmayan öğretmenlerin, bilgilendirme sonrasında kaynaştırma uygulamalarının oldukça yararlı olduğunu düşündüklerini belirtmişlerdir. Bu bilgiler doğrultusunda kaynaştırma uygulamalarının başarılı bir şekilde gerçekleşmesinde önemli bir rol oynadığı söylenebilir.

Önder (2007) ilköğretim okullarında görev yapmakta olan kaynaştırma sınıf öğretmenlerinin zihin engelli öğrencileri için sınıfta yapmış oldukları öğretimsel uyarlamaları belirlemek amacıyla 29 sınıf öğretmeni ile yarı yapılandırılmış görüşmeler yapmıştır. Araştırma sonuçlarına göre; kaynaştırma uygulamalarını yürüten sınıf öğretmenlerinin tamamı özel eğitim ile ilgili herhangi bir programa katılmadığını belirtmiştir. Öğretmenlerin sadece 10 tanesi kaynaştırma uygulamaları hakkında olumlu

görüş bildirirken geri kalan 19 öğretmen kaynaştırma uygulamaları hakkında olumsuz görüş bildirmişlerdir. Öğretmenlerin büyük bir bölümü özel gereksinimli öğrenci için ek öğretim amaçları belirlemeyip sadece derslerde daha basit konulara yer verdiklerini belirtmişlerdir. Öğretmenlerin tamamı, akademik konuların dışında da özel gereksinimli bireyler için günlük yaşam, okul yaşamı, toplumsal yaşam gibi işlevsel yaşam becerilerine yer verdiklerini ifade etmişlerdir. Kaynaştırma sınıf öğretmenlerinden 28'i uyarlamalar için destek almadıklarını, 21 öğretmen de destek hizmetlerden yararlanmadıklarını belirtmişlerdir.

Akdemir Okta (2008) 2006-2007 öğretim yılında Eskişehir il merkezinde kaynaştırma sınıflarına devam eden işitme engeli olan ilköğretim öğrencilerine ve bu öğrencilerin sınıf öğretmenlerine sağlanan özel eğitim hizmetlerinin belirlenmesi amacıyla 17 farklı ilköğretim sınıfına devam eden 24 işitme engeli olan öğrenci ve her birinin öğretmeniyle görüşme yapmıştır. Araştırma sonucunda; 24 işitme engeli olan öğrencinin kaynaştırma uygulamalarına yerleştirilmeleri sürecinde Özel Eğitim Hizmetleri Yönetmeliği'nde öngörülen hususların yerine getirilmediği, tanısı konulan öğrencini yine aynı okulda öğrenimin sürdürdüğü belirlenmiştir. Kaynaştırma uygulaması yapılan 17 okulun çoğunda öğrenciler için BEP hazırlamak için BEP geliştirme birimi oluşturulmadığı, dolayısıyla öğrenciler için BEP hazırlanmadığı, hazırlanan programlarda ise önemli eksiklerin olduğu ve birimlerin program geliştirirken dışarıdan yardım almadığı görülmüştür. İşitme engeli olan öğrencilere okul içinde destek hizmetler sağlanmadığı ve okul dışından sağlanan destek hizmetlerin özel özel eğitim kurumlarından sağlanan hizmetlerle sınırlı olduğu görülmüştür. Kaynaştırma uygulaması yapan sınıf öğretmenleri işitme engeli olan öğrenciler ve eğitimleri ile ilgili destek hizmetlere gereksinim duydukları ancak kendilerine gerekli destek hizmetlerin sağlanmadığını belirtmişlerdir.

Özdemir (2008) sınıfında kaynaştırma öğrencisi olan ve olmayan öğretmenlerin tükenmişlik durumlarını belirlemek amacıyla Uşak ilinde 39 ilköğretim okulunda görev yapan 503 öğretmene anket uygulamıştır. Araştırma sonucunda; sınıfında kaynaştırma öğrencisi bulunan öğretmenlerin sınıfında kaynaştırma öğrencisi bulunmayan öğretmenlere göre daha fazla tükenmişlik yaşadıkları ve öğretmenlerin öz yeterlik algıları arttıkça tükenmişliğin tüm boyutlarında azalma meydana geldiğini ortaya koymuştur.

Güven (2009) genel eğitim ortamlarında öğrenimlerini sürdüren zihinsel yetersizlik gösteren öğrencilerin başarılarının değerlendirilmesi ve not verme sistemine ilişkin öğretmen görüş ve önerilerinin alınmasının amaçlandığı çalışmada, 2008-2009 eğitim öğretim yılında Eskişehir ilinde kaynaştırma öğrencisi bulunan 25 öğretmen ile yarı yapılandırılmış görüşmeler yapmıştır. Araştırma bulgularına göre; öğretmenler zihinsel yetersizliği olan öğrencilerin başarılarının belirlenmesinde ve yeni öğretim kararlarının alınmasında değerlendirme sürecinin önemli olduğunu belirtmişlerdir. Araştırma bulgularında; özel eğitim yönetmeliğinde, özel gereksinimi olan öğrencilerin başarılarının değerlendirilmesine yönelik açıklamaların olmasına rağmen, öğretmenler yönetmeliğin önerilerini bilmemekte ya da nasıl uygulamaya geçirileceği konusunda yetersiz kaldıklarını düşündürmektedir. Kaynaştırma uygulamasını benimseyen öğretmenlerin, kaynaştırmada çeşitli sorunlar olmasına rağmen, bunları kendi çabaları ile aşmaya çalıştıkları belirtilmektedir.

Sanır (2009) kaynaştırma eğitimine devam eden öğrencilerin akademik öğrenme ile ilgili karşılaştıkları güçlüklerin öğretmen ve aile görüşlerine göre değerlendirilmesinin amaçlandığı çalışmada Kilis ilinde görev yapan 30 sınıf öğretmeni ve çocuğu kaynaştırma eğitimine devam eden 22 aile ile yarı yapılandırılmış görüşmeler yapmıştır. Görüşme yapılan öğretmenler öğrencilerin engel türlerini bildiklerini, bu çocuklarla eğitim yapmanın zor olduğunu, kaynaştırma eğitimi ile ilgili yeterli bilgi ve deneyime sahip olmadıklarını, öğrencilerin başarılarını değerlendirmeye yönelik uygun yöntem, teknik ve araçları hazırlama ve kullanmada yeterli olmadıklarını, kaynaştırma öğrencilerinin akranlarına göre seviye olarak geride olduklarını, kaynaştırma öğrencileri için plan hazırlayamadıklarını, bu konuda eğitim almadıklarını, branşlarının özel eğitim olmadığını, sadece kendi düşüncelerine göre kaynaştırma öğrencisine eğitim verdiklerini, öğrencilerin akademik başarılarının artırılması için özel eğitim kurumunda eğitim almaları gerektiğini, öğrencilerin sayısal derslerde ve sözel derslerde yeterli başarıyı gösteremediklerini, sınıf içi iletişim ve etkileşimlerinin yetersiz olduğunu belirtmişlerdir.

Taş (2011) kaynaştırma eğitiminin sınıf öğretmenleri üzerindeki farkındalığı ve eğitim teknolojisi ile ne kadar bütünleştirebildiklerini belirlemek amacıyla 2010-2011 eğitim öğretim yılında görev yapan 270 ilköğretim sınıf öğretmeni ile anket uygulamıştır. Araştırmada elde edilen sonuçlar, sınıf öğretmenlerinin kaynaştırma

eğitimi ile ilgili bilgi eksiklerinin olduğunu, fiziksel ve donanımsal ortam yetersizliği ile sınıfların kalabalık olmasının eğitim teknolojileri kullanımında engel oluşturduğunu ve her kaynaştırma öğrencisinin yetersizliğine uygun eğitim teknolojilerinin kullanılmadığını göstermiştir.

Sadioğlu (2011) kaynaştırma uygulamalarının aksayan yönlerinin belirlenmesi ve başarılarının değerlendirilmesinde sınıf öğretmenlerinin görüşlerinin araştırıldığı bu çalışmada, 23 öğretmen ile yarı yapılandırılmış görüşmeler yapmıştır. Bulgular; sınıf öğretmenlerinin ölkemizdeki kaynaştırma uygulamaları ile ilgili genel olarak olumsuz görüşe sahip olduklarını ortaya koymaktadır. Sınıf öğretmenleri kaynaştırma eğitimi konusunda yetersiz olduklarını, uzman desteği başta olmak üzere pek çok desteğe ihtiyaç duyduklarını, hizmet öncesi ve hizmet içi eğitimleri yetersiz bulduklarını, kaynaştırma eğitimi uygulamalarında özel gereksinimli öğrencilerin ailelerinden, görev yaptıkları okulların ve sınıfların fiziki koşullarından kaynaklanan sorunlarla beraber özel gereksinimli öğrencilerle yoğun olarak öğretim ile ilgili sorunlar yaşadıklarını ve bu süreçten duygusal olarak olumsuz etkilendiklerini belirtmektedirler. Sınıf öğretmenleri kaynaştırma uygulamalarının iyileştirilmesi için ayrı eğitim ortamlarının olmasını, nitelikli ve etkili hizmet öncesi ve hizmet içi eğitimlerin düzenlenmesini, yarı zamanlı kaynaştırmayı, kendilerine materyal desteğinin sağlanması önermektedirler.

Demir ve Açar (2011) kaynaştırma eğitimi konusunda tecrübeli sınıf öğretmenlerinin görüşleri başlıklı çalışmada 45 sınıf öğretmeniyle yarı yapılandırılmış görüşmeler yapmıştır. Araştırma sonucunda görüşme yapılan 45 sınıf öğretmeninin 31'i (68,89) kaynaştırma eğitimini desteklemediğini ifade etmiştir.

Yıldırım Erişkin, Yazar Kıracı ve Ertuğrul (2012) sınıf öğretmenlerinin kaynaştırma uygulamalarına ilişkin görüşlerinin alınmasının amaçlandığı araştırmada 2008-2009 yılında MEB Hizmet İçi Eğitim Daire Başkanlığı tarafından düzenlenen 30 saatlik özel eğitim seminerine katılan 1500 sınıf öğretmenine 30 sorudan oluşan bir anket uygulamıştır. Bu araştırmanın sonucunda sınıf öğretmenleri; sınıflarında bulunan kaynaştırma öğrencilerini kabul ettiklerini ve kaynaştırma uygulamalarına olumlu yaklaştıklarını ancak eğitim ortamlarının kaynaştırma uygulamaları için uygun olmadığını, hem kendilerinin hem de okul yönetiminin kaynaştırma, BEP ve özür türleri hakkında yeterli bilgiye sahip olmadıklarını; okul yönetiminin ve rehber öğretmenlerin kaynaştırma uygulamaları için gerekli önlemleri almadıklarını belirtmişlerdir.

Güteryüz (2014) sınıf öğretmenlerinin ve sınıf öğretmeni adaylarının kaynaştırma eğitime karşı olan görüşlerinin belirlenmesi amacıyla; 2012-2013 eğitim-öğretim yılında Zonguldak İli Alaplı İlçe Milli Eğitim Müdürlüğü'ne bağlı üç okulda görev yapmakta olan ve sınıfında kaynaştırma öğrencisi bulunan 10 sınıf öğretmenin, Zonguldak İli Alaplı ve Ereğli ilçelerinde görev yapmakta olan 200 sınıf öğretmeni ile Bülent Ecevit Üniversitesi'nde halen eğitim görmekte olan 195 sınıf öğretmeni adayına anket uygulamıştır. Araştırmadan elde edilen nicel verilerin analizi sonucunda sınıf öğretmenleri ve sınıf öğretmeni adaylarının kaynaştırma eğitime karşı olan görüşleri arasında herhangi bir fark rastlanmamıştır. Nitel verilerin analizi sonucunda ise; sınıf öğretmenlerinin kaynaştırma eğitimini gerekli gördüğü, bunun yanında kaynaştırma eğitiminin günümüzdeki uygulamalarına karşı olumsuz görüşleri olduğu belirlenmiştir.

Güzel (2014) kaynaştırma öğrencisi olan sınıf öğretmenlerini sorunlarının tespit edilmesi amacıyla İstanbul İli Beykoz İlçesi'nde görev yapan 206 sınıf öğretmeni ile anket yapmıştır. Araştırmanın sonucunda; genelde olumsuzluklar olduğu ortaya çıkmıştır. Bu olumsuzluklar; okulun fiziksel yapısının yetersizliği, sınıfların kalabalıklığı ve kaynaştırma öğrencilerinin sınıflara eşit olarak dağıtılmaması, BEP planının yapılmaması ya da öğretmenin BEP planı hakkında yeterli bilgiye sahip olmaması, hizmet içi eğitimin yetersizliği, rehberlik çalışmaları ve okuldaki kaynaştırma eğitimi için yapılması gereken diğer çalışmaların eksik olması, ailelerle gerekli iletişim halinde olunmaması ve ailelerin çocukları hakkında yeterli bilgiye sahip olmaması, okulda kaynaştırma eğitimi için gerekli olan çalışmaların tam olarak yapılmaması ve okul idarecilerini gerekli kolaylığı ve donanımı sağlamaması şeklindedir.

Özel eğitim gereksinimli öğrenciler sınıf öğretmenlerinden ders aldıkları kadar, ilkokul, ortaokul ve ortaöğretimde branş öğretmenlerinden ders almaktadırlar. Dolayısıyla branş öğretmenlerinin görüşlerinin de alanyazına katkı sağlayacağı düşünülmektedir. Branş öğretmenlerinin kaynaştırmaya ilişkin görüş ve önerilerinin belirlenmesi amacıyla; Ertunç (2008) ilköğretim ikinci kademedeki görevli 29 ilköğretim okulundaki 52 beden eğitimi öğretmenine anket uygulamıştır. Bu araştırmada elde edilen veriler SPSS 13 programında değerlendirilmiştir. Aritmetik ortalama ve yüzde değerler kullanılmıştır. Araştırmada elde edilen bulguların sonucunda, anket uygulanan bireylerin kaynaştırma uygulamaları ile ilgili bilgilerinin yetersiz olduğu ancak

sınıflarındaki öğrencilere bakış açılarının olumlu olduğu izlenimi belirgin olarak ortaya çıkmıştır.

Özengi (2009) kaynaştırma uygulamalarının yürütüldüğü ilköğretim okullarında görev yapan rehber öğretmenlerin, okullarında yürütülen kaynaştırma uygulamalarına ilişkin görüş ve önerilerinin belirlenmesi amacıyla, Eskişehir merkez ilçede kaynaştırma uygulamalarının yürütüldüğü ilköğretim okullarında çalışan ve araştırmaya katılmayı gönüllü olarak kabul eden 10 rehber öğretmen ile yarı yapılandırılmış görüşmeler yapmıştır. Araştırmadan elde edilen bulgular, son yasal düzenlemelerle kaynaştırma uygulamalarında görev ve sorumlulukları artan rehber öğretmenlerin, yürüttükleri çalışmalara ilişkin çeşitli sorunlarla karşılaştıklarını, bu sorunlar karşısında kendilerini yetersiz hissettiklerini ve yardıma gereksinimleri olduğunu göstermiştir. Araştırma bulgularında ayrıca, kaynaştırma kararı olmayan ve yetersizlik gösterdiği düşünülen öğrencilerle ilgili de ciddi sorunlar yaşandığı ve bu öğrencilerle ilgili çalışmaların kişisel çabalarla yürüdüğü ortaya konmuştur.

İlk (2014) 2013-2014 eğitim öğretim yılında İstanbul ilinde yer alan 13 ilçedeki 35 okulda görev yapan, en az bir kaynaştırma öğrencisi ile deneyim yaşamış; 100 sosyal bilgiler öğretmeni ile yarı yapılandırılmış görüşmeler yapmıştır. Araştırma sonucunda sosyal bilgiler öğretmenlerinin çok büyük bir bölümünün özel eğitim/kaynaştırma eğitimi alanıyla ilgili eğitim almadıkları ve alanla ilgili uygulamalarda kendilerini yeterli hissetmedikleri görülmüştür. Öğretmenlerin büyük bir bölümünün diğer ders müfredatlarına kıyasla kendi ders müfredatlarının, kaynaştırmanın temel varsayımları açısından uygulamalara özel bir katkı sağlayacak nitelikte olduğunu belirttikleri anlaşılmaktadır. Bu değerli katkının farkındalığına rağmen öğretmenlerin neredeyse tamamının sosyal bilgiler dersinde kaynaştırma uygulamalarını çok yetersiz ve sorunlu buldukları yani uygulamalar hakkında olumsuz görüş belirttikleri görülmektedir. Öğretmenlerin çözüm önerisi olarak hala ilk sırada ayrıştırmayı önermesi ise dikkate değer başka bir sonuçtur. Bulgular; bu kadar yaygın bir uygulama halini alan kaynaştırmanın hala zihinlerde yeterince oturmadığını, kaynaştırmanın sistemli olarak uygulama aşamasına geçemediğini düşündürmektedir.

Zeybek (2015) ilköğretim İngilizce öğretmenlerinin kaynaştırma uygulamalarına ilişkin görüş ve önerilerini belirlemek amacıyla, 2011-2012 eğitim öğretim yılında Eskişehir ili Tepebaşı ilçesinde kaynaştırma uygulaması yapan ilköğretim okullarındaki

25 İngilizce Öğretmenin görüşlerine dayalı olarak araştırmasını gerçekleştirmiştir. Araştırma bulgularına göre; İngilizce öğretmenlerinin çoğu, kaynaştırma öğrencilerinin normal sınıflarda bulunmasından memnun olmadıklarını belirtmişlerdir. Araştırmanın sonucunda, öğretmenlerin kaynaştırma eğitimi konusunda bilgi eksikliklerinin olduğu ve uzmanlar tarafından bilgilendirilerek gerekli destek hizmetlerin sağlanması gerektiği tespit edilmiştir. Aynı zamanda, öğretmenlerin pek çoğunun hazırlamaları zorunlu olmasına rağmen BEP hazırlamadıkları ve sınıflarında bulunan kaynaştırma öğrencilerine İngilizce beceri ve kavramların öğretiminde kullandıkları yöntem ve teknikler konusunda güncel ve yeterli bilgiye sahip olmadıkları sonucuna ulaşılmıştır. Öğretmenlerin bilgi ve uygulamadaki eksikliklerini gidermek amacıyla seminer ve hizmet içi eğitim programlarına ağırlık verilmesi önerilmektedir.

İlkokul ve ortaokul kademesindeki kaynaştırma eğitimi ile ilgili yapılan araştırmalara bakıldığında; öğretmenlerin kaynaştırma eğitimine olumlu görüş bildirenler olmakla birlikte genelde olumsuz görüş bildirdikleri, BEP geliştirme sürecinde sıkıntılar yaşadıkları, normal gelişim gösteren öğrencilerin özel eğitim gereksinimli bireylerle ilgili olumsuz görüş bildirdikleri, öğretmenlerin bilgi eksikliğini gidermek için hizmet içi eğitim kurslarının yapılması gerektiği ortaya çıkmıştır.

Kaynaştırma Eğitimi İle İlgili Yapılan Ortaöğretim Kademesindeki Araştırmalar

Ortaöğretim kademesinde kaynaştırma eğitimi ile ilgili araştırmalar okul öncesi, ilkokul ve ortaokul kademlerinde yapılan araştırmalar kadar fazla değildir. Ortaöğretim kademesinde görev yapan öğretmenlerin görüş ve önerilerinin belirlendiği araştırmada Batu (1998) 19 öğretmen ile yarı yapılandırılmış görüşmeler yapmıştır. Bulgular öğretmenlerin, okul yönetiminin ve okuldaki normal öğrencilerin okullarında uygulanmakta olan kaynaştırma programından genel olarak hoşnut olduklarını göstermiştir. Kaynaştırma uygulamasının özürlü öğrencilerine pek çok yararı olduğuna değinen öğretmenler, zihin özürlü öğrencilerin kaynaştırma uygulamasından en fazla yararlanan grup olduğunu belirtmişlerdir. Okullarda kaynaştırma öğrencilerine önceden sınav sorusu verilmesiyle kaynaştırma uygulamasının yürütüldüğünü ifade eden öğretmenler, soru verme uygulamasının yol açtığını düşündükleri sorunlardan da bahsetmişlerdir. Bu sorunların başında normal öğrencilerle kaynaştırma öğrencileri

arasında bir ayrımın ortaya çıkması gelmektedir. Okulda bir özel eğitiminin bulunmaması da önemli eksiklikler arasında belirtilmiştir. Araştırma sonucunda öğretmenlerin Milli Eğitim Bakanlığı'ndan, okul yönetiminden ve diğer öğretmen arkadaşlarından çeşitli beklentileri de ortaya çıkmıştır. Bu bulgular, kaynaştırma uygulamasının iyileştirilmesine yönelik pek çok önerilerin geliştirilmesini sağlamıştır. Öneriler arasında en fazla göze çarpanı, sınıflara en fazla iki kaynaştırma öğrencisinin yerleştirilmesidir. Ayrıca kaynaştırma uygulanan okullarda bir özel eğitiminin görevlendirilmesi de öneriler arasında yer almaktadır.

Ortaöğretim kademesinde özel eğitim gereksinimli öğrencilerle ilgili Tanrıkulu (2011) ortaöğretim Coğrafya dokuz programında yer alan harita bilgisi konularının 9. sınıfta öğrenim gören total görme engelli öğrencilere öğretimi amacıyla, MEB'e bağlı ortaöğretim düzeyindeki iki kaynaştırma okulunun 9. sınıflarında okuyan total görme engelli altı kız, beş erkek öğrenciyle 2009-2010 öğretim yılında araştırmasını gerçekleştirmiştir. Bulguların değerlendirilmesiyle 9. sınıf total görme engelli öğrencilerde ön test, öğretim programı ve son test sonrası harita bilgisinin öğretimiyle ilgili olarak anlamlı bir farkın olduğu saptanmıştır.

Ortaöğretim kademesinde kaynaştırma eğitimi ile ilgili yapılan araştırmalarda yapılan çalışmalardan olumlu sonuçlar alınmakla birlikte, bazı sıkıntıların yaşandığı ortaya çıkmıştır.

Kaynaştırma Eğitimi İle İlgili Yapılan Diğer Araştırmalar

Kaynaştırma ile ilgili diğer araştırmalar ise; Kaya (2003) "573 Sayılı Kanun Hükmünde Kararname ve İlgili yönetmeliklerle açıklanan kaynaştırma uygulamalarının 2000-2001 öğretim yılı içerisinde Ankara ilinde nasıl düzenlendiğini incelenmesi, kaynaştırma uygulamasındaki yöneticilerin, rehber öğretmenlerin, sınıf öğretmenlerinin, kaynaştırma programı ile ilgili bilgi ve tutumlarının belirlenmesi amacıyla 11 yönetici, 10 rehber öğretmen ve 24 sınıf öğretmeni ile anket yapmıştır. Araştırmada elde edilen bulgular sonucunda, anket uygulanan bireylerin kaynaştırma uygulamaları ile ilgili bilgilerinin yetersiz olduğu, kaynaştırma uygulamalarına karşı olumlu tutum gösteremedikleri ve yapılan çalışmaların yetersiz olduğu izlenimi belirgin olarak ortaya çıkmıştır.

Sart, Ala, Yazlık & Kantaş Yılmaz (2004) yapmış oldukları Türkiye kaynaştırma eğitiminde nerede? Eğitimciye öneriler başlıklı araştırmada, İstanbul'da kaynaştırma

uygulanan bir devlet okulunda öğretmenlerle yapılan görüşmede elde edilen bulgular yukarıdaki araştırma sonuçlarını destekler niteliktedir. Öğretmenler sınıflarında kaynaştırma eğitime ihtiyaç duyabilecek öğrencileri tespit etme yetisine sahip olmayı, ayrıca kaynaştırma öğrencilerini sınıf ortamına akademik ve sosyal olarak dâhil edebilmek için gereken bilgi ve yöntemleri öğrenme ihtiyacı içinde olduklarını belirtmişlerdir.

Yıkılmış (2006) İl Milli Eğitim yöneticilerinin kaynaştırma uygulamasına yönelik görüşlerinin belirlenmesi amacıyla Batı Karadeniz Bölgesi'ndeki bir ilde görev yapan 10 il milli eğitim yöneticisiyle sekiz sorudan oluşan görüşme yapmıştır. Verilerin analizi sonucunda; il milli eğitim yöneticileri kaynaştırma uygulamasının yasal düzenlemelerini yeterli bulduklarını belirtmişlerdir. Yöneticilerin çoğunluğu bütün engellilerin kaynaştırma uygulamasına alınması gerektiğini belirtirken, bir kısmı da sadece ortopedik engellilerin kaynaştırmaya alınması yönünde görüş belirtmişlerdir. Yöneticiler kaynaştırma uygulamasının engelli öğrenciye, ailesine ve normal öğrencilere moral verdiğini, sınıf öğretmenine ise bireysel farklılıklara göre öğretim yapmaları yönünde yarar sağladığını ifade etmişlerdir. Yöneticilerin çoğu kaynaştırma başlatılacak bir okulda kaynaştırma uygulamasında görev alacak kişilerin bilgilendirilmesini önermişlerdir.

Kamen Akkoyun (2007) Batı Karadeniz Bölgesi'nde bulunan RAM'larda görev yapmakta olan personelin kaynaştırma eğitime ilişkin görüşlerinin belirlenmesi amaçlanan çalışmada; 35 katılımcıyla *Kaynaştırmaya İlişkin Görüşler Ölçeği* uygulamıştır. Araştırmanın sonucunda; Ram personelinin kaynaştırma eğitimi ile bilgilerinin yeterli olduğu ancak; uygulama boyutunda bazı sorunlar yaşadıkları ortaya çıkmıştır. RAM'da görev yapmakta olan personelin kaynaştırma eğitimi öncesinde yapılması gereken hazırlıklarla ilgili yeterli bilgiye sahip oldukları, uygulama boyutunda sorunlar yaşadıkları ortaya çıkmıştır. RAM personeli; kaynaştırma eğitimi verecek öğretmene RAM'ın faaliyetleri arasında özellikle; tanılama, yönlendirme, yerleştirme ve izleme çalışmalarını yaptıklarını, yoğun olarak özel eğitim danışmanlığı yaptıklarını, sınıf içi yardım ve kaynak oda boyutunda hizmet alanlarında yoğun sorunlar yaşandığını, öğretmenin BEP hazırlama ve uygulama boyutunda bilgi yetersizliği olduğunu belirtmişlerdir. Kaynaştırmaya İlişkin Görüşler Ölçeğinin

sonuçlarına göre rehber öğretmenlerin ve idarecilerin kaynaştırma eğitimine ilişkin orta düzeyde olumlu bir görüşe sahip oldukları gözlenmiştir.

Kaynaştırma eğitimi ile ilgili yapılan araştırmalara baktığımızda kaynaştırma eğitimine olumlu görüş bildirenler olmakla birlikte kaynaştırma eğitimi benimsemeyen, faydalı olduğuna inanmayan, özel eğitim gereksinimli bireylerin akranlarıyla normal sınıflarda eğitim alması yerine, ayrıştırılmış ortamlarda eğitim almasını savunan öğretmen görüşleri de bulunmaktadır. Kaynaştırma eğitiminin ülkemizde sürecin içerisinde bulunan herkesin bilgilendirilmesi, fiziksel, öğretimsel düzenlemelerin yapılması, yasal mevzuatın uygulanabilir ve denetim mekanizmasının işlevsel olmasıyla sorunların azalacağı düşünülmektedir. “Kaynaştırma eğitimi alan öğrencilerin sayılarının her geçen sene artması sevindirici bir gelişme olmakla birlikte, bu sayının daha hızlı bir şekilde artması ve mevcut uygulamaların daha etkili hale getirilmesi gerekmektedir. Araştırmalar, Türkiye’nin taraf olduğu uluslararası sözleşmelerde yer alan, engelli çocukların akranlarıyla birlikte genel eğitim okullarında eğitim görmesi ilkesinin gereklerini tam olarak yerine getiremediğini göstermektedir. Benzer biçimde, Özel Eğitim Hizmetleri Yönetmeliği’nde belirtilen kaynaştırma eğitimi esaslarının da amaçlandığı ölçüde yaşama geçmesi ek çabalar gerektirmektedir.” (Tohum Otizm Vakfı, 2015).

Yasal Düzenlemeler İle İlgili Yapılan Araştırmalar

Çitil (2009) yapmış olduğu araştırmada; yasal değişimler ile gelişmeler temel alınarak 1923-1960, 1961-2007 yıllarından oluşan iki dönem belirlemiştir. Her dönemde, yürürlükte olan özel eğitim ile ilgili hüküm bulunan anayasa, yasa ve yönetmelikler, bu dönemlerde yapılan Milli Eğitim Şuraları, özel eğitim konseyleri, gençlik şuraları, ilgili dönemleri kapsayan hükümet programları ve kalkınma planları, özel eğitim hizmetleri veren kurum ve kuruluşlar ele alınmış ve incelenmiştir. Sonuç olarak, Türkiye’de özel eğitim hizmetlerinin Cumhuriyet döneminde sürekli bir gelişim gösterdiği görülmüştür. Ancak özel eğitimle ilgili önceden belirlenen politikalar ile uygulamalar arasında tutarsızlıklar olduğu gözlenmiştir.

Akçamete, Büyükkarakaya, Bayraklı ve Yıldırım (2012) dünyada ve Türkiye’de genel ve özel eğitim politikalarının yeni eğilimler çerçevesinde ele alınması amacıyla tarihsel bağlam dikkate alınarak dünya genelinde ve Türkiye özelinde genel eğitim ve

özel eğitim politikalarının oluşturulması, uygulanması ve bunların birbiri üzerindeki karşılıklı etkileri ele alınmıştır. Ayrıca Amerika Birleşik Devletleri ve Avrupa’da çıkarılan yasaların ve uluslararası sözleşmelerin ışığında bütünleştirmeye giden süreç incelenmiştir. Dünyadaki özel eğitim politikalarının nasıl bir seyir izlediğine ek olarak Türkiye’nin özel eğitim politikası ülkemizde çıkarılan yasalar ve uygulamalar çerçevesinde ele alınmıştır. Ayrıca, politikalar düzeyinde mevcut sorunlar değerlendirilerek bu sorunların giderilmesine yönelik önerilerde bulunulmuştur. Yapılan değerlendirmeler sonucunda dünyada özel eğitimin kapsamı ile öznelere ilişkin değiştiği ve sadece özel eğitim gerektiren öğrenciler için değil tüm öğrenciler için bütünleşmeye dayalı eğitim politikalarının ve buna paralel düzenlemelerin oluşturulduğu görülmüştür. Türkiye örneğinde ise özel eğitimin hala *engellilik* olgusu üzerinden ele alındığı sonucuna ulaşılmıştır.

Nayır ve Karaman Kepenekci (2013) ilkokullarda görev yapan sınıf öğretmenlerinin, sınıflarındaki kaynaştırma öğrencilerinin yaşamsal, gelişimsel, korunma ve katılım haklarının kullanılmasında yaşanan sorunlara ve bu sorunların çözümüne ilişkin görüşlerini ortaya koymak amacıyla 2012-2013 eğitim-öğretim yılında Ankara il merkezindeki ilkokullarda görev yapan, sınıflarında kaynaştırma öğrencisi bulunan ve araştırmaya katılmaya gönüllü olan 58 sınıf öğretmeni ile araştırmacılar tarafından geliştirilen ve yarı yapılandırılmış açık uçlu sorulardan oluşan bir anket ile çalışma yapmıştır. Araştırma sonucunda sınıflarında kaynaştırma öğrencisi olan öğretmenlerin bu öğrencilerin haklarını kullanmada sorunlar yaşandığını gözledikleri ortaya çıkmıştır. Bu sorunların çözümü için öncelikle öğretmenler, veliler ve diğer öğrenciler konu ile ilgili olarak bilgilendirilmelidir. Ayrıca özellikle sınıflarında kaynaştırma öğrencisi olan öğretmenlerin sınıf mevcutlarının azaltılması, bu sınıfların öğrencinin ihtiyacına göre düzenlenmesi ve gerekirse öğretmene yardımcı olması için bir özel eğitim öğretmenin görevlendirilmesinin sorunların çözümüne katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

Göçüncü (2014) yapmış olduğu araştırmada ise, Türkiye’de 1983-2002 yılları arasında uygulanan özel eğitim politikaları ile 2003-2013 yılları arasında uygulanan özel eğitim politikalarının benzeşen ve farklılaşan yönlerinin analiz edilerek uygulanabilirliği ve etkinliği araştırılmıştır. Yapılan inceleme sonucunda bu düzenlemeler arasında farklılıklara rastlanmıştır. Araştırmaya katılan uzman ve

öğretmenlerin 2003-2013 yılları arasında uygulanan özel eğitim alanına ilişkin politikalar ile ilgili genelde olumlu; ancak eğitim içeriği ve müfredat ile ilgili olumsuz görüş belirttikleri saptanmıştır.

Özel eğitim gereksinimli öğrencilerin eğitimini düzenleyen yasal düzenlemeler ile ilgili yapılan çalışmalara baktığımızda teoride yapılması gerekenler ile uygulama arasında farklılıklar bulunduğu anlaşılmaktadır.

Bireyselleştirilmiş Eğitim Programı İle İlgili Yapılan Araştırmalar

Çuhadar (2006) ilköğretim okullarında bireyselleştirilmiş eğitim programı geliştirilmesi, var olan durumu ve sorunları tespit ederek çözüm önerilerini ortaya koyma amacıyla 2004-2005 öğretim yılında Zonguldak ilinde kaynaştırma öğrencisi bulunan 1-5. Sınıf öğretmenlerine ve okul idarecilerine anket uygulamıştır. Sonuç olarak, bireyselleştirilmiş eğitim programı hazırlanması gerektiğine inandıkları, buna rağmen program geliştirme, özel eğitim, kaynaştırma eğitimi ve bireyselleştirilmiş eğitim programı ile ilgili ders ya da kurs almaları gerektiği tespit edilmiştir. Rehber öğretmen eksikliğinin giderilmesi, bireyselleştirilmiş eğitim programı geliştirme biriminin oluşturulmasının mümkün olmadığı okullara gerekli yardımın yapılabilmesi için gerekli yasal düzenlemelerin yapılması gerektiği belirtilmiştir.

Pektaş (2008) özel eğitim programı mezunu öğretmenler ile farklı programlardan mezun öğretmenlerin özel eğitim alanında bireyselleştirilmiş eğitim programı hazırlama ve kullanma yeterliklerini saptama amacıyla öğretmenlerle görüşmüştür. Araştırmanın sonucunda, bireyselleştirilmiş eğitim programı kullanmayla ilgili olarak, her iki program mezunlarının büyük bir çoğunluğunun bireyselleştirilmiş eğitim programı kullanmadığını, ancak özel eğitim programı mezunlarının, farklı program mezunlarına göre bireyselleştirilmiş eğitim programı kullanma konusunda daha yeterli olduğu saptanmıştır.

Öztürk ve Eratay (2010) orta düzeyde zihinsel öğrenme yetersizliği olan çocukların öğretmenlerinin bireyselleştirilmiş eğitim programı hakkında ne düşündüklerini, ne kadar bilgiye sahip olduklarını, bireyselleştirilmiş eğitim programı hazırlarken ne gibi kaynaklardan yararlandıklarını belirlemek amacıyla İstanbul ilindeki dokuz öğretmen ile yarı yapılandırılmış görüşmeler yapmıştır. Araştırma bulgularında; farklı şekilde program hazırlanması gerektiği, bireyselleştirilmiş eğitim programının

öğrencilere, öğretmenlere ve velilere faydalı olduğu, bireyselleştirilmiş eğitim programı hazırlarken güçlüklerle karşılaşıldığı ve bireyselleştirilmiş eğitim programı hazırlanırken birçok kişi ve kurumdan faydalanıldığı ancak öğretmenlerin bireyselleştirilmiş eğitim programı hazırlamada yeterli bilgiye sahip olmadıkları sonuçları ortaya çıkmıştır.

Kuyumcu (2011) sınıf öğretmenleri ve rehber öğretmenlerin Bireyselleştirilmiş Eğitim Planı (BEP) geliştirilmesi ve uygulanması sürecinde yaşadıkları sorunlar ve bu sorunlara ilişkin çözüm önerilerinin belirlenmesi amacıyla Muğla İli Merkez İlçesinde 10 sınıf öğretmeni ve beş rehber öğretmen ile yarı yapılandırılmış görüşme tekniği ile araştırmasını gerçekleştirmiştir. Araştırmaya katılan okullarda öğrencinin performans düzeyinin belirlenmesini daha çok sınıf öğretmenlerinin, amaç yazımını ise rehber öğretmenlerinin yaptığı saptanmıştır. Sınıf ve rehber öğretmenlerin çeşitli nedenlerle öğrencinin performansını değerlendirmede, amaç yazımında, ailelerle birlikte çalışmakta, destek hizmetleri ile öğretim ve öğretimsel uyarlamaların planlaması ve uygulamasında, ilgili kaynaklara ulaşmada, amaçların değerlendirilmesinde ve öğrencinin sınıfa kabulünde sorun yaşadıkları belirlenmiştir. Öğretmenler bilgi eksikliklerine ilişkin yaşadıkları sorunlarda daha çok hizmet içi eğitimin gerekliliğini belirtirken, BEP'i uygulamada yaşanan sorunların çözümü ise destek eğitim odasının gerekliliğine vurgu yapmışlardır.

Bireyselleştirilmiş eğitim programı ile ilgili yapılan araştırmalara baktığımızda, bu konuda öğretmenlerin yeterli bilgilerinin olmadığı, bilgi eksikliğin giderilmesi amacıyla hizmet içi eğitime ihtiyaç duydukları, sınıflarda fiziksel, öğretimsel uyarlamalar yapılması gerektiğini, rehber öğretmenden destek aldıklarını, rehber öğretmen eksikliğin giderilmesi gerektiği ve destek eğitim odası gerekliliği sonuçları ortaya çıkmaktadır.

Araştırma Gereksinimi

2012 yılında kamuoyunda 4+4+4 eğitim sistemiyle bilinen yeni sistemle birlikte okullarda dönüşme gerçekleşmiştir. Bu dönüşümle birlikte ilköğretim okulları ilkököl ve ortaokul kademelerine ayrılmıştır. Özel eğitim gereksinimli öğrencilerin eğitimi ile ilgili yapılan çalışmalar ilköğretim kademesinde ağırlıklı olduğu görülmektedir. Ayrıca ilkökullarda İngilizce dersinin zorunlu olmasıyla birlikte özel eğitim gereksinimli

öğrencilere İngilizce öğretmenleri de katkı vermeye başlamıştır. Alanyazında yapılan çalışmalar sınıf öğretmenlerinin, okul öncesi öğretmenlerinin, beden eğitimi öğretmenlerinin, sosyal bilgiler öğretmenlerinin, İngilizce öğretmenlerinin, rehberlik öğretmenlerinin ve öğretmen adaylarının kaynaştırma eğitimi, bireyselleştirilmiş eğitim programı hakkında görüş ve önerilerini belirlemeye yöneliktir. Bu çalışmada bir ilkokulda görevli farklı branştan öğretmenlerin (özel eğitim sınıf öğretmeni, rehberlik öğretmeni, okul öncesi öğretmeni, sınıf öğretmeni ve İngilizce öğretmeni) özel eğitim gereksinimli öğrencilerin eğitimiyle ilgili yasal düzenlemeler, kaynaştırma eğitimi ve bireyselleştirilmiş eğitim programları hakkındaki görüş ve önerilerini belirlemek amaçlanmıştır. Bir ilkokulda görev yapan farklı branştan öğretmenlerin genel olarak ve okul bazında özel eğitim ile ilgili yapılan çalışmalar hakkında görüş ve önerileri alınmıştır. Araştırma sonuçlarının bir ilkokulun görüş ve önerilerini yansıttığından aynı kademedeki eğitim kurumlarına veya farklı kademedeki eğitim kurumlarına özel eğitim gereksinimli bireylerin eğitimi ile ilgili kişilere katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

Problem

Bu araştırmanın problemini bir ilkokuldaki öğretmenlerin kaynaştırma uygulamaları hakkındaki görüşlerinin belirlenmesi oluşturmaktadır.

Araştırmanın Amacı

Bu çalışma ile Eskişehir ili Tepebaşı ilçesinde bir ilkokuldaki öğretmenlerin kaynaştırma uygulamasına ilişkin görüşlerinin ortaya konması amaçlanmaktadır. Bu amaçla aşağıdaki sorulara cevap aranmıştır.

Araştırma Soruları

1. İlkokulda çalışan farklı branştan öğretmenlerin özel eğitim gereksinimli öğrencilerin eğitimi ile ilgili yasal düzenlemeler hakkındaki görüşleri nelerdir?
2. İlkokulda çalışan farklı branştan öğretmenlerin kaynaştırma eğitimi uygulamaları hakkındaki görüşleri nelerdir?

3. İlkokulda çalışan farklı branştan öğretmenlerin bireyselleştirilmiş eğitim programları hakkındaki görüşleri nelerdir?

Araştırmanın Önemi

Bu araştırma sonuçlarının; bir ilkokuldaki öğretmenlerin bireyselleştirilmiş eğitim programlarının hazırlanması, uygulanması, değerlendirilmesi; kaynaştırma eğitimi ile ilgili bilgi, düşünce, yeterlilikleri, uygulamaları ve karşılaştığı güçlüklerle ışık tutması; özel eğitim gereksinimli öğrencilerin eğitimi ile ilgili yasal düzenlemelerin yeterli olup olmadığı, eksik yönlerin ne şekilde tamamlanabileceği konularında öğretmenlere, idarecilere ve alanyazına katkı sağlaması beklenmektedir.

Alanyazında farklı branştan öğretmenlerin ve özel eğitim gereksinimli öğrencilerin eğitimini düzenleyen yasal düzenlemeler, kaynaştırma eğitimi ve bireyselleştirilmiş eğitim programı ile ilgili görüş ve önerilerin hepsinin bir arada bulunduğu çalışma bulunmamaktadır. İlkokulda sadece sınıf öğretmenleri değil, ayrıca, rehberlik öğretmenleri, okul öncesi öğretmenleri, özel eğitim sınıf öğretmenleri (özel eğitim sınıfı bulunan okullarda) ve İngilizce öğretmenleri de görev yapmaktadır. Özel eğitim gereksinimli öğrenciye okul öncesi dönemden başlamak üzere her branştan öğretmenin katkısı bulunmaktadır. Ayrıca bu çalışmada özel eğitim gereksinimli bireylerin eğitiminde önemli yeri olan bireyselleştirilmiş eğitim programlarının geliştirilmesi, kaynaştırma eğitimi uygulamaları ve yasal düzenlemeler hakkında okulda bulunan öğretmenlerin 1/3'ünün görüşü alınarak okuldaki eğitimcilerin bakış açısını ve görüşlerini yansıtmaları açısından önem arz etmektedir. Araştırmanın yapıldığı okul hakkındaki bilgiler bölümünde değinildiği gibi okulda zihinsel yetersizlik ve otizm tanısı almış bireylere yönelik özel eğitim sınıfı olması, destek eğitim odası olması ve kişi ve kurumlarca bilimsel araştırmaların yapılması da bu okuldaki eğitimcilerin görüşlerinin alınması konusunda önem arz etmektedir. Bir ilkokulun özel eğitim gereksinimli bireylerin eğitimi ile ilgili profil ortaya koyması açısından özel eğitim gereksinimli bireylerle çalışan öğretmen ve idarecilere, kaynaştırma eğitimiyle ilgili alanyazına katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

İKİNCİ BÖLÜM

YÖNTEM

Bu bölüm, araştırmanın modelini, araştırmanın yapıldığı okulun ve öğretmenlerin özelliklerini, veri toplama aracının geliştirilmesini, araştırma verilerinin toplanma sürecini, toplanan verilerin dökümünü ve analizini içermektedir.

Araştırma Modeli

Bu çalışma ile Eskişehir ili Tepebaşı ilçesinde bir ilkokulda görevli öğretmenlerin kaynaştırma uygulamaları hakkındaki görüşlerinin ortaya konması amaçlandığından, betimsel yöntem kullanılmıştır.

“Nitel araştırmada elde edilen verilerin analizi için iki genel yöntem önerilebilir. Bunlardan ilki betimsel, ikincisi ise içerik analizidir. Betimsel analiz, derinlemesine analiz gerektirmeyen verilerin işlenmesinde kullanılır. Betimsel analizde elde edilen veriler, daha önceden belirlenen temalara göre özetlenir ve yorumlanır” (Yıldırım ve Şimşek, 2005).

Araştırmanın Yapıldığı Okul Bilgisi

Araştırma Eskişehir İli Tepebaşı İlçesi’nde ilkokul düzeyinde kaynaştırma öğrencisi bulunan, farklı branşlardan öğretmenin olduğu, öğrenci ve öğretmen sayısı fazla, geçmişte kaynaştırma öğrencileriyle ilgili çalışmalar yapılmış bir ilkokul (Tablo 4) seçilmiştir. Okulun öğrenci sayısı 1140’dır. Okulda 51 öğretmen bulunmakta, Tablo 5’te öğretmen branş dağılımı ve sayıları verilmiştir. Okulda 34 özel eğitim gereksinimli öğrenciden 17’si özel eğitim sınıflarından, 17’si kaynaştırma eğitiminde eğitim öğretime devam etmektedir. Kaynaştırma öğrencilerinin ikisinin işitme yetersizliği, ikisinin dikkat eksikliği ve hiperaktivite bozukluğu, ikisinin dil ve konuşma güçlüğü, 11 tanesinin hafif düzeyde zihinsel yetersizlik tanısı bulunmaktadır. Son beş yıldaki özel eğitim gereksinimli öğrenci sayısı özel eğitim sınıflarında ortalama 14, kaynaştırma eğitiminde 15’tir. Okulda ilgili müdür yardımcısı başkanlığında rehberlik öğretmeni, sınıf öğretmeni, branş öğretmenlerinden ve öğrencinin velisinden oluşan BEP Geliştirme Ekibi bulunmaktadır. BEP Geliştirme Ekibi eğitim öğretim döneminin başında özel eğitim gereksinimli öğrenciler için BEP hazırlanmakta ve süreç içerisinde

takibini ve öğrencinin gelişim durumuna göre de yeniden gözden geçirme çalışmaları yapılmaktadır.

Tablo 4

Araştırmanın Yapıldığı Okul Bilgisi

Okuldaki Öğretmen Sayısı	Okulda 34 sınıf öğretmeni, 5 özel eğitim sınıf öğretmeni, 5 okul öncesi öğretmeni, 3 rehberlik öğretmeni, 2 ingilizce öğretmeni toplam 51 öğretmen görev yapmaktadır.
Okuldaki Öğrenci Sayısı	Okulda 1140 öğrenci bulunmakta ve ikili eğitim yapılmaktadır.
Okuldaki Özel Eğitim Gereksinimli Öğrenci Sayısı ve Yetersizlik Türleri	34 özel eğitim gereksinimli öğrenci bulunmakla birlikte, 17 öğrenci özel eğitim sınıfına 17 öğrenci kaynaştırma eğitimine devam etmektedir. Özel eğitim sınıflarındaki öğrencilerin beşi otizm tanılı, 12 öğrenci de zihinsel yetersizlik tanılıdır. Kaynaştırma eğitimine devam eden öğrencilerin ikisinin işitme yetersizliği, ikisinin dikkat eksikliği ve hiperaktivite bozukluğu, ikisinin dil ve konuşma güçlüğü, 11 tanesinin hafif düzeyde zihinsel yetersizlik tanısı bulunmaktadır.
Okulda Geçmiş Yıllardaki Özel Eğitim Gereksinimli Öğrenci Sayısı	Son beş yıldaki özel eğitim gereksinimli öğrenci sayısı özel eğitim sınıflarında ortalama 14, kaynaştırma eğitiminde 15'tir.
Okulda Bulunan Özel Eğitim Sınıfı Sayısı	Bir sabahçı, bir öğleci devre olmak üzere iki zihinsel özel eğitim sınıfı, bir otistik özel eğitim sınıfı toplam üç özel eğitim sınıfı bulunmaktadır.
Okuldaki Destek Eğitim Odası Sayısı ve Eğitim Gören Öğrenciler	Okulda bir destek eğitim odası bulunmaktayken yedi öğrenci destek eğitim odasından eğitim almaktadır.

Tablo 4, Devamı	
Okuldaki BEP Geliştirme Ekibi	Müdür yardımcısı başkanlığında rehberlik öğretmeni, sınıf öğretmeni, branş öğretmenlerinden ve öğrencinin velisinden oluşmaktadır.
Okulda Yürütülen Projeler	Eskişehir Osmangazi Üniversitesi Çocuk ve Ergen Ruh Sağlığı Bölümü “Dikkat Eksikliği ve Hiperaktivite Tanılama ve Bilgilendirme Çalışması”, BEBKA tarafından desteklenen, “Kaynaştırma Uygulamalarının Etkililiğinin Arttırılması Projesi”, Anadolu Üniversitesi Özel Eğitim Bölümü tarafından “Kaynaştırma Eğitimi Çalışması” okulda yapılmıştır.

Okulda ayrıca zihinsel engelli öğrenciler ve otistik bireyler için de özel eğitim sınıfı bulunmaktadır. 2014-2015 eğitim öğretim yılı ikinci döneminde *Bursa Eskişehir Bilecik Kalkınma Ajansı* (BEBKA) tarafından desteklenen, Eskişehir İl Milli Eğitim Müdürlüğü AR-GE biriminin koordinatörlüğünde yapılan *Kaynaştırma Uygulamalarının Etkililiğinin Arttırılması Projesi* okulda uygulanmaktadır. Bu proje kapsamında okula destek eğitim odası açılmış ve materyalleri proje tarafından hibe edilmiştir. Eğitim öğretim faaliyetini okulda görevli, istekli öğretmenler gerçekleştirmektedir. Yedi öğrenci destek eğitim odasında eğitim görmektedir. Okulda daha önce görev yapan rehberlik öğretmeni ve Anadolu Üniversitesi Özel Eğitim Bölümü’nde görevli öğretim görevlileri tarafından kaynaştırma eğitimi ile ilgili araştırmalar yapılmıştır.

Tablo 5

Araştırmanın Yapıldığı Okuldaki Öğretmenlerin Branşlara Göre Dağılımı ve Sayıları

Branş	Görevli Öğretmen Sayısı		
	Kadrolu	Görevlendirme	
Sınıf Öğretmenliği	34	0	
Özel Eğitim Sınıf Öğretmenliği	5	1	
Rehberlik Öğretmenliği	3	0	
Okul Öncesi Öğretmenliği	5	1	
İngilizce Öğretmenliği	2	0	
Toplam	49	2	51

Araştırmanın yapıldığı okulda *kadrolu* ve *görevlendirme* olarak çalışan toplam 51 öğretmen olduğu görülmektedir. Eskişehir İl Milli Eğitim Müdürlüğü’nden gerekli izin belgesi (EK-A) alınmıştır. Araştırma yapılmadan önce bu okulda öğretmenlere araştırma hakkında bilgi verilmiş, öğretmenlerle görüşmeler yapılmıştır.

Araştırma Katılımcı Bilgisi

Araştırmaya katılan öğretmenlerle ilgili kişisel bilgi formundan (EK-C) alınan bilgiler Tablo 6’da yer almaktadır. Tablo 6’da görüldüğü gibi araştırmaya katılan öğretmenlerin 12’si kadın, beşi erkektir. Öğretmenlerin branş dağılımına baktığımızda 10’u sınıf öğretmenliği, ikisi özel eğitim sınıf öğretmenliği mezunu, ikisi rehberlik öğretmenliği mezunu, ikisi okul öncesi öğretmenliği mezunu ve biri de İngilizce öğretmenliği mezunudur. Öğretmenlerin mesleklerinde hizmet yılı ortalaması 15,5 yıldır. Öğretmenlerin hepsi okulun kadrolu öğretmenidir. Öğretmenlerin okuldaki hizmet yılı ortalaması üç yıldır. Öğretmenlerin dersine girdiği sınıf mevcutları (iki öğretmen rehberlik öğretmeni olduğundan sabit sınıfı yoktur, iki öğretmen de özel eğitim sınıf öğretmeni olduğundan birinin yedi öğrencisi, diğerinin dört öğrencisi bulunmaktadır) ortalama öğrenci sayısı 26’dır.

“Özel eğitim, kaynaştırma ve bireyselleştirilmiş eğitim programı hakkında herhangi bir eğitim aldınız mı?” sorusuna verilen cevaplarda 11 öğretmen kaynaştırma ve bireyselleştirilmiş eğitim programı hakkında eğitim almış olduğunu belirtirken altı öğretmen eğitim almadığını belirtmiştir. Hizmet içi eğitim alan öğretmenlerin sekizi

Milli Eğitim Bakanlığı'nın yerel bazda vermiş olduğu kaynaştırma eğitimi uygulamaları ve BEP geliştirme kursuna katılırken, bir öğretmen hem Milli Eğitim Bakanlığı'nın yerel olarak vermiş olduğu kaynaştırma eğitimi uygulamaları ve BEP geliştirme kursuna hem de kendi bireysel talebiyle özel kurumlardan özel eğitim gereksinimli öğrencilerin eğitimi ile ilgili eğitim aldığını belirtmiştir. Ayrıca tabloda öğretmenlerin 15'inin lisans, birinin yüksek lisans ve birinin de lisans tamamlama mezunu olduğu görülmektedir.

Tablo 6

Araştırmaya Katılan Öğretmenlerin Özellikleri

Özellikler	Sayı
Cinsiyet	
Kadın	12
Erkek	5
Branş	
Sınıf Öğretmenliği	10
Özel Eğitim Sınıf Öğretmenliği	2
Rehberlik Öğretmenliği	2
Okul Öncesi Öğretmenliği	2
İngilizce Öğretmenliği	1
Öğretmenlikteki Hizmet Yılı	
0-5 Yıl	0
6-10 Yıl	2
11-15 Yıl	7
16-20 Yıl	5
21-25 Yıl	3
Okuldaki Hizmet Yılı	
0-3 Yıl	12
4-7 Yıl	3
8-11 Yıl	2
Dersine Girdiği Sınıf Mevcudu	
Rehberlik Branşı	2

Tablo 6, Devamı

0-10 Öğrenci	2
11-20 Öğrenci	2
21-30 Öğrenci	5
31-40 Öğrenci	6
Özel eğitim, kaynaştırma, bireyselleştirilmiş eğitim programı hakkında herhangi bir hizmet içi eğitim alma durumu	
Evet	11
Milli Eğitim Bakanlığı yerel bazda verdiği kurs	10
Hem Milli Eğitim Bakanlığı yerel bazda verdiği kurs hem bireysel talebiyle özel kurumların verdiği kurs	1
Hayır	6
Öğrenim Durumu	
Lisans	15
Yüksek Lisans	1
Lisans Tamamlama	1

Veri Toplama Aracı

Eskişehir ilindeki bir ilkokuldaki öğretmenlerin kaynaştırma uygulamaları hakkındaki görüşlerinin ortaya konması amacıyla gönüllü 17 öğretmen ile yarı yapılandırılmış görüşmeler yapılmıştır.

“Görüşmeler, uygulanan kuralların katılığına göre de; yapılanmış, yarı yapılanmış veya yapılanmamış olmak üzere, üçe ayrılabilir. Yapılanmış görüşme, daha çok, önceden yapılan ve ne tür soruların ne şekilde sorulup, hangi verilerin toplanacağını en ayrıntılı biçimde saptayan görüşme planının aynen uygulandığı bir görüşmedir. Yapılanmamış görüşme ise, görüşmeciyeye büyük hareket ve yargı serbestisi veren, esnek, kişisel görüş ve yargıların kökenlerine inmeyi sağlayan bir görüşme şeklidir. Görüşmeler çoğunlukla bu iki uç arasında bir ortamda yapılır ki, bunlara da yarı yapılanmış görüşmeler denir” (Karasar, 2014, s.167-168).

Araştırmada yarı yapılandırılmış görüşme tekniğine uygun alanyazında yer alan kaynaklar ve yapılan çalışmalar incelenerek görüşme soruları (EK-D) oluşturulmuş ve uzman görüşüne başvurulmuştur. Uzmanların görüşlerinin pratik bir şekilde

alınabilmesi için uzman değerlendirme formu (EK-E) oluşturulmuştur. Bu formlar alandan dört uzmana; incelenmesi, değerlendirilmesi amacıyla gönderilmiştir. Formların gönderildiği uzmanlar özel eğitim alanında doktora derecesine sahiptirler ve betimsel çalışmalarla ilgili deneyimli kişilerdir. Uzmanlar soruların konuyu kapsayıp kapsamadığını, anlaşılır ve açık olup olmadığını inceleyip değerlendirerek araştırmacıya görüşlerini göndermiştir. Araştırmacı görüşme sorularını uzmanlardan gelen geri bildirimleri de dikkate alarak yeniden düzenlemiştir.

Uzmanlardan gelen önerilere örnek olarak; “Özel eğitim gereksinimli öğrencilerin eğitimlerinde yaşamış oldukları sorunların çözümüne yönelik hangi yasal düzenlemelerin yapılmasını isterdiniz?” sorusunda, sorun olduğu varsayılıyor anlamı çıkarılabileceğinden; öğretmenlerin sorun görüp görmediklerine yönelik soru eklenmesi önerilmiş ve sorular bu şekilde düzenlenmiştir. Diğer bir öneride de “Bireyselleştirilmiş eğitim programı hazırlanması amacıyla okulunuzda ekip çalışması ne şekilde uygulanmaktadır?” sorusu ekibin olmaması durumunda cevapsız kalacağından “Bireyselleştirilmiş eğitim programı hazırlanması amacıyla okulunuzda ne gibi çalışmalar yapılmaktadır?” şeklinde genel durumu öğrenme amacına yönelmiştir. Bu şekilde görüşme sorularına son hali verilmiştir.

Soruların öğretmenler tarafından açık ve anlaşılır bir şekilde olup olmadığını tespit etmek amacıyla bir öğretmen ile pilot görüşme yapılmıştır. Pilot görüşmede de gerçek görüşmede kullanılan; görüşme kılavuzu, sözleşme, kişisel bilgi formu ve görüşme soruları kullanılmıştır. Görüşmede, konuşma hızında yazılı kayıt yapılamayacağı belirtilerek ses kaydı yapılması kararlaştırılmıştır ve imzalatılan sözleşmede bunun izni katılımcı öğretmenden alınmıştır. Gerçekleştirilen pilot görüşmeyle sorulan soruların öğretmen tarafından anlaşılır olduğu belirlenmiştir. Gerçekleştirilen pilot görüşmeden sonra görüşme sorularına son şekli verilmiştir.

Veri Toplama Süreci

Araştırmanın yapıldığı okulda çalışmanın gerçekleştirilebilmesi için ilgili okul idaresiyle görüşme yapılmış, gerekli izinlerin alındığı, gönüllü öğretmenlerle uygun zamanlarında okul iş ve işleyişini aksatmayacak şekilde görüşme yapılacağı söylenmiştir. Okul idaresine bilgi verildikten sonra öğretmenler odasında tüm öğretmenlerin bulunduğu bir teneffüste çalışma hakkında bilgi verilmiş, gönüllü olarak

katılmak isteyen öğretmenlerin isimleri belirlenmiştir. Okuldaki farklı branşlardan toplam öğretmen sayısının 1/3'ünü temsil etmesi amaçlandığından 10 sınıf öğretmeni, iki özel eğitim sınıf öğretmeni, bir İngilizce öğretmeni, iki okul öncesi öğretmeni ve iki rehberlik öğretmeni olmak üzere toplamda 17 öğretmen belirlenmiştir.

Araştırmaya katılmak isteyen öğretmenler belirlendikten sonra, kendilerinden araştırmacının önceden hazırlamış olduğu sözleşmeyi (EK-B) okuyup imzalamaları istenmiştir. Öğretmenlerle görüşmelerin yapılacağı uygun gün ve saatler belirlendikten sonra, bir görüşme takvimi hazırlanmıştır. Tablo 7’de görüşme takvimi yer almaktadır. Öğretmenlerden kendileriyle görüşme yapmak için uygun saati ve tarihi belirtmeleri istenmiştir. Öğretmenlerin belirlediği tarihte, saatte ve yerde araştırmacı hazır olmuştur. Araştırmada öğretmenlerin gerçek isimleri yerine görüşme sırasına göre 1. Öğretmen, 2. Öğretmen, 3. Öğretmen şeklinde 17 görüşme sayısı kadar öğretmenlere numaralarla belirlenmiş kod isimler verilmiştir.

Araştırma verileri 06.04.2015 ile 27.04.2015 tarihleri arasında toplanmıştır. Araştırmaya katılan öğretmenlerin büyük çoğunluğu sınıf öğretmenidir. Sınıfların branş derslerine branş öğretmenleri girdiğinden bu ders saatlerinde sınıf öğretmenleri uygun olduklarını belirttikleri için sınıf öğretmenleriyle görüşmeler bu saatlerde gerçekleştirilmiştir. Diğer öğretmenlerle uygun oldukları zaman dilimlerinde görüşmeler yapılmıştır. Görüşmeler sırasında her öğretmen için birer tane kişisel bilgi formu, görüşme kılavuzu, sözleşme, görüşme sorularının olduğu evraklar, ses kayıt cihazı ve tükenmez kalem kullanılmıştır. Görüşmeler 5-21 dakika arasında değişen sürelerde gerçekleşmiştir. Tablo 7’de öğretmenlerle yapılan görüşme tarihleri ve görüşme süreleri yer almaktadır.

Tablo 7

Görüşme Takvimi

Görüşülen Kişi	Görüşme Tarihi	Görüşme Süresi (dk.)
1.Öğretmen	06.04.2015	10:05
2.Öğretmen	06.04.2015	05:48
3.Öğretmen	07.04.2015	13:16
4.Öğretmen	08.04.2015	13:08
5.Öğretmen	14.04.2015	16:29

Tablo 7, Devamı

6.Öğretmen	16.04.2015	13:24
7.Öğretmen	16.04.2015	10:04
8.Öğretmen	17.04.2015	10:25
9.Öğretmen	17.04.2015	07:22
10.Öğretmen	21.04.2015	11:51
11.Öğretmen	21.04.2015	15:54
12.Öğretmen	23.04.2015	08:17
13.Öğretmen	24.04.2015	13:51
14.Öğretmen	24.04.2015	10:28
15.Öğretmen	24.04.2015	13:22
16.Öğretmen	24.04.2015	10:31
17.Öğretmen	27.04.2015	21:16

Görüşme İlkeleri

Görüşme kılavuzunda (EK-F); görüşmede öğretmenlerden alınan bilgilerin araştırmacının yüksek lisans tezinin verilerini oluşturacağı, araştırmanın amacı, görüşme sürecinin nasıl işleyeceği, soruların araştırmacı tarafından okunup sırayla sorulacağı, anlaşılmayan bir yer varsa belirtilmesi gerektiği, örnekler verilebileceği, konuşma hızında kayıt yapılamayacağından ses kayıt cihazı kullanılacağı açıklanmıştır. Ayrıca daha sonra ses kayıtlarının görüşme dökümü için kullanılacağı bunun dışında herhangi bir amaç için kullanılmayacağı, sözleşmeyi okuyup imzalamaları gerektiği, gerçek isimleri yerine birden 17'ye kadar 1. Öğretmen, 2. Öğretmen, 3. Öğretmen şeklinde adlandırılacakları araştırmacı tarafından öğretmenlere açıklanmıştır.

Görüşmeye başlamadan önce öğretmenlere sözleşme okunarak araştırma hakkında ayrıntılı bilgi verilmiştir. Araştırmada gönüllük esası olduğu söylenerek araştırmaya katılmayı kabul etseler dahi araştırmanın herhangi bir aşamasında çekilebilecekleri hatırlatılmıştır. Görüşmeye başlamadan önce her öğretmenle ilgili kişisel bilgi formu soru sorularak doldurulmuştur. Öğretmenin sözleşmeyi okuyarak imzalaması istenmiştir. Her görüşmeden önce araştırmacı, öğretmenlere bir ilkokuldaki öğretmenlerin kaynaştırma uygulamaları hakkındaki görüşlerinin ortaya konması amacıyla bu çalışmayı yaptığını ifade etmiştir.

Görüşme sürecinde araştırmacı ve görüşülen öğretmen dışında kimse bulunmamıştır. Görüşmelerin tamamı araştırmacı tarafından ve yüz yüze gerçekleştirilmiştir. Öğretmene hazır olup olmadığı sorulmuş hazır olduğunda görüşme sorularına geçilmiştir. Araştırmacı, görüştüğü öğretmenlere görüşme sorularını okumuş ve öğretmenlerin o soruya ilişkin verdiği cevabı bittiğini anladığında diğer soruya geçmiştir. Bazı sorularda öğretmenler diğer soruların da cevabını vermiş, araştırmacı cevap verdiği soruya geçildiğinde “önceki sorularda bu soruyla ilgili bazı cevaplarınız olmuştu, bunlara eklemek istediğiniz hususlar var mı?” diye tekrar sormuştur. Araştırmacı öğretmenlerin soruyu anlamadığını fark ettiğinde soruyu biraz daha açarak öğretmenlerin cevap vermesini kolaylaştırmıştır. Görüşme tamamlandıktan sonra katılımcı öğretmene araştırmaya katıldığı için teşekkür edilmiştir.

Araştırmacı, görüşme yapmak için olumsuz çevre koşullarının (yüksek ses, 3. kişilerin çalışma esnasında ortama girilmediği vb.) olmadığı ortamları seçmiştir. Görüşmelerin 11’i de İlkokul Bölümü rehberlik servisinde, üçü Okul Öncesi Bölümü rehberlik servisinde, üçü bilgisayar laboratuvarında gerçekleştirilmiştir.

Verilerin Dökümü ve Analizi

Yapılan görüşmelerden sonra; araştırma verileri betimsel analiz tekniği ile çözümlenerek dökümü yapılmıştır. “Betimsel analiz, derinlemesine analiz gerektirmeyen verilerin işlenmesinde kullanılır. Betimsel analizde elde edilen veriler, daha önceden belirlenen temalara göre özetlenir ve yorumlanır” (Yıldırım ve Şimşek, 2005). Görüşme dökümleri sonucunda veriler frekansa dönüştürülerek sayısallaştırılmıştır.

Verilerin dökümü ve analizi aşağıdaki sırasıyla şu şekilde yapılmıştır:

1. Araştırmacı tarafından yapılan ses kayıtlarının, her öğretmen için herhangi bir değişiklik yapılmadan görüşme formuna dökümü yapılmıştır.
2. Yazılı hale getirilen tüm görüşmeler incelenerek her bir soru maddesinin altında kategoriler oluşturularak Görüşme Kodlama Anahtarı (EK-G) oluşturulmuştur.
3. Bu çalışmadan sonra, yapılan çalışmanın güvenilirliğini belirlemek amacıyla görüşmelerin %30’unu karşılayacak şekilde altı öğretmene ait görüşme kodlama

anahtarı yansız atama yoluyla seçilmiştir. Mevcut kategoriler dışında kalan verilerle ilgili diğer kategorisine işaretleme yapılmıştır.

4. Farklı bir uzmana da yansız atama yoluyla belirlenen altı öğretmene ait görüşme kodlama anahtarı verilmiştir. Uzman olarak belirlenen kişi de özel eğitim alanında lisans derecesine sahip ve öğretmen olarak görev yapmaktadır.
5. Araştırmacı tarafından görüşme sonuçlarının dökümünde kullanılabilecek, diğer görüşmelerde de sıkça karşılaşılabilecek cevapların olduğu görüşme kodlama anahtarı uzman tarafından da görüşme kayıtları incelenerek analiz edilmiştir.
6. Uzmanın yapmış olduğu değerlendirmede de araştırmacının hazırlamış olduğu görüşme kodlama anahtarının verilerin analizi için kullanılabileceği konusunda hem fikir olunmuştur. Uzman tarafından yapılan öneriler dikkate alınıp görüşme kodlama anahtarına son şekli verilmiştir.

Görüşme kodlama anahtarına son şekli verildikten sonra her öğretmen ile yapılan görüşme sayısının iki katı kadar görüşme kodlama anahtarı çoğaltılmıştır. 17 görüşme kodlama anahtarını araştırmacı, 17 görüşme kodlama anahtarını da alandan uzman kişi tarafından birbirinden bağımsız olarak doldurmuşlardır. Görüşme kodlama anahtarlarının tutarlılığı ayrı ayrı karşılaştırılmıştır. İki uzman görüşü aynı ise Görüş Birliği, görüşler farklı ise Görüş Ayrılığı şeklinde işaretlenmiştir.

“Nitel araştırmalarda görüşme yöntemiyle toplanan verilerin güvenilirliği için araştırmacıların ve uzmanların işaretlemeleri karşılaştırılır. Görüş birliği / (görüş ayrılığı + görüş birliği) X100 (Miles ve Huberman, 1994) formülü kullanılarak, araştırmanın güvenilirliği % olarak hesaplanır. Hesaplanan bu değer %80’i geçmesi durumunda, araştırmanın güvenilirliğinin sağlandığı sonucuna ulaşılmaktadır” (Kabakçı Yurdakul, 2013). Tablo 8’de görüşme kodlama anahtarındaki soruların sırasıyla güvenilirlik yüzdeleri verilmiştir.

Tablo 8

Görüşme Kodlama Anahtarında Yer Alan Soruların Güvenirlik Yüzdesi

Sorular	Güvenirlik Yüzdeleri (%)
Soru 2	%100
Soru 6	%94.23
Soru 3	%93.18
Soru 9	%93.18
Soru 1	%92.45
Soru 5	%89.70
Soru 7	%88.88
Soru 8	%88.37
Soru 4	%87.69
Soru 10	%86.53
Güvenirlik Ortalaması	%91.42

Görüşme kodlama anahtarının güvenilirlik çalışmasında en düşük güvenilirlik 10. soruda %86.53 olarak hesaplanmıştır. 10. Soruda 45 görüş birliği, yedi görüş ayrılığı bulunmaktadır. Bu sorudaki güvenilirlik oranının düşük olmasının nedeni; sorunun BEP'in daha işlevsel uygulanabilmesi için önerileri öğrenmek amaçlandığından verilen cevaplar araştırmacı ve uzman tarafından farklı başlıklar altında toplanmasından kaynaklanmış olabilir. Tüm soruların güvenilirlik ortalaması %91.42 olarak hesaplanmıştır.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

BULGULAR

Bu bölümde; bir ilkokulda görevli öğretmenlerin kaynaştırma uygulamaları hakkındaki görüşlerinin ortaya konması amacıyla; hazırlanan yarı yapılandırılmış görüşme soruları yoluyla toplanan veriler betimsel analiz tekniği ile çözümlenmiş ve sayısallaştırılmasıyla elde edilen bulgulara yer verilmiştir. Bulguların sunulmasında görüşme formunda yer alan soruların sıralanması esas alınmıştır. Dökümü yapılan bulgulardan yapılan alıntılar görüşme yapılan her öğretmenin görüşme dökümlerine satır numarası verilerek yapılmıştır.

“Özel eğitim gereksinimli öğrencilerin eğitimi hakkındaki bilgileriniz nelerdir?”

Sorusuna İlişkin Bulgular

Öğretmenlere “Özel eğitim gereksinimli öğrencilerin eğitimi hakkındaki bilgileriniz nelerdir?” sorusu sorulmuştur. Öğretmenlerin bu soruya ilişkin verdikleri cevaplar ve frekans dağılımları Tablo 9’da gösterilmiştir.

Tablo 9

Öğretmenlerin “Özel eğitim gereksinimli öğrencilerin eğitimi hakkındaki bilgileriniz nelerdir?” Sorusuna Verdikleri Cevaplar

Cevaplar	Frekans
Yeterli bilgiye sahip değilim.	5
Yasal düzenlemelerden ve mesleki yaşantımızda özel eğitim gereksinimli öğrencilerle çalışarak bilgi sahibiyim.	4
Yeterli bilgiye sahibim.	3
Yeterli bilgim yok, gerektiğinde bilgi ediniyorum.	3
Az çok bilgiye sahibim.	2
Görüşler Toplamı	17

Tablo 9’da görüldüğü gibi, kendileriyle görüşülen öğretmenlerden; beşi yeterli bilgiye sahip olmadığını, dördü yasal düzenlemelerden ve mesleki yaşantıda özel eğitim gereksinimli öğrencilerle çalışarak bilgi sahibi olduğunu, üçü yeterli bilgiye sahip

olduğunu, üçü yeterli bilgisinin olmadığını fakat gerektiğinde bilgi edindiğini ifade etmişlerdir.

“Özel eğitim gereksinimli öğrencilerin eğitimi hakkındaki bilgileriniz nelerdir?” sorusuna 5. Öğretmen, “(...) *Çeşitli nedenlerle eğitsel ve gelişim özellikleri ile eğitim yeterlilikleri açısından akranlarından beklenen düzeyden anlamlı farklılık gösteren görme, işitme, dil konuşma, spastik, zihinsel, ortopedik ve ruhsal özürlü olan birey demek olduğunu u yönetmeliklerden u çeşitli kaynaklardan u öğrendik u bizim de kaynaştırma öğrencilerimiz oldu u onlardan da gözleme imkânı bulduk.*”(st.4-9) şeklinde; 15. Öğretmen de benzer ifadelerle, “*Özel eğitim gereksinimi olan öğrencilerimiz ile ilgili bilgilerimize hem üniversite yıllarında hem de daha sonra öğretmen olduktan sonra hizmet içi eğitimlerle ee özel eğitim alanında gerekli bilgilere sahibiz. Ee özel eğitim gereksinimli öğrencilerimizi şöyle tanımlayabiliriz. Ee özel eğitilmiş öğrencilerimiz akranlarından farklı özellikler gösteren bireysel farklılıklarını ortaya koyan öğrenciler özel eğitim gereksinimli öğrencilerdir. Ee bunları okullarımızda karşılaştınca aynı zamanda üniversite yıllarında da özel eğitim ile ilgili bilgilerimiz mevcut.*” (st. 4-10) şeklinde; 14. Öğretmen de benzer ifadelerle, “*Ee şimdi genel bilğim var. Öğrencim de olduğu için u genel bilgilerim var.*” (st. 3) şeklinde yeterli bilgiye sahip olduğunu ifade etmiştir.

Aynı soruya 6. Öğretmen farklı olarak; “*Şimdi özel eğitim gereksinimli öğrencilerin hakkında işin açıkçası akademik olarak çok büyük bir bilğim yok. Çünkü ben anasınıfı öğretmeniyim. Bu branşın öğretmeni değilim. Benim bilgi düzeyim üniversitede aldığım bilgi düzeyi. Karşıma bu şekilde öğrenciler çıkarsa eğer bunlar hakkında ben kendi çabamla özverimle nabıyorum ondan sonra bilgi ee edinmeye çalışıyorum.*” (st. 4-8) şeklinde yeterli bilgisinin olmadığını gerektiğinde bilgi edindiğini ifade etmiştir. 9. Öğretmen ise eğitim almadığını, “*Herhangi bir eğitim almadım. Çok fazla bi bilğim açıkçası yok bu konuda.*” (st. 4); 8. Öğretmen de, “*İl özel eğitim konusunda az çok bilgiye sahip olduğumu düşünüyorum*” (st. 4) şeklinde aynı ifadelerle bilgilerinin yeterli olmadığını ifade etmişlerdir.

“Daha önce bu konuda (Özel eğitim gereksinimli öğrencilerin eğitimi hakkında) herhangi bir eğitim aldınız mı?” Sorusuna İlişkin Bulgular

Öğretmenlere “Daha önce bu konuda herhangi bir eğitim aldınız mı?” sorusu sorulmuştur. Öğretmenlerin bu soruya ilişkin verdikleri cevaplar ve frekans dağılımları Tablo 10’da gösterilmiştir.

Tablo 10

Öğretmenlerin “Daha önce bu konuda herhangi bir eğitim aldınız mı?” Sorusuna Verdikleri Cevaplar

Cevaplar	Frekans
Evet.	11
Hayır.	6
Görüşler Toplamı	17

Tablo 10’da görüldüğü gibi, kendileriyle görüşülen öğretmenlerden 11’i daha önce özel eğitim gereksinimli öğrencilerin eğitimi ile ilgili eğitim aldıklarını, altısı da daha önce özel eğitim gereksinimli öğrencilerin eğitimi ile ilgili eğitim almadıklarını ifade etmişlerdir.

“Daha önce bu konuda herhangi bir eğitim aldınız mı?” sorusuna 2. Öğretmen, “Evet, özel eğitimle ilgili eğitim aldım.” (st. 3) şeklinde; 14. Öğretmen de, “Aldığım eğitimi de işte öğretmenliğe ilk başladığım yıllarda almıştım. Eee sadece genel hatlarıyla bir eğitimdi. Öyle çok kapsamlı bir eğitim değildi.” (st. 3-5) diyerek 2. Öğretmen gibi benzer ifadelerle özel eğitim gereksinimli öğrencilerin eğitimi hakkında eğitim aldıklarını belirtmişlerdir.

Aynı soruya 3. Öğretmen, “Özel eğitime muhtaç çocuklar için üniversitede görülen dersler dışında herhangi bir eğitim almadım. Hizmet içi eğitimlere katılmadım.” (st. 3-4) diyerek eğitim almadığını ifade etmiştir.

6. Öğretmen farklı olarak; “Ama bunun hakkında özel eğitim gereksinimli çocuklar için herhangi bir eğitim almadım. Aldığım eğitim düzeyim üniversitede aldığım bilgi ve kendi çabalarım bunun dışında bi şeyim yok.” (st. 8-10) şeklinde; 16. Öğretmen de benzer ifadelerle; “Bununla ilgili bir eğitim almadım. Yalnız üniversitede özel eğitim dersimiz vardı. O anlamda bir ders görmüştük. Onun dışında herhangi bir eğitim

almadım, bir kursa da gitmedim.” (st. 3-5) diyerek detaylı eğitim almadığını sadece lisans düzeyinde eğitim aldığını belirtmişlerdir.

“Aldıysanız ne tür eğitimlerdi?” (Özel eğitim gereksinimli öğrencilerin eğitimi hakkında alınan eğitim) Sorusuna İlişkin Bulgular

Öğretmenlere “Aldıysanız ne tür eğitimlerdi?” sorusu sorulmuştur. Öğretmenlerin bu soruya ilişkin verdikleri cevaplar ve frekans dağılımları Tablo 11’de gösterilmiştir.

Tablo 11

Öğretmenlerin “Aldıysanız ne tür eğitimlerdi?” Sorusuna Verdikleri Cevaplar

Cevaplar	Frekans
Milli Eğitim Bakanlığı’nın yerel bazda düzenlediği hizmet içi kursuna katıldım.	6
Lisans düzeyinde eğitim aldım ve Milli Eğitim Bakanlığı’nın yerel bazda düzenlediği hizmet içi kursuna katıldım.	3
Lisans düzeyinde eğitim aldım.	1
Milli Eğitim Bakanlığı’nın yerel bazda düzenlediği hizmet içi kursuna katıldım ve bireysel talebimle özel kurumlardan eğitim aldım.	1
Görüşler Toplamı	11

Tablo 11’de görüldüğü gibi, kendileriyle görüşülen öğretmenlerden altısı Milli Eğitim Bakanlığı’nın yerel bazda düzenlediği hizmet içi kursuna katıldığını, üçü lisans düzeyinde eğitim aldığını ve Milli Eğitim Bakanlığı’nın yerel bazda düzenlediği hizmet içi kursuna katıldığını, biri lisans düzeyinde eğitim aldığını, biri Milli Eğitim Bakanlığı’nın yerel bazda düzenlediği hizmet içi kursuna katıldığını ve bireysel talebiyle özel kurumlardan eğitim aldığını ifade etmişlerdir.

“Aldıysanız ne tür eğitimlerdi?” sorusuna 5. Öğretmen, *“İl daha önce bu konuda ı bir defa kaynaştırma eğitimine tabi tutulduk. İl seminer şeklindeydi o zaman da öyle öğrencimiz yoktu. Daha sonradan kaynaştırma öğrencisi ı okuttum.”* (st. 9-11) şeklinde; 11. Öğretmen de aynı ifadelerle, *“Şimdi ı eğitim aldık ama bu eğitimler 1-2 hafta süreyle işte günlük 2 şer saat 3er saatlik sınıfımızda kaynaştırma öğrenci olması hasabiyle bizim okul idaresi tarafından yönlendirildik işte rama veya milli eğitimin yapmış olduğu hizmet içi eğitim diye geçiyor herhalde sanırım. O kurslara veyahut da*

eğitilmelere gittik (...)15 sene önceydi. 15 sene önceki gitmiş olduğum mesela diyelim ki verilen eğitimin şuanda hemen ola ki almış olduğum eğitimle ilgili kaynaştırma öğrencisine verebileceğim bilgilerin tekrar edilmesi lazım.” (st. 4-11) şeklinde; 8. Öğretmen de benzer ifadelerle, “ Bu konuda daha önce milli eğitim müdürlüğünün düzenlemiş olduğu özel eğitim semineri bir de özel eğitime muhtaç çocukların eğitimi seminerlerine katıldım. Iı Yalnız kaynaştırma öğrencileriyle çok fazla çalışmadığımız için bu bilgilerim çok taze değil.” (st. 5-7) Milli Eğitim Bakanlığı’nın yerel bazda hizmet içi kurslarına katıldığını ifade etmişlerdir.

2. Öğretmen de farklı olarak, “Özel eğitim öğretmeniyim 11 yıllık u ve eğitimleri hakkında bilgim var bizzat birebir ben kendim çalışıyorum.” (st.3-4) diyerek lisans düzeyinde eğitim aldığını ifade etmiştir.

Aynı soruya 17. Öğretmen diğer öğretmenlerden farklı olarak, “Bireysel olarak şey Çağdaş Eğitim Vakfı’nın kurslarına katıldım. Çok önceki yıllarda. Ama onlar daha çok direk özel eğitim olarak değil de özel eğitimi de kapsayan iletişim becerileri konusunda bir seminerdi. Onun dışında ağırlıklı olarak özel olarak Tohum Otizm Vakfının seminerlerine katıldım. Onun dışındakiler hep milli eğitimin seminerleriydi zaten.” (st. 19-23) diyerek Milli Eğitim Bakanlığı’nın yerel bazda düzenlediği hizmet içi kursuna katıldığını ve bireysel talebiyle özel kurumlardan eğitim aldığını ifade etmiştir.

“Özel eğitim gereksinimli öğrencilerin eğitimini planlayan yasal düzenlemeler hakkındaki bilgileriniz nelerdir?” Sorusuna İlişkin Bulgular

Öğretmenlere “Özel eğitim gereksinimli öğrencilerin eğitimini planlayan yasal düzenlemeler hakkındaki bilgileriniz nelerdir?” sorusu sorulmuştur. Öğretmenlerin bu soruya ilişkin verdikleri cevaplar ve frekans dağılımları Tablo 12’de gösterilmiştir.

Tablo 12

Öğretmenlerin “Özel eğitim gereksinimli öğrencilerin eğitimini planlayan yasal düzenlemeler hakkındaki bilgileriniz nelerdir?” Sorusuna Verdikleri Cevaplar

Cevaplar	Frekans
Yasal düzenlemelerde özel gereksinimli bireyler ile ilgili düzenlemeler yapıldığını biliyorum.	7
Yeterli bilgiye sahip değilim.	4
Özel Eğitim Hizmetleri Yönetmeliği’ni biliyorum.	2
Özel Eğitim Hizmetleri Yönetmeliği’ni, Özel Eğitim Kurumları Kanunu’nu, Özel Eğitime Muhtaç Çocuklar Kanunu’nu biliyorum.	1
Özel Eğitim Hizmetleri Yönetmeliği’ni ve 573 sayılı KHK’yı biliyorum.	1
573 sayılı KHK’yı biliyorum.	1
Yasal düzenlemeleri öğrenmeye yönelik bir çabam yok. İdare tarafından bize gönderilen konuyla ilgili evrak varsa imzalıyorum.	1
Görüşler Toplamı	17

Tablo 12’de görüldüğü gibi, kendileriyle görüşülen öğretmenlerden yedisi yasal düzenlemelerde özel gereksinimli bireyler ile ilgili düzenlemeler yapıldığını bildiğini, dördü yeterli bilgiye sahip olmadığını, ikisi Özel Eğitim Hizmetleri Yönetmeliği’ni bildiğini, biri Özel Eğitim Hizmetleri Yönetmeliği’ni, Özel Eğitim Kurumları Kanunu’nu Özel Eğitime Muhtaç Çocuklar Kanunu’nu bildiğini, biri Özel Eğitim Hizmetleri Yönetmeliği’ni ve 573 sayılı KHK’yı bildiğini, biri 573 sayılı KHK’yı bildiğini ifade etmişlerdir.

“Özel eğitim gereksinimli öğrencilerin eğitimini planlayan yasal düzenlemeler hakkındaki bilgileriniz nelerdir?” sorusuna 8. Öğretmen, *“İ her çocuğun özel olduğunu düşünüyorum. Özel olduğu için bu tür çocukların da yasalarda belirtilen bir takım hakları var. Bu yasalar anayasada ve çocuk hakları yasasında açıklanmış. Fiziksel ve zihinsel yönden yardıma ihtiyacı olan bireylerin u diğer bireylerle yasalar önünde hepsi eşit yasal olarak haklara sahipler hatta bununla ilgili bi maddede devlet haklarını koruyucu ve topluma hayatına intibaklarını sağlayıcı gerekli tedbirler alır gibi bir ifade var anayasamızda. İ Bununla u ilgili bireylerin yasalar önünde eşit olduğunu, özel eğitime ihtiyacı olan bireylerin de bu haklardan yararlandıklarını biliyorum.”* (st. 13-

20) şeklinde; 14. Öğretmen de benzer ifadelerle; *“İ onların ıı eğitim fırsatlarından yararlanmaları için gerek yapıldığını biliyorum. Her öğrenci kadar onların da yararlanabilmesi için ı okulların aldığı tedbirleri biliyorum.”* (st. 11-12) diyerek; 3. Öğretmen de, *“Özel eğitim gerektiren ı tüm bireyler için özel eğitim hizmetlerinden yararlandığını biliyorum. Bu birimlerden yararlanıyorlar normal sınıflarda da ayırım gözetmeksizin ı normal sınıflarda eğitimlerini alabiliyorlar ı bu bireyler için de BEP planı yapılıyor bireysel eğitim planı yapılıyor bunlar sınıflarda uygulanıyor ı ve söylediğim gibi ilgili kurumlarla işbirliği yapılıyor. Başka diğer kurumlarla işbirliği yapılıyor. Gerektiği durumlarda yani yasal hakları bunlar.”* (st.7-12) benzer ifadelerle yasal düzenlemelerde özel gereksinimli bireyler ile ilgili düzenlemeler yapıldığını bildiklerini ifade etmişlerdir.

Aynı soruya 2. Öğretmen, *“Özel eğitim yönetmeliği Özel eğitim hizmetleri yönetmeliği başka da bilmiyorum.”* (st. 2) diyerek Özel Eğitim Hizmetleri Yönetmeliği’ni bildiğini belirtmiştir.

6. Öğretmen diğer öğretmenlerden farklı olarak, *“Valla eğer bu konu hakkında ı bize bildirilmesi gereken hani yasal bilgiler idare tarafından bize ulaştırılan bişey varsa onları imzalıyoruz okuyoruz ve anlamaya çalışıyoruz. Ama bunun dışında yasal düzenlemelerde nolmuş hakları nedir ne değildir? Yeni ne değişmiş bunun için hani bunu öğrenmeye yönelik de bir çabam özverim de yok işin açıkçası branşım olmadığı için.”* (st. 14-18) şeklinde yasal düzenlemeleri öğrenmeye yönelik bir çabasının olmadığını, okul idaresi tarafından kendilerine gönderilen konuyla ilgili evrak varsa imzaladığını ifade etmiştir.

11. Öğretmen ise; *“Detaylı bir bilgiye sahip değiliz, ı ne derler kulaktan duyma işte veya toplantılarda kaldığı kadarıyla birkaç maddesini söyleyebilirim, tamamını da söyleyemem.”* (st. 14-15) şeklinde; 9. Öğretmen de 11. Öğretmene benzer, *“Açıkçası onlarla da pek bilgim yok. Yeni yeni okulda verilen bilgilerden haberimiz var. Öğretmenlere verdiği okuldan duyduğum kadarıyla var.”* (st. 12-13) şeklinde yeterli bilgiye sahip olmadığını ifade etmişlerdir.

“Yasalarda geçen; bireyselleştirilmiş eğitim programı yapma zorunluluğu, kaynaştırma uygulaması, sınıf mevcutlarının özel gereksinimli öğrenciye göre düzenlenmesi, ölçme ve değerlendirmede yetersizlik türüne göre tedbir alınması vb. düzenlemeler hakkındaki düşünceleriniz nelerdir?” Sorusuna İlişkin Bulgular

Öğretmenlere “Yasalarda geçen; bireyselleştirilmiş eğitim programı yapma zorunluluğu, kaynaştırma uygulaması, sınıf mevcutlarının özel gereksinimli öğrenciye göre düzenlenmesi, ölçme ve değerlendirmede yetersizlik türüne göre tedbir alınması vb. düzenlemeler hakkındaki düşünceleriniz nelerdir?” sorusu sorulmuştur. Öğretmenlerin bu soruya ilişkin verdikleri cevaplar ve frekans dağılımları Tablo 13’te gösterilmiştir.

Tablo 13

Öğretmenlerin “Yasalarda geçen; bireyselleştirilmiş eğitim programı yapma zorunluluğu, kaynaştırma uygulaması, sınıf mevcutlarının özel gereksinimli öğrenciye göre düzenlenmesi, ölçme ve değerlendirmede yetersizlik türüne göre tedbir alınması vb. düzenlemeler hakkındaki düşünceleriniz nelerdir?” Sorusuna Verdikleri Cevaplar

Cevaplar	Frekans
Yasal düzenlemelerin mevcut olduğunu fakat uygulamada sıkıntılar olduğunu düşünüyorum.	8
Sınıf mevcutlarının kaynaştırma öğrencisine göre düzenlenmediğini düşünüyorum.	7
Yapılan yasal düzenlemelerin olumlu olduğunu düşünüyorum.	5
Öğrencilerin engel türü ve derecesine uygun yerleştirilmediğini düşünüyorum.	5
Destek eğitim odalarının olmasının güzel bir uygulama olduğunu düşünüyorum.	4
Bireyselleştirilmiş eğitim programı yapma zorunluluğunun mevcut olduğunu; fakat uygulamada kâğıt üzerinde kaldığını düşünüyorum.	3
Ölçme değerlendirmede eksiklikler olduğunu düşünüyorum.	2
Yasal düzenlemelerin yeterli olmadığını düşünüyorum.	2
Geçmiş yıllara göre olumlu yasal düzenlemelerin yapıldığını düşünüyorum.	2
Öğrencilerle ilgili yasal düzenlemelerin olduğunu biliyorum.	1
Görüşler Toplamı	39

Tablo 13’te görüldüğü gibi, kendileriyle görüşülen öğretmenlerden sekizi yasal düzenlemelerin mevcut olduğunu fakat uygulamada sıkıntılar olduğunu, yedisi sınıf mevcutlarının kaynaştırma öğrencisine göre düzenlenmediğini, beşi yapılan yasal düzenlemelerin olumlu olduğunu, beşi öğrencilerin engel türü ve derecesine uygun yerleştirilmediğini ifade etmişlerdir.

“Yasalarda geçen; bireyselleştirilmiş eğitim programı yapma zorunluluğu, kaynaştırma uygulaması, sınıf mevcutlarının özel gereksinimli öğrenciye göre düzenlenmesi, ölçme ve değerlendirmede yetersizlik türüne göre tedbir alınması vb. düzenlemeler hakkındaki düşünceleriniz nelerdir?” sorusuna 4. Öğretmen, “*Şimdi yasalarda u geçen uygulamaların özel eğitime u ne kadarının yansıdığı tartışılır. Yerleştirmelerde sıkıntı olduğunu düşünüyorum. Öncelikle u daha sonra bireyselleştirilmiş eğitim programı yapma zorunluluğu evet var ama gerek uygulama merkezlerinde gerek ilkokullar bazında kaynaştırma öğrencileri bazında ne kadar uygulanır u o tartışmalı bence yani daha çok kâğıt üzerinde kaldığını düşünüyorum ben bunun. Var fakat uygulamada kâğıtta kalıyor uygulamada birçok sıkıntı olduğunu düşünüyorum.*” (st. 26-49) şeklinde yasal düzenlemelerin olduğu fakat uygulamada sorunlar olduğunu, öğrencilerin engel türü ve derecesine uygun yerleştirilmediğini ifade etmiştir. 14. Öğretmen de benzer şekilde, “*Ama iş akademik düzene geldiği zaman ordan ciddi anlamda sıkıntılar yaşıyoruz. Evet, evet pratikte yetersiz kalıyor yasal düzenlemeler.*” (st. 31-32-34) yasaların olduğunu fakat uygulamada sıkıntılar olduğunu belirtmiştir. 2. Öğretmen de benzer olarak, “*Yönetmelik olarak uygun olduğunu düşünüyorum. Fakat uygulama olarak u düzgün olduğunu düşünmüyorum. Özellikle öğrencilerin tanılanmasında ee okullara yönlendirilmesinde gerçekçi yönlendirmeler ve kararlar alınmadığını düşünüyorum ee daha çok öğrencilerin velilerin istekleri doğrultusunda öğrencilerin yönlendirildiğini düşünüyorum. Iı bunun da eğitim ortamlarında sağlıklı olduğunu düşünüyorum çünkü doğru yönlendirilmedikleri için doğru eğitim alamıyorlar bence*” (st. 18-23) şeklinde yasaların olduğunu fakat uygulamada sıkıntılarının olduğunu, öğrencilerin engel türü ve derecesine uygun yerleştirilmediğini ifade etmiştir. 17. Öğretmen de benzer olarak, “*Zaten hani 572 (573 sayılı Kanun Hükmünde Kararname’yi kastettiği anlaşılıyor) sayılı ve ee yasa vardı daha sonraki bir kararname olarak çıkmış bir yasa var. Ee yasal düzenlemeler evet var ama uygulama anlamında çok ciddi sıkıntılar var ki hani özellikle de BEP zorunluluğu*

olsun hani kaynaştırma zaten tamamen zaten yasaların dışında uygulanıyor Türkiye standartlarında. Ee yani her zamanki gibi yasalar var ama uygulama da çok ciddi aksaklıklar olduğunu düşünüyorum.” (st. 28-32) şeklinde yasaların olduğunu fakat uygulamada sıkıntıların olduğunu ifade etmiştir. 12. Öğretmen de benzer olarak, “Bireyselleştirilmiş eğitim programıyla ilgili ee sınıflarda bulunan öğrencileri yani tam eğitimini almadan tüm öğretmenlerin sınıfında karşılaşılan bir durum. Ee eğitimini almadığımız için ee ancak yönlendirme bu konudaki okul idaresi veya rehber öğretmenimizin yönlendirmeleriyle şey yapabiliyoruz. Ee sınıf mevcutlarına gelince bazı bölgelerde sınıf mevcutları az; ama burda yasal düzenlemelerle ilgili ee öğretmenlerin ve şeylerin yeterli eğitimleri olmadığı için sadece mevzuat konusunda ee bununla ilgili yapabilen yapılabilen şeylerin ee benim gördüğümle hatta yaptığımız sadece evrak üzerinde bu işlemleri yapıyoruz. Uygulama aşamasına geçtiğimiz zaman sınıfların mevcudu, eğitim programlarının yoğunluğu nedeniyle bunlarla yeteri kadar ilgilenemiyoruz.” (st. 20-29) diyerek bireyselleştirilmiş eğitim programı yapma zorunluluğunun olduğunu; fakat kâğıt üzerinde kaldığını, sınıf mevcutlarının kaynaştırma öğrencisine göre düzenlenmediğini ifade etmiştir.

4. Öğretmen ise, “İl benim görüşüme göre yasalarda bireyselleştirilmiş eğitim programı ı ile ilgili gerekli şeyi gerekli kanunların yönetmeliklerin olduğunu görüyoruz. İl kaynaştırma uygulaması da uzun yıllardan beri devam ediyor. Ve ı bir 10 yıl öncesine göre kaynaştırma ı uygulamalarının daha da ileriye gideceğini kaynaştırma ı uygulamalarında işte çocuklara tanı konulduğunu yakın zamanda daha fazla görmeye başladık. İl Sınıf mevcutlarının özel gereksinimli öğrenciye göre düzenlenmesi konusunda da benim öğretmen olarak en büyük sıkıntım işte kalabalık sınıf artı ı 1,2 veya 3 tane kaynaştırma öğrencisinin işte sınıflarda olması ı en büyük sıkıntımız bu. İl aslında ı okullarda yeterli sınıf var hani 1er tane de öğrenci verilebileceğini veyahut öğretmene uygun öğrenci verilebileceğini işte sınıflara ı yapısına uygun olarak öğrenci verilmesi gerektiğini düşünüyorum. Ölçme ve değerlendirmede ı tabi yazılı olarak ı gerçekten güzel kanunlar ve yönetmelikler yapılmış ama ı benim gözlemlediğim en azından ı daha çok ı uygulamada sıkıntılar yaşadık. İl ve öğretmenin ı öğretmenin bu konuda tek başına ı kalması işte velilerin gerekli bilgi ve beceriye sahip olmamaları ı gibi konularda da sıkıntılar yaşıyoruz. Yani yasal olarak iyi durumdayız uygulamada ı daha da ileriye gideceğimize

inanıyorum. Bu çocuklara faydalı olacağımızı görüyorum yani.” (st. 27-43) diyerek yasal düzenlemelerin olumlu tarafları olduğu kadar bazı konularda düzenlemelerin yapılması gerektiğini ifade etmiştir.

“Özel eğitim gereksinimli öğrencilerin eğitiminde sorunlar yaşanmakta mıdır?”

Sorusuna İlişkin Bulgular

Öğretmenlere “Özel eğitim gereksinimli öğrencilerin eğitiminde sorunlar yaşanmakta mıdır?” sorusu sorulmuştur. Öğretmenlerin bu soruya ilişkin verdikleri cevaplar ve frekans dağılımları Tablo 14’te gösterilmiştir.

Tablo 14

Öğretmenlerin “Özel eğitim gereksinimli öğrencilerin eğitiminde sorunlar yaşanmakta mıdır?” Sorusuna Verdikleri Cevaplar

Cevaplar	Frekans
Sorun yaşıyor.	17
Genel sorunlar	
Veliler çocuğunun yetersizliğini kabul etmede sıkıntı yaşıyor.	3
Bütün yük sınıf öğretmeninin üzerine kalıyor.	1
Kaynaştırma öğrencileri seviye olarak akranlarına yetişemiyor.	1
Okul dışı etkenlerden kaynaklanan sorunlar	
Öğrencilerin uygun eğitim ortamına yerleştirilmesinde ve tanılanmasında sorunlar yaşıyor.	8
Öğrencilerin tanılanmasında zaman kaybediliyor.	3
Özel eğitim sınıflarıyla ilgili yeni düzenlenen dersler öğrenciye faydalı olmuyor.	1
Okul içi etkenlerden kaynaklanan sorunlar	
Sınıf mevcutlarının özel eğitim gereksinimli öğrenciye göre düzenlenmemesi ile ilgili sorunlar yaşıyor.	7
Bazı öğretmenler kaynaştırma öğrencisine olumsuz tutum sergiliyor.	2
Özel eğitim sınıfından öğrenciyi kaynaştırma öğrencisi olarak normal sınıfa yönlendirdiğimizde tepki oluşuyor.	1
Kaynaştırma ile ilgili şartlar yerine getirildiğinde sorun yaşanmayacağını düşünüyorum.	1
Görüşler Toplamı	45

Tablo 14’te görüldüğü gibi, kendileriyle görüşülen öğretmenlerin hepsi (17) özel eğitim gereksinimli öğrencilerin eğitiminde sorun yaşandığını, sekizi öğrencilerin uygun eğitim ortamına yerleştirilmesinde ve tanılanmasında sorunlar yaşandığını, yedisi sınıf mevcutlarının özel eğitim gereksinimli öğrenciye göre düzenlenmemesi ile ilgili sorunlar yaşandığını, üçü öğrencilerin tanılanmasında zaman kaybedildiğini ifade etmiştir.

“Özel eğitim gereksinimli öğrencilerin eğitiminde sorunlar yaşanmakta mıdır?” sorusuna öğretmenlerin hepsi (17) sorun yaşıyor şeklinde cevap vermiştir. 3. Öğretmen, *“Sorunlar yaşıyor tabii ki de sınıf mevcutlarının kalabalık olması bu öğrencilerle birebir öğretmenlerin ilgilenmesini zorlaştırıyor u ve bazı veliler bu tür öğrencilerin kendi çocuklarına zarar verdiklerini düşünüyorlar öğretmenler zaman zaman velilerle u bu konuda sorunlar yaşıyor. Iı ve u ders programını aksattığını söylüyorlar. Yani bu tür öğrencilerin u kendi çocuklarının eğitime yani normal öğrencilerin eğitimine zarar verdiğini düşündükleri için öğretmen bir de bunlarla mücadele etmek zorunda kalıyor. Sorunlar bunlar oluyor.”* (st. 32-38) şeklinde sorunlar yaşandığını, öğrencilerle birebir ilgilenilemediğini, sınıfların kalabalık olduğunu, velilerle sorunlar yaşandığını ifade etmiştir. 12. Öğretmen de benzer olarak, *“Eğitim, bu tür eğitime ihtiyacı olan öğrenciler elbette sorunlarla karşılaşılıyor sınıflarda. Ee sınıf mevcutlarının kalabalık olduğu, kalabalık olduğu sınıflarda ee bu öğrencilere yeteri kadar vakit ayıramıyor.”* (st. 33-35) şeklinde sorun yaşandığını, sınıf mevcutlarının kalabalık olduğunu, öğrencilere yeterince vakit ayıramadığını ifade etmiştir. 14. Öğretmen de, *“Evet, özel eğitim gereksinimli öğrencilerin eğitiminde sorunlar had safhada yaşanmakta. Çünkü ee bunlarda ee sınırlamalar belirsiz. Şimdi gelen öğrencinin şimdi diyelim ki özrü had safhadaysa sorun ve sınıf çok kalabalıksa hiçbir şekilde faydalı olamıyoruz. Ve neticede yine u sorun hep sınıfın mevcudunun u fazla olmasına geliyor. Sınıf mevcudunun fazlalığı inanılmaz derecede sıkıntı yaratıyor her açıdan”* (st. 38-42) diyerek sorunlar yaşandığını, sınıf mevcutlarının kalabalık olmasının sıkıntı yarattığını ifade etmiştir. 15. Öğretmen de aynı şekilde sorunların olduğunu özellikle velinin çocuğunun özel durumunu kabullenmede sorunları olduğunu, *“Özel eğitim gereksinimli öğrencilerin eğitiminde çeşitli sorunlar yaşanmaktadır. Çünkü bir defa Türkiye’de ee şöyle bir sorun var. Velilerimiz henüz özel eğitimini özel*

eğitim gereksinimli öğrencilerin ee yönlendirmek konusunda bazı böyle öğretmenlere veya rehber öğretmenlere herhangi bir şekilde burda belirtilen yönetmelikler çerçevesinin dışında ee ne bilim kabullenme de sorun oluyor. Aile burda diretiyor. Kabullenemiyor. Ve özel eğitimde çocuğunu yönlendirilmesine bir türlü kabul etmiyor.” (st.46-52) diyerek ifade etmiştir.

“Varsa sorunların çözümüne yönelik hangi yasal düzenlemelerin yapılmasını isterdiniz?” Sorusuna İlişkin Bulgular

Öğretmenlere “Varsa sorunların çözümüne yönelik hangi yasal düzenlemelerin yapılmasını isterdiniz?” sorusu sorulmuştur. Öğretmenlerin bu soruya ilişkin verdikleri cevaplar ve frekans dağılımları Tablo 15’te gösterilmiştir.

Tablo 15

Öğretmenlerin “Varsa sorunların çözümüne yönelik hangi yasal düzenlemelerin yapılmasını isterdiniz?” Sorusuna Verdikleri Cevaplar

Cevaplar	Frekans
Yasal düzenlemeler var fakat daha işlevsel ve uygulanabilir olması ile ilgili yasal düzenleme yapılmalı.	4
Öğrencinin seviyesine uygun eğitim ortamlarına geçişine yönelik yasal düzenleme yapılmalı.	2
Özel eğitim gereksinimli öğrenciler uygulama ve mesleki eğitime yönlendirilmesi ile ilgili yasal düzenleme yapılmalı.	1
Özel eğitim gereksinimli öğrencilerin daha erken yaşlarda tespit edilmesine yönelik düzenlemeler yapılmalı.	1
Sınıf mevcutlarının özel eğitim gereksinimli öğrenciye göre düzenlenmesine yönelik düzenlemeler yapılmalı.	1
Öğrencilerin faydası yönünde yasal düzenlemeler yapılmalı.	1
Destek eğitim odalarının yaygınlaştırılmasıyla ilgili yasal düzenleme yapılmalı.	1
Öğrencinin tanılanmasından itibaren eğitimin devlet eliyle yapılması ve takip edilmesi ile ilgili yasal düzenleme yapılmalı.	1
Süreç içerisindeki herkes yeterince bilgilendirilmesine yönelik yasal düzenleme yapılmalı.	1

Tablo 15, Devamı

Özel eğitim sınıflarıyla ilgili programların öğrencilere daha uygun hale getirilmesi ile ilgili yasal düzenleme yapılmalı.	1
Görüşler Toplamı	14

Tablo 15’te görüldüğü gibi, kendileriyle görüşülen öğretmenlerden; dördü yasal düzenlemelerin olduğunu fakat daha işlevsel ve uygulanabilir olması ile ilgili, ikisi öğrencinin seviyesine uygun eğitim ortamlarına geçişine yönelik yasal düzenleme yapılması ile ilgili, biri öğrencinin tanınmasından itibaren eğitimin devlet eliyle yapılması ve takip edilmesi ile ilgili yasal düzenlemelerin yapılmasını istediğini ifade etmiştir.

“Varsa sorunların çözümüne yönelik hangi yasal düzenlemelerin yapılmasını isterdiniz?” sorusuna 14. Öğretmen, *“Şimdi bi kere ee bu tip öğrencileri önce sınırlamaları ayarlanması lazım. Yani mesela kaynaştırma diye bir öğrenci bize geliyor. Fakat durumları çok çok daha ağır olabiliyor. Yani verilen rapor benim bir öğrencim var mesela kaynaştırma adı altında geldi. Fakat kesinlikle özel alt sınıflık bir öğrenci oradan yararlanması gerekirken e bizim sınıfımızda sadece davranışlarında bir değişiklik yapabildik. Ama akademik anlamda hiçbir faydamız olmadı. (...) Çocuk çok iyi tanımlanmalı ve rapor ona göre verilmeli. Ve aynı zamanda ee sınıflarında kaynaştırma öğrencisi olan sınıfın mevcudunun bu öğrenciye göre ayarlanması gerekir. O zaman sıkıntılar kesinlikle azalacaktır.”* (44-53) şeklinde; 2. Öğretmen de benzer ifadelerle, *“Ee bununla ilgili öğrencilerin değerlendirilmesi sınıflandırılması ve yönlendirilmesi ile ilgili ee daha doğru bir yasal düzenleme olabileceğini düşünüyorum.”* (st. 30-32) diyerek özellikle öğrencilerin değerlendirilmesiyle ilgili düzenlemelerin yapılması gerektiğini ifade etmiştir.

3. Öğretmen bazı yasal düzenlemelerin yapılması gerektiğini farklı bir görüş olarak da öğretmenlere ücret iyileştirmesinin gerekli olduğunu, sınıflarda fiziksel düzenlemelerin yapılması gerektiğini, *“Daha bazı okullarda bu öğrenciler için düzenlemeler yapılmıyor. Iı yani fiziksel olarak fiziksel olarak düzenlemeler hazırlanmıyor o zaman tabiki çocuk çocuklar için büyük bir zorluk oluyor bu öğrenciler için u bu tür şeyler yaşanıyor yani sorunlarımız var bunların yasal olarak düzenlenebilir. Öğretmenlere öğretmenleri daha bu nasıl diyim yüreklendirecek bu işe*

iyi sarılacak ek ders ücreti arttırılabilir. Ek ücret verilebilir. 11 ve okullar daha iyi denetlenebilir. Bu öğrencilere bu tür fiziksel ortam hazırlanıyor mu hazırlanmıyor mu? Bunlar kontrol edilebilir. 11 bu tür çalışmalar yapılabilir.”(st. 38-45) diyerek ifade etmiştir.

4. Öğretmen de farklı olarak , *“Bu sorunların çözümünde de yasal düzenlemeler tamam var ama bunların daha uygulanabilir daha işlevsel hale getirilmesi gerektiğini düşünüyorum.”* (st. 65-67) diyerek yasal düzenlemelerin daha işlevsel ve uygulanabilir olması gerektiğini ifade etmiştir.

1. Öğretmen ise, *“Yasal düzenlemeden ziyade hizmet içi eğitim verilmeli ve ee özellikle idarenin velilerin ve ee rehber öğretmenler dışında işin içinde olan branş öğretmenlerinin farkındalığının artırılması ve bu hizmet içi eğitimlerle de 11 şey bilgilendirilmesi gerekiyor çünkü önemli bir 11 hizmet ya da kaynaştırma eğitiminin içinin doldurulması gerekiyor yani ikisinin de yapılması lazım hem farkındalık artırılmalı hem de layıkıyla yapıldığını düşünmüyorum ben kaynaştırma eğitimi programının bu programın içeriğinin daha işe vuruk bir biçimde içinin doldurulması gerektiğini düşünüyorum.”* (st. 41-48) diyerek süreç içerisindeki herkesin bilinçlendirilmesine yönelik yasal düzenleme yapılması gerektiğini ifade etmiştir.

“Okulunuzdaki kaynaştırma uygulamasına ilişkin görüşleriniz nelerdir?”

Sorusuna İlişkin Bulgular

Öğretmenlere “Okulunuzdaki kaynaştırma uygulamasına ilişkin görüşleriniz nelerdir?” sorusu sorulmuştur. Öğretmenlerin bu soruya ilişkin verdikleri cevaplar ve frekans dağılımları Tablo 16’da gösterilmiştir.

Tablo 16

Öğretmenlerin “Okulunuzdaki kaynaştırma uygulamasına ilişkin görüşleriniz nelerdir?” Sorusuna Verdikleri Cevaplar

Cevaplar	Frekans
Okuldaki kaynaştırma uygulamasına ilişkin personel hakkındaki görüşler	
Rehberlik servisinin bize yardımcı olduğunu düşünüyorum.	7
Öğretmenlerin üzerine düşen sorumluluğu yerine getirdiğini düşünüyorum.	6
Öğretmenlerin bazı konularda zorlandığını düşünüyorum.	4

Tablo 16, Devamı

Süreç içerisinde bulunan kişiler bilinçli ve işbirliği içinde olduğu zaman kaynaştırma öğrencilerimizi topluma daha iyi kazandıracağımızı düşünüyorum.	1
Okuldaki kaynaştırma uygulamasına ilişkin uygulamalar hakkındaki görüşler	
Okulumuzda sınıflarda kaynaştırma öğrencisinin olduğunu biliyorum.	9
Kaynaştırma öğrencilerine yönelik BEP hazırlanıyor.	9
Destek eğitim odasının olmasının olumlu sonuçlar ortaya çıkardığını düşünüyorum.	6
Okulumuzun kaynaştırma uygulaması konusunda iyi olduğunu düşünüyorum.	6
Öğrenciler ile ilgili evrak vb. gerekli prosedürlerin yerine getirildiğini düşünüyorum.	3
Kaynaştırma uygulamasında sağlıklı sonuçlar alındığını düşünmüyorum.	3
Kaynaştırma öğrencisi olan sınıf mevcutlarının kalabalık olduğunu düşünüyorum.	3
Ana sınıfı düzeyinde de kaynaştırma öğrencisinin olduğunu biliyorum.	1
Bireyselleştirilmiş eğitim programlarının hazırlandığını fakat uygulamada sıkıntılar yaşandığını düşünüyorum.	1
Velilerin kaynaştırma uygulamasında işbirliği yaptığını düşünüyorum.	1
İdare özellikle veli konusunda bu konuya özen gösteriyor.	1
Okul dışı etkenlerin okuldaki kaynaştırma uygulamasına etkin ilişkin görüşler	
Kaynaştırma öğrencilerinin rehberlik ve araştırma merkezi tarafından yönlendirildiğini biliyorum.	3
Milli Eğitim Müdürlüğü ve üniversiteden yardım alındığını biliyorum.	1
Görüşler Toplamı	65

Tablo 16’da görüldüğü gibi, kendileriyle görüşülen öğretmenlerden; okuldaki kaynaştırma uygulamasına ilişkin personel hakkındaki görüşleri teması altında; yedisi rehberlik servisinin öğretmenlere yardımcı olduğunu, altısı öğretmenlerin üzerine düşen sorumluluğu yerine getirdiğini, dördü öğretmenlerin bazı konularda zorlandığını, biri süreç içerisinde bulunan kişiler bilinçli ve işbirliği içinde olduğu zaman kaynaştırma öğrencilerinin topluma daha iyi kazandırılacağını ifade etmişlerdir. Okuldaki

kaynaştırma uygulamasına ilişkin uygulamalar hakkındaki görüşleri teması altında; dokuzu okuldaki sınıflarda kaynaştırma öğrencisinin olduğunu bildiğini, dokuzu kaynaştırma öğrencilerine yönelik bireyselleştirilmiş eğitim programı hazırlandığını, altısı okulun kaynaştırma uygulaması konusunda iyi olduğunu, altısı destek eğitim odasının olmasının olumlu sonuçlar ortaya çıkardığını, üçü öğrenciler ile ilgili evrak vb. gerekli prosedürlerin yerine getirildiğini ifade etmişlerdir. Okul dışı etkenlerin okuldaki kaynaştırma uygulamasına etkin ilişkin görüşler teması altında; üçü kaynaştırma öğrencilerinin rehberlik ve araştırma merkezi tarafından yönlendirildiğini bildiğini, biri Milli Eğitim Müdürlüğü ve üniversiteden yardım alındığını bildiğini ifade etmiştir.

“Okulumuzdaki kaynaştırma uygulamasına ilişkin görüşleriniz nelerdir?” sorusuna 5. Öğretmen, *“Okulumuz bu konuda gerçekten yıllardan beri de şanslı, merkezi bir okul. 11 okulumuzda bildiğim kadarıyla 7 tane kaynaştırma öğrencisi var. Destek eğitim odamız da 11 bu konuda açıldı. Çocuklara hizmet vermeye başladı. 11 rehberlik servisimiz de bu konuda yardımcı oluyor. 11 milli eğitimden olsun 11 üniversiteden olsun destekler alınıyor. Bu konuda okulumuzun iyi olduğunu düşünüyorum.”* (st.63-67) diyerek okulun kaynaştırma uygulaması konusunda iyi olduğunu, destek eğitim odasının faydalı olduğunu, üniversiteden yardım alındığını ifade etmiştir. 6. Öğretmen de benzer şekilde olumlu görüşlerini, *“Valla okulumuzda kaynaştırma öğrencileri 11 benim bildiğim kadarıyla ilkokul düzeyinde kaynaştırma öğrencileri var. Anasınıfımız düzeyinde de kaynaştırma öğrencileri var. 11 gerek kendi öğretmenleri gerek rehber öğretmenler gerekse hazırlanan kaynak odalar bildiğim kadarıyla bu öğrencilere yeterli düzeyde 11 ne sağlamakta yardım sağlamakta kaynaştırma açısından ama bunun yanı sıra çok güzel bir özel eğitim sınıfımız var işin açıkçası. Öğretmenlerin çocuklarımızla birebir ilgilendiği, ondan sonra onların ihtiyaçlarına ailelerin ihtiyaçlarına cevap verebilecek düzeyde ve donanımda olduğunu düşünüyorum.”* (st. 63-71) diyerek okulda anasınıfı ve ilkokul düzeyinde kaynaştırma öğrencilerinin olduğunu, öğretmenlerin üzerine düşen sorumluluğu yerine getirdiğini ifade etmiştir. 15. Öğretmen de benzer olumlu görüş olarak; *“Okulumuzdaki kaynaştırma uygulamaları her 11 bazı sınıflarda kaynaştırma olan öğrencilerimiz gerek 11 rehberlik araştırma merkezi tarafından yönlendiriliyor. Gerekli evrakları tutuluyor gerekli bütün prosedürler yerine getiriliyor ve sınıflarda kaynaştırma eğitimi devam ediyor. Kaynaştırma eğitimiyle ilgili uygulamalarda ee okulumuzda aynı zamanda*

son zamanlarda yeni açılan yeni açılan BEBKA adlı çerçevesinde yapılan özel eğitime gereksinimli öğrencilerin daha fazla aktif çalışmasına onlara daha fazla faydalı olabilmek için gerekli bir çalışma var. Ve bu da yapılıyor. Aynı zamanda sınıflarda bu kaynaştırma öğrencilerini gerekli u yasal düzenlemeler ve planlamalarla BEP planlarıyla birlikte yapıldığını çok iyi biliyorum.” (st. 59-67) diyerek okulda gerekli çalışmaların başarılı şekilde yapıldığını, rehberlik servisiyle işbirliği yapıldığını, destek eğitim odasından faydalandığını ve bireyselleştirilmiş eğitim programları hazırlandığını ifade etmiştir.

12. Öğretmen ise; “Ee okulumuzda rehber öğretmenlere yönlendiriyoruz. Onların çalışmalarıyla onların yönlendirmesiyle ee çocukların eğitimine devam etmesini sağlıyoruz. Ee bize verilen ee BEP’ler birleştirilmiş eğitim, bireyselleştirilmiş eğitim programlarıyla ilgili yönlendirmeler çerçevesinde çalışmaları yapıyoruz. Bi de ayrıyeten ee bizim BEBKA’dan dolayı eğitim alan öğrencimiz var. Kendi sınıfımda var, bunlarda eğitim alıyor. Bunlara da yardımcı oluyoruz.” (st. 47-52) diyerek rehber öğretmen ile işbirliği yaptığını, bireyselleştirilmiş eğitim programı hazırladıklarını, destek eğitim odasından faydalandıklarını ifade etmiştir.

16. Öğretmen de olumlu görüş olarak; “İşu an okulumuzda ee belirli sınıflarda kaynaştırma öğrencilerimiz var ee her sınıfta yaklaşık bir tane diyebilirim. Bazı sınıflarda yok. Ee öğretmenlerimiz yeterince ilgileniyor. Rehber öğretmenlerimiz ilgileniyor. BEP planı çıkarıyorlar. Ee onunla ilgili dersler yapıyorlar. Ee işu anda zaten okulumuzda BEBKA projesi ee başladı devam ediyor. Ee gönüllü öğretmenlerle kaynaştırma öğrencilerine burda eğitim veriyorlar. Bu düzenleme de güzel bir şey oldu.” (st. 53-58) şeklinde rehber öğretmenlerle işbirliği yapıldığını, bireyselleştirilmiş eğitim programı yapıldığını, destek eğitim odasının faydalı olduğunu ifade etmiştir.

8. Öğretmen ise olumsuzlukların da olduğunu, “İş okulumuzda kaynaştırma öğrencilerimiz var. İş özel eğitim sınıflarımız da var. İş bu konuda görevli arkadaşlarımızın da ben de ellerinden geleni yaptıklarını düşünüyorum. Ancak bazı konularda zorlanıyorlar.” (st. 53-56) diyerek öğretmenlerin üzerine düşen sorumluluğu yerine getirdiğini fakat bazı konularda zorlandıklarını ifade etmiştir.

“Kaynaştırma uygulamasında yaşanabilecek veya yaşadığınız sorunlar nelerdir?”

Sorusuna İlişkin Bulgular

Öğretmenlere “Kaynaştırma uygulamasında yaşanabilecek veya yaşadığınız sorunlar nelerdir?” sorusu sorulmuştur. Öğretmenlerin bu soruya ilişkin verdikleri cevaplar ve frekans dağılımları Tablo 17’de gösterilmiştir.

Tablo 17

Öğretmenlerin “Kaynaştırma uygulamasında yaşanabilecek veya yaşadığınız sorunlar nelerdir?” Sorusuna Verdikleri Cevaplar

Cevaplar	Frekans
Eğitim ortamının fiziksel yeterlikleri ve eğitim materyali ile ilgili sorunlar	
Sınıf mevcutlarının kalabalık olduğunu bu yüzden kaynaştırma öğrencisiyle ilgilenemediğimizi düşünüyorum.	9
Fiziki donanım ve materyalin yetersiz olduğunu düşünüyorum.	3
Veli ile ilgili sorunlar	
Velilerin çocuklarının özel durumlarını kabullenmediklerini düşünüyorum.	5
Velilerle iletişimsizlik olduğunu düşünüyorum.	2
Velilerin yeterli bilgiye sahip olmadığını düşünüyorum.	1
Velinin çocuğunun eğitimi konusunda kaygı duyduğunu düşünüyorum.	1
Öğretmenlerin kaynaştırma öğrencisiyle ilgilenilmesi konusunda veli baskısına maruz kaldığını düşünüyorum.	1
Öğretmenlerin yaşadığı sorunlar	
Normal öğrencilerle ilgilenmekten kaynaştırma öğrencisiyle ilgilenmeye fırsat kalmadığını düşünüyorum.	4
Bireyselleştirilmiş eğitim programlarının geliştirilmesinde sorunlar olduğunu düşünüyorum.	3
Kaynaştırma uygulamasında sınıf öğretmenin tek başına kaldığını düşünüyorum.	2
Sınıf öğretmeni bireyselleştirilmiş eğitim programı hazırlamada yetersiz kalınca rehber öğretmenin yapmak zorunda kaldığını düşünüyorum.	2
Öğretmenlerin bireyselleştirilmiş eğitim programı ile ilgili bilgi eksikliği olduğunu düşünüyorum.	1

Tablo 17, Devamı

Hizmet içi eğitim kurslarının öğretmenlere faydalı olmadığını düşünüyorum.	1
Okuldaki görevli eğitimciler kaynaştırmanın yararına inanmadıkları zaman çalışmaların mevzuatta yazıldığı gibi kaldığını düşünüyorum.	1
Akranları ile ilgili sorunlar	
Normal çocukların özel gereksinimli öğrencileri dışlama, kabullenmeme gibi olumsuz tutum sergilediklerini düşünüyorum.	6
Kaynaştırma öğrencilerinin olumsuz davranışlarını normal öğrencilerin model alıp sergilediklerini düşünüyorum.	1
Kaynaştırma öğrencisiyle yaşanan sorunlar	
Kaynaştırma öğrencilerinin dikkat dağıttığını, sınıfta problem yarattığını düşünüyorum.	4
Kaynaştırma öğrencileri sınıf kurallarını öğrenmede zorluk çektiğini düşünüyorum.	1
Kaynaştırma öğrencisinin sadece öğrenmede sorun yaşadığını düşünüyorum.	1
Bedensel yetersizliği olan öğrenciler bir şekilde idare edilebiliyor, fakat zihinsel yetersizliği olan öğrencilerde zorlanıldığını düşünüyorum.	1
Görüşler Toplamı	50

Tablo 17’de görüldüğü gibi, kendileriyle görüşülen öğretmenlerden; Eğitim ortamının fiziksel yeterlikleri ve eğitim materyali ile ilgili sorunlar teması altında; dokuzu sınıf mevcutlarının kalabalık olduğunu bu yüzden kaynaştırma öğrencisiyle öğretmenlerin ilgilenemediklerini, üçü fiziki donanım ve materyalin yetersiz olduğunu ifade etmişlerdir. Veli ile ilgili sorunlar teması altında; beşi velilerin çocuklarının özel durumlarını kabullenmediklerini, ikisi velilerle iletişimsizlik olduğunu, beşi velilerin yeterli bilgiye sahip olmadığını, beşi velinin çocuğunun eğitimi konusunda kaygı duyduğunu, beşi öğretmenlerin kaynaştırma öğrencisiyle ilgilenilmesi konusunda veli baskısına maruz kaldığını ifade etmişlerdir. Öğretmenlerin yaşadığı sorunlar teması altında; dördü normal öğrencilerle ilgilenmekten kaynaştırma öğrencisiyle ilgilenmeye fırsat kalmadığını, üçü bireyselleştirilmiş eğitim programlarının geliştirilmesinde sorunlar olduğunu, ikisi kaynaştırma uygulamasında sınıf öğretmenin tek başına kaldığını, ikisi sınıf öğretmeni bireyselleştirilmiş eğitim programı hazırlamada yetersiz

kalınca rehber öğretmenin yapmak zorunda kaldığını ifade etmişlerdir. Akranları ile ilgili sorunlar teması altında; altısı normal çocukların özel gereksinimli öğrencileri dışlama, kabullenmeme gibi olumsuz tutum sergilediklerini, biri kaynaştırma öğrencilerinin olumsuz davranışlarını normal öğrencilerin model alıp sergilediklerini ifade etmişlerdir. Kaynaştırma öğrencisiyle yaşanan sorunlar teması altında; dördü kaynaştırma öğrencilerinin dikkat dağıttığını, sınıfta problem yarattığını, biri kaynaştırma öğrencileri sınıf kurallarını öğrenmede zorluk çektiğini, biri kaynaştırma öğrencisinin sadece öğrenmede sorun yaşadığını, biri bedensel yetersizliği olan öğrencilerin bir şekilde idare edilebildiğini, fakat zihinsel yetersizliği olan öğrencilerde zorlanıldığını ifade etmişlerdir.

“Kaynaştırma uygulamasında yaşanabilecek veya yaşadığınız sorunlar nelerdir?” sorusuna 2. Öğretmen, *“Kaynaştırmada sınıfların kalabalık olması bu yasal düzenlemelerle ilgili aslında bunları söyleyebiliriz kaynaştırma uygulamasının bulunduğu sınıfta öğrenci sayısının daha az olması gerekiyor yani yönetmelikte 35 kişiye eğer kaynaştırma öğrencisinin bulunduğu sınıfta bence bu doğru değil daha az sayıda sınıf mevcudu olabilir ee bu okulda en büyük problem bence bu öğretmenlerin yaşadığı.”* (st. 38-42) şeklinde kaynaştırma öğrencisi bulunan sınıf mevcutlarının fazla olduğunu ifade etmiştir. 4. Öğretmen de benzer şekilde; *“Evet, ı şimdi kaynaştırma uygulamasında öncelikle yaşanan sorun sınıf mevcutlarının kaynaştırma öğrencisi olan sınıf mevcutlarının ı fazla olması yani kaynaştırma öğrencileri göz önünde tutularak öğrenci alımının daha az tutulmaması ya da o sınıfta kaynaştırma öğrencisi yok gibi düşünülüp diğer normal hiçbir kaynaştırma öğrencisi o sınıflara yüklenilmesi bence bir sorun daha az öğrencisi olmalı bence 1 kaynaştırması olan 2 kaynaştırması olan sınıfın daha daha az öğrencisi olmalı diye düşünüyorum. ı BEP'lerin hazırlanmasında ve uygulanmasında yine sorunlar olduğunu düşünüyorum. Velilere ulaşmada velilerin sınıf öğretmenine okulumuzdaki rehber öğretmelerle iletişimde ya da iletişimsizlik olduğunu düşünüyorum. İletişimlerinde sorun olduğunu düşünüyorum. Şimdilik gözlemleyebildiğim sorunlar bu kadar.”* (st. 79-88) diyerek sınıf mevcutlarının kalabalık olduğunu, bireyselleştirilmiş eğitim programının hazırlanmasında problem olduğunu, velilerle iletişim problemi olduğu belirtmiştir.

5. Öğretmen, *“ı öğretmen olarak yıllardan beri ı kaynaştırma öğrencilerini ı veliler de ihmal etti bizler de tabiki öğretmen olarak tabiki ihmal ettik. Bu konuda fazla*

bilgimiz olmadı ı normal öğrencilerimizin başarılarını düşündük. ı kaynaştırma öğrencilerimizin sınıfta ı tabiki onların yetişmelerini istedik onlar farklı bireyler olduğunu kavradık. ı bu konuda yaşanan sorunlardan bazılarını şöyle sayabilirim. ı annelerin çocuklarını kabullenememeleri, ı normal çocukların onları dışlamaları, ı şiddete yönelmeleri, ı normal öğrencilerin ondaki şiddeti öğrenmeleri karşılıklı olarak olumsuz davranışları birbirlerine daha çok geçirdiklerini gördüm ben. Kalabalık sınıflarda öğretmen çok yoruluyor. Normal programı uyguladığımız için ı tabi bizde o konuda başarılı olmak istiyoruz kaynaştırma öğrencilerini bu konuda ı fazla vaktimiz olmuyor. ı birebir yanına gitme şansımız çok azalıyor.” (st.72-82) şeklinde sınıf mevcutlarının kalabalık olduğundan kaynaştırma öğrencisiyle yeterince ilgilenilmediğini ve normal öğrencilerin olumsuz davranışları model aldıklarını belirtmiştir.

15. Öğretmen ise, *“Kaynaştırma uygulamalarında yaşanabilecek sorunlar ilk öncelikle ee öğrencilerimizin öğrencilerimizin ve sınıflarımızın ee yeterince ee donanımı ile ilgili sorunlar yaşanabilir. Eğer sınıfımız donanımlı değilse yukarıda az önce belirttiğim ee belirttiğim şekilde sınıflar yeterli ortamı sağlayamazsa sorun yaşarız ı diye düşünüyorum. Daha doğrusu öğretmen ı olarak öğretmen camiası olarak böyle bir sorunlar yaşayabiliriz. Sınıfımızın yeteri düzeneği sağlayamazsak yeterli bir atmosferi geliştiremezsek sınıftaki bu sosyal yapıyı oluşturmazsak öğrencilerimiz arasındaki bu bağlantıyı sağlayamazsak sınıfımızda bulunan kaynaştırma öğrencisi çok büyük zorluk çekecek”* (st.70-78) diyerek sınıfın donanımı ile ilgili sorunlar olduğunu, sınıf atmosferinin sağlanması gerektiğini ifade etmiştir. 12. Öğretmen de farklı bir sorun alanını, *“Çocuk burda tam zamanlı kaynaştırma çocukların içinde kaynasın diyoruz, ama bunlar nihayetinde benim ve sizin bakabildiğiniz gibi bakmıyor. Bunlar çocuk. Yeri geliyor bunlar alay edebiliyor, bunları yerebiliyor, çocuk bu olaydan dolayı çocuk sıkıntılar yaşayabiliyor.”* (st. 57-60) diyerek normal öğrencilerin kaynaştırma öğrencisine karşı olumsuz tutum sergilediğini ifade etmiştir.

Aynı soruya 8. Öğretmen ise farklı olarak sorunun sadece öğrenme becerisindeki eksiklikten olabileceğini, *“Bu tür öğrencilerin sadece öğrenmede sorunlarının olduğunu düşünüyorum ben. Diğer şartlar okul tarafından da sağlandığında herhangi bir sıkıntı olmayacaktır. Bu tür sıkıntılar ortadan kalkacaktır herhalde. ı bazen de zaman zaman kendilerinin arkadaşlarının kendilerini kabul ettirmede sorunlar olabilir.*

İl bazen bazı öğrencilerin özel eğitime ihtiyacı olan öğrencilere karşı u hoş davranmadığını görüyorum. Bu da çok hoş olan bir durum değil. Ama bu da öğretmen öğrenci veli işbirliği ile atlatılabilecek bir durum diye düşünüyorum.” (st. 61-67) diyerek fiziki düzenlemelerin yapılması durumunda herhangi bir problem yaşanmayacağını ifade etmiştir.

“Kaynaştırma uygulamasında sorunların çözümüne ilişkin önerileriniz nelerdir?”

Sorusuna İlişkin Bulgular

Öğretmenlere “Kaynaştırma uygulamasında sorunların çözümüne ilişkin önerileriniz nelerdir?” sorusu sorulmuştur. Öğretmenlerin bu soruya ilişkin verdikleri cevaplar ve frekans dağılımları Tablo 18’de gösterilmiştir.

Tablo 18

Öğretmenlerin “Kaynaştırma uygulamasında sorunların çözümüne ilişkin önerileriniz nelerdir?” Sorusuna Verdikleri Cevaplar

Cevaplar	Frekans
Okul yönetimine öneriler	
Sınıf mevcutları kaynaştırma öğrencisine göre düzenlenmeli.	8
Eğitim süreci içinde bulunan sınıf öğretmeni, veli, okul idaresi sürekli iletişim ve işbirliği içerisinde bulunmalı.	4
Kaynaştırma öğrencisi her öğretmene, her sınıfa verilmemeli.	1
Gönüllü öğretmenlere kaynaştırma öğrencileri verilmeli.	1
Kaynaştırma öğrencisi olan sınıflardaki normal öğrenciler belli seviyede olmalı.	1
Öğretmene yönelik öneriler	
Sınıf içerisinde fiziksel, öğretimsel ve davranışsal düzenlemeler yapılmalı.	8
Kaynaştırma öğrencisi ile sınıf içerisinde bire bir ilgilenilmeli.	4
Öğretmenler olumlu yaklaşım sergilemeli.	2
Kaynaştırma öğrencisi iyi tanınmalı.	1
Kaynaştırma öğrencisinin ailesi iyi tanınmalı.	1
Anne baba ve çocuk bir bütün olarak ilgilenilmeli.	1
Veli ile işbirliği yapıp öğrenci evde de takip edilmeli.	1
Öğretmen sorunların çözümünü istemeli ve sahip çıkmalı.	1

Tablo 18, Devamı

Yanlış yönlendirme yapıldıysa rehber öğretmen tarafından gerekli işlemler yapılmalı.	1
Yasal düzenlemeler çerçevesinde hareket edilmeli.	1
Anlayışlı ve sabırlı olunmalı.	1
Milli Eğitim Bakanlığı'na öneriler	
Veli, öğretmen, okul idaresi kaynaştırma ile ilgili her yönüyle bilgilendirilmeli.	10
Destek eğitim odası uygulaması yaygınlaştırılmalı.	6
Kaynaştırma öğrencisi olan sınıf öğretmenine yardımcı personel verilmeli.	2
Fiziksel donanım ve materyal desteği sağlanmalı.	2
Rehberlik ve araştırma merkezi tarafından yönlendirmeler doğru yapılmalı.	2
Bireyselleştirilmiş eğitim programı konusunda öğretmenler yeterince bilgilendirilmeli.	1
Sınıfında özel eğitim gereksinimli öğrenci bulunan öğretmene %25 fazla ek ders ödemesi uygulaması yapılmalı.	1
Görüşler Toplamı	61

Tablo 18'de görüldüğü gibi, kendileriyle görüşülen öğretmenlerden; Okul yönetimine öneriler teması altında; sekizi sınıf mevcutları kaynaştırma öğrencisine göre düzenlenmesi gerektiğini, biri kaynaştırma öğrencisinin her öğretmene, her sınıfa verilmemesi gerektiğini, biri gönüllü öğretmenlere kaynaştırma öğrencileri verilmesi gerektiğini, biri kaynaştırma öğrencisi olan sınıflardaki normal öğrencilerin belli seviyede olması gerektiğini ifade etmişlerdir. Öğretmene yönelik öneriler teması altında; sekizi sınıf içerisinde fiziksel, öğretimsel ve davranışsal düzenlemeler yapılması gerektiğini, dördü kaynaştırma öğrencisi ile sınıf içerisinde bire bir ilgilenilmesi gerektiğini, ikisi öğretmenlerin olumlu yaklaşım sergilemesi gerektiğini, biri kaynaştırma öğrencisinin iyi tanınması gerektiğini ifade etmişlerdir. Milli Eğitim Bakanlığı'na öneriler teması altında; 10'u veli, öğretmen ve okul idaresinin kaynaştırma ile ilgili her yönüyle bilgilendirilmesi gerektiğini, altısı destek eğitim odası uygulamasının yaygınlaştırılması gerektiğini, ikisi kaynaştırma öğrencisi olan sınıf öğretmenine yardımcı personel verilmesi gerektiğini, ikisi fiziksel donanım ve materyal desteği sağlanması gerektiğini biri de Sınıfında özel eğitim gereksinimli öğrenci

bulunan öğretmene %25 fazla ek ders ödemesi uygulaması yapılmalı şeklinde önerilerini ifade etmişlerdir.

“Kaynaştırma uygulamasında sorunların çözümüne ilişkin önerileriniz nelerdir?” sorusuna 2. Öğretmen, *“Kaynaştırma uygulamasında sınıf öğretmenlerinin kaynaştırma uygulaması ile ilgili daha doğru eğitim almaları ve programlarının yapılmasında bireyselleştirilmiş eğitim programlarının yapılmasında ekip olarak yapılması olabilir. Ee veli okul öğretmen bir de sınıf mevcutlarının kaynaştırma öğrencisi olan sınıflarda daha az olması bunları mutlaka etkiliyordur, bunlar olabilir yani.”* (st. 44-48) şeklinde sınıf mevcutlarının kaynaştırma öğrencisine göre düzenlenmesi gerektiğini, öğretmenlerin bilgilendirilmesi gerektiğini, süreç içerisinde bulunan herkesin iş birliği içerisinde bulunması gerektiğini belirtmiştir. 14. Öğretmen de benzer olarak; *“Bir sınıfa kaynaştırma öğrencisi verilecekse eğer ee o sınıfın sınıf mevcudunun sınırlı sayıda tutulması gerektiğini düşünüyorum. Birde o sınıfta eğer uı kaynaştırma öğrencisi olmasa bile turnak içinde çok aşırı sorunlu öğrenciler fazlalıktaysa öğrenci sayısı fazlaysa buna da çözüm getirilmesi lazım. Bunların da dağıtılması gerekiyor. Çünkü hem kaynaştırma öğrencisini hem sorunlu öğrencilerin çok olduğu bir sınıfta ister istemez yapılabilecek hiçbir şey kalmıyor. Buna dikkat edilmesi gerek. O zaman sorun yarı yarıya çözülür diye düşünüyorum.”* (st. 77-83) şeklinde sınıf mevcutlarının düzenlenmesi gerektiğini belirtmiştir. 3. Öğretmen de benzer ifadelerle, *“Bunların sınıf mevcutlarının azaltılması gerekir, u öğretmen u bütün yük öğretmene verilmemeli. Yani daha farklı şekilde daha u yardımcı olunacak şeylerle kişilerle, işbirliği yapılmalı sonra yani u öğretmenlere de biraz daha bu konuda eğitim verilmeli bence eğitimde yeterli olduğumuzu düşünmüyorum.”* (st. 79-82) şeklinde sınıf mevcutlarının düzenlenmesi ve öğretmenlere gerekli bilgilendirilmesi gerektiğini belirtmiştir.

17. Öğretmen ise farklı öneriler sunarak; *“Yok yani temel olarak dediğim gibi öğretmenler eğitimden geçmeli. Ama bu eğitim bi tek seminer olarak değil. Yani iş başında eğitim olmalı yani mesela uzmanlar olmalı atıyorum, seminer verdiler, bu uzmanlar ee belirli zamanlarda gözleme gelip öğretmenlere geri bildirim vermeliler. Kesinlikle uygulama iş başında. Ee sınıf mevcutları uygun hale gelmeli, ee doğru yönlendirmeler yapılmalı ram tarafından. Anca böyle bir şey olması lazım ki ee veliler bilinçlendirilmeli; ama bunlar hep bana şey geliyor çok ütöpik geliyor yani.”* (st. 101-107) diyerek öğretmenlere uygulamalı eğitimler verilmesi gerektiğini, velilerin

bilinçlendirilmesi gerektiğini, yönlendirmelerin daha sağlıklı yapılması gerektiğini ifade etmiştir.

5. Öğretmen ise, *“Yardımcı personel olabilir, veli yardımı olabilir, çünkü birebir eğitimde bizim en büyük sıkıntımız bu. İı yardımcı bir personel olduğunda ı öğretmen ı hem o çocuklarla hem o onunla ilgilenme vakti bulabilecektir. İı teneffüslerde sorun yaşamayacaktır. İı destek eğitim odası da bu konuda ı gerçekten bu konuda çok yararlı. İı eğitimimizin buna ihtiyacı vardı. İı bu konuda en büyük başarıyı herhalde destek eğitim odaları sağlayacak. İı veli veliye öğretmene okul idarelerine bu konuda ı çocuk okula geldiğinde kaynaştırma sunuları ve eğitimlerin baştan yaşanabilecek sorunlar ı birbirlerine karşı davranış şekilleri ı bunlarla da ilgilenilirse de ı hem eğitim öğretim açısından bir yere geliyorsunuz hem de bu işten tabiki bir mutluluk duyuyorsunuz. Kaynaştırma çocuklarına başarıyı sağladığımızda diyebilirim.”* (st. 102-112) şeklinde öğretmene destek hizmetler sunulması gerektiğini, destek eğitim odalarının yaygınlaştırılması gerektiğini, velilerin ve öğretmenlerin bilgilendirilmesi gerektiğini ifade etmiştir. 11. Öğretmen de benzer olarak destek eğitim odalarının yaygınlaştırılması önerisini; *“Bu BEBKA projesinin bütün okullarda yaygınlaşmasının da kaynaştırma öğrencilerine çok faydası olacağını veyahut da bütün okullara yaygınlaşmasını önerebiliriz yâda talep edebiliriz diyebiliriz.”* (st. 148-150) diyerek ifade etmiştir.

“Bireyselleştirilmiş eğitim programı hakkındaki bilgileriniz nelerdir?” Sorusuna İlişkin Bulgular

Öğretmenlere “Bireyselleştirilmiş eğitim programı hakkındaki bilgileriniz nelerdir?” sorusu sorulmuştur. Öğretmenlerin bu soruya ilişkin verdikleri cevaplar ve frekans dağılımları Tablo 19’da gösterilmiştir.

Tablo 19

Öğretmenlerin “Bireyselleştirilmiş eğitim programı hakkındaki bilgileriniz nelerdir?” Sorusuna Verdikleri Cevaplar

Cevaplar	Frekans
Bireyselleştirilmiş eğitim programı hakkında bilgin var.	
Bireyselleştirilmiş eğitim programının tanımını yapabildiğimi düşünüyorum.	7
Bireyselleştirilmiş eğitim programı hakkında bilgin olduğumu düşünüyorum.	5
Kısaca BEP dendiğini biliyorum.	2
Bireyselleştirilmiş eğitim programının aslında çok gerekli bir program olduğunu biliyorum.	1
Bireyselleştirilmiş eğitim programının işleyişi hakkında bilgin var.	
Özel eğitim gereksinimli öğrencilerin eğitimi için kullanılıyor.	5
Bireyselleştirilmiş eğitim programı geliştirilmesinde rehberlik servisinin önemli olduğunu düşünüyorum.	2
Okullarımızda bireyselleştirilmiş eğitim programı geliştirme ekibi var, onlarla iş birliği yapılıyor.	1
Öğrenciye faydalı olabilmek için bu planı mutlaka düzenlememiz gerekiyor.	1
Belirli aralıklarla bireysel gelişim raporu hazırlanıyor.	
Bireyselleştirilmiş eğitim programıyla ilgili sorunlar hakkında bilgin var.	
Kaynaştırmada çocuğa program uygulanırken sınıfta problem çıkıyor, zor oluyor.	4
Bireyselleştirilmiş eğitim programı yapılıyor, fakat yeterince uygulanmıyor.	2
Bireyselleştirilmiş eğitim programında en büyük yük, öğretmenin düşüncelerine, rehberlik öğretmenine ve çocuğun dışarıdan eğitim aldığı kuruma düşüyor.	2
Bireyselleştirilmiş eğitim programı hakkında yeterli bilgin yok.	2
Öğrenci için farklı bir zaman dilimi ayırmak gerekiyor.	1
Görüşler Toplamı	35

Tablo 19’da görüldüğü gibi, kendileriyle görüşülen öğretmenlerden; bireyselleştirilmiş eğitim programı hakkında bilgin var teması altında; yedisi bireyselleştirilmiş eğitim programının tanımını yapabildiğini, beşi bireyselleştirilmiş eğitim programı hakkında

bilgisinin olduğunu, ikisi kısaca BEP dendiğini bildiğini, biri bireyselleştirilmiş eğitim programının aslında çok gerekli bir program olduğunu belirterek düşüncelerini ifade etmiştir. Bireyselleştirilmiş eğitim programının işleyişi hakkında bilginin var teması altında; beşi özel eğitim gereksinimli öğrencilerin eğitimi için kullanıldığını, ikisi belirli aralıklarla bireysel gelişim raporu hazırlandığını, ikisi bireyselleştirilmiş eğitim programı geliştirilmesinde rehberlik servisinin önemli olduğunu, biri öğrenciye faydalı olabilmek için bu planın mutlaka düzenlenmesi gerektiğini ifade etmişlerdir.

Bireyselleştirilmiş eğitim programı ile ilgili yaşanan sorunlar hakkında bilginin var teması altında; dördü kaynaştırmada çocuğa program uygulanırken sınıfta problem çıktığını, zor olduğunu, ikisi bireyselleştirilmiş eğitim programının yapıldığını, fakat yeterince uygulanmadığını, ikisi bireyselleştirilmiş eğitim programında en büyük yükün, durumu tespit etme, öğretmenin düşüncelerine, rehberlik öğretmenine ve çocuğun dışarıdan eğitim aldığı kuruma düştüğünü, biri öğrenci için farklı bir zaman dilimi ayırmak gerektiğini ifade etmiştir. İki öğretmen de bireyselleştirilmiş eğitim programı hakkında bilgisinin olmadığını ifade etmiştir.

“Bireyselleştirilmiş eğitim programı hakkındaki bilgileriniz nelerdir?” sorusuna 2. Öğretmen, *“Bireyselleştirilmiş eğitim programı öğrencinin gereksinimi doğrultusunda hazırlanan eğitim programı olduğunu biliyorum. Ee bu eğitim programı doğrultusunda eğitimin planlanması gerektiğini düşünüyorum.”* (st. 50-52) şeklinde; 3. Öğretmen de benzer ifadelerle, *“Ben bireysel eğitim bireyselleştirilmiş eğitim programı oluşturulurken sınıf öğretmeni rehber öğretmeni ve idarecinin okul idarecisinin birlikte bir plan yaptığının ve daha sonra bunu sınıf öğretmenin sınıfta uyguladığını biliyorum. 11 bunu yıl boyunca bu öğrencinin eğitimi bu plana göre ilerliyor. Ve daha sonra herhalde rapor ediliyor diye biliyorum.”* (st. 91-95) şeklinde bireyselleştirilmiş eğitim programı hakkında bilgisi olduğunu belirtmiştir.

4. Öğretmen ise; *“Bireyselleştirilmiş eğitim programı u o çocuğa yönelik tamamen kişiselleştirilmiş eğitim programıdır bence yani bütün eksikliklerinin bütün yeterliklerinin u olduğu ve o eksikliklerine yönelik u işte hangi amaçlar o çocuğu yeterliğe getirir nasıl araç gereçler kullanılır o çocuğa özel nasıl yöntem teknikler kullanılır ve bu çocuğu istediğimiz yeterliğe getiririz u in eğitim programıdır.”* (st. 107-112) diyerek; 5. Öğretmen de benzer ifadelerle; *“Özel eğitim gereksinimli bireylerin ve özel eğitim gereksinimli öğrencilerimizin eğitimleri için kullandığımız bireyselleştirilmiş*

eğitim programı u adı altında yapmış olduğumuz planlama bireysel birleştirilmiş eğitim planı veya programı diyoruz biz buna. Burda bildiğimiz şu ee öncelikle veliyi öğrenci veli bunu tanımak daha sonra rehber öğretmende işbirliğinde özel eğitim öğretmenin işbirliğinde okul idaresinin de birlikte hep birlikte ve bu planı hazırladığımız ve bu planı sınıfımızda bulunan kaynaştırma öğrencisine ve özel eğitime gereksinimli öğrencinin gelişimde ona uygulanan programın gerektirdiği ve disiplin alanlarının eğitim gereksinimlerini karşılamak için uyguladığımız bir plan.” (st. 97-105) diyerek bireyselleştirilmiş eğitim programının tanımını yapabildiğini ifade etmiştir. 7. Öğretmen de benzer şekilde, “Bireyselleştirilmiş eğitim programı u özel eğitime ihtiyacı olan birey bireysel yeteneklerinin özellikleri, akademik disiplin yeterlikleri dikkate alınarak bireyselleştirilmiş eğitim planı hazırlamaktayız biz.” (st. 96-98) diyerek özel eğitim gereksinimli öğrenciler için hazırlandığını belirtmiştir.

5. Öğretmen de, “İl bireysel kısaca BEP diye biliyoruz biz öğretmenler u gelişimine, yeterliklerini, özrüne, derecesine göre destek eğitim programı hazırlanmış birebir yapılması gereken eğitim olarak eğitim olarak biz bunu öğrendik. Kısaca BEP diyoruz. Okullarımızda BEP geliştirme ekipleri var bunlarla da işbirliği yapıyoruz. İl bireysel gelişim raporlarını da ona göre çocuğun durumuna göre senede 1 defa veya daha fazla olacak şekilde yaparak u kaynaştırma öğrencilerimizin eğitimini u bir üst noktaya götürmeye çalışıyoruz.” (st. 115-121) diyerek kısaca BEP dendiğini, bireyselleştirilmiş eğitim programı geliştirme ekibinin olduğunu ve gelişim raporu hazırlandığını ifade etmiştir.

16. Öğretmen ise farklı olarak “Bireyselleştirilmiş eğitim programı işte normal sınıflarda bunu kullanmak gerçekten çok zor oluyor. Hani özel eğitim sınıfında kolay olabilir. Ama normal sınıfta bu çok zor oluyor. Bunun için farklı bir zaman dilimi ayırmak gerekiyor. Yani şey gibi birleştirilmiş sınıf gibi oluyor. Eğer bir sınıfta kaynaştırma öğrencisi varsa o sınıf birleştirilmiş sınıf gibi görülmesi gerekiyor bence. Çünkü öbür öğrencilerle ilgilenildiğinde öbür öğrencilere konu anlatıldığında onlar o konuyla ilgili çalışma etkinlik yaptığında diğer taraftan siz kaynaştırma öğrencisine onunla ilgili etkinlik yaptırıyorsun.” (st. 83-90) diyerek bireyselleştirilmiş eğitim programı hakkında bilgisi olmakla birlikte sorunlarından bahsederek sınıfta uygulanmasının zor olduğunu belirtmiştir.

17. Öğretmen de bireyselleştirilmiş eğitim programının önemli ve gerekli olduğunu , “*Yani bireyselleştirilmiş eğitim programı aslında çok gerekli bir program. Yani bunu pek özel eğitim olan çocuklar için değil yani benim kendi oğlum da var. Her birey kendi evet içinde farklı gelişim özellikleri gösteriyor ve onun gelişim basamaklarına göre uygun eğitimi vermek zaten en sağlıklı olanı. Ee sınıf ortamlarında ee yani şöyle bişey var bireyselleştirilmiş eğitimin kesinlikle gerekli olduğunu düşünüyorum. Bununla ilgili program yapılmasının çok gerekli görüyorum.*” şeklinde ifade etmiştir.

“Bireyselleştirilmiş eğitim programı geliştirilmesi amacıyla okulunuzda ne gibi çalışmalar yapılıyor?” Sorusuna İlişkin Bulgular

Öğretmenlere “Bireyselleştirilmiş eğitim programı geliştirilmesi amacıyla okulunuzda ne gibi çalışmalar yapılıyor?” sorusu sorulmuştur. Öğretmenlerin bu soruya ilişkin verdikleri cevaplar ve frekans dağılımları Tablo 20’de gösterilmiştir.

Tablo 20

Öğretmenlerin “Bireyselleştirilmiş eğitim programı geliştirilmesi amacıyla okulunuzda ne gibi çalışmalar yapılıyor?” Sorusuna Verdikleri Cevaplar

Cevaplar	Frekans
Yapılan çalışmalar ile ilgili genel düşünceler	
Bireyselleştirilmiş eğitim programları hazırlıyoruz.	8
Destek eğitim odasında kullanılıyor.	6
Okulumuzda bireyselleştirilmiş eğitim programı geliştirme ekibinin olduğunu biliyorum.	4
Rehberlik servisiyle iş birliği yapılıyor.	4
Okulumuzda özel eğitim sınıflarında ve kaynaştırma eğitiminde bu planlar kullanılıyor.	2
Okulda bu öğrenciler için fiziksel donanımlar düzenleniyor.	2
Okula yeni geldiğimi için okuldaki uygulamalar hakkında yeterli bilgim yok.	1
Kaynaştırma öğrencisi bulunan öğretmenleri yürekli görüyorum.	1
Yapılan çalışmalarla ilgili olumlu düşünceler	
Okulumuzdaki çalışmaların yeterli ve başarılı olduğunu düşünüyorum.	5

Tablo 20, Devamı

Sınıf içerisinde öğretmenlerimizin bu çocuklarla ilgilendiğini düşünüyorum.	3
Öğretmenlerin ve ailelerin sürekli iş birliği içerisinde olduğunu düşünüyorum.	1
Bayan arkadaşların daha başarılı olduğunu düşünüyorum.	1
Yapılan çalışmalarla ilgili olumsuz düşünceler	
Bireyselleştirilmiş eğitim programı hazırlama işi tamamen rehberlik öğretmeninin üzerine verilmiş bir sorumluluk olarak kaldığını düşünüyorum.	2
Bireyselleştirilmiş eğitim programı geliştirme ekibinin işlevsel çalıştığını düşünmüyorum.	1
Öğretmenlerin bireyselleştirilmiş eğitim programı konusunda yeterli bilgiye sahip olmadığını düşünüyorum.	1
Görüşler Toplamı	42

Tablo 20’de görüldüğü gibi, kendileriyle görüşülen öğretmenlerden; yapılan çalışmalar ile ilgili genel düşünceler teması altında; sekizi bireyselleştirilmiş eğitim programları hazırlandığını, altısı destek eğitim odasında kullanıldığını, dördü okulumuzda bireyselleştirilmiş eğitim programı geliştirme ekibinin olduğunu bildiğini, dördü rehberlik servisiyle iş birliği yapıldığını, biri de diğer kategorisi altında düşüncelerini ifade etmişlerdir. Yapılan çalışmalarla ilgili olumlu düşünceler teması altında; beşi okulumuzdaki çalışmaların yeterli ve başarılı olduğunu, üçü sınıf içerisinde öğretmenlerin bu çocuklarla ilgilendiğini, biri öğretmenlerin ve ailelerin sürekli iş birliği içerisinde olduğunu, biri bayan arkadaşların daha başarılı olduğunu ifade etmişlerdir. Yapılan çalışmalarla ilgili olumsuz düşünceler teması altında; ikisi bireyselleştirilmiş eğitim programı hazırlama işinin tamamen rehberlik öğretmenin üzerine verilmiş bir sorumluluk olarak kaldığını, biri bireyselleştirilmiş eğitim programı geliştirme ekibinin işlevsel çalışmadığını, biri öğretmenlerin bireyselleştirilmiş eğitim programı konusunda yeterli bilgiye sahip olmadığını ifade etmişlerdir.

“Bireyselleştirilmiş eğitim programı geliştirilmesi amacıyla okulunuzda ne gibi çalışmalar yapılıyor?” sorusuna 3. Öğretmen, “*Sınıf öğretmeni rehber öğretmen ve okul idaresi programı hazırlıyor. Yani birlikte hazırlıyor birlikte sonra sınıf öğretmeni sınıfta bunu uyguluyor işte uygulama sırasında u daha çok sınıf öğretmeni burada u ön planda ona bağlı her şey ve rehber öğretmenden de yardım alıyor rehber öğretmenlerimiz de*

yardımları yardım da bulunuyorlar yani sınıf öğretmeni ve rehber öğretmen u birlikte yapıyorlar bunun geliştirilmesi u amacıyla” (st. 98-103) şeklinde; 2. Öğretmen de benzer ifadelerle, “Okulumuzda bireyselleştirilmiş eğitim programı ile ilgili rehberlik hih BEP birimi oluşturuldu ve bu BEP birimi bu doğrultuda çalışmalar yapmaktadır öğrencilerin gereksinimlerini belirleyip o gereksinimlere uygun programı ee sınıf öğretmenleriyle birlikte oluşturup çalışmaları devam ettirmektedir.” (st. 55-58) diyerek okulda bireyselleştirilmiş eğitim programı geliştirme biriminin olduğunu ve gerekli çalışmaları yürüttüğünü ifade etmiştir.

5. Öğretmen de okuldaki çalışmalarla ilgili rehberlik servisi ile işbirliği yapıldığını, “Biz en çok u kendi okulumuzda rehberlik servisiyle işbirliği yapıyoruz. Çünkü rehberlik servisi bu konuda u eğitim almış bize çok kısa süreli veyahut üniversitede okulda öğrendiğimiz kadarıyla birer konu olarak öğrendiğimiz bu konuda ancak rehberlik servisi ile işbirliği yaparak planlarımızı hazırlayarak sıkıntımızı paylaşıyor u başarıya ulaşmaya çalışıyoruz.” (st. 124-128) diyerek; 14. Öğretmen de benzer şekilde; “BEP’in hazırlanması direk zaten u veliler rehber öğretmenler, onlarla birlikte hazırlanıyor ve herkes kendi öğrencisinin durumunu durumuna göre rehber öğretmenle birlikte BEP’i hazırlıyor. Burda herhangi bir sıkıntı olmuyor.” (st. 100-103) diyerek ifade etmiştir.

15. Öğretmen, “Okulumuzda bireyselleştirilmiş eğitim programının geliştirilmesi için öncelikle ee öncelikle ee bir BEP ekibi adı altında bir ekibimiz var. Özel eğitim alanında çalışan öğretmen arkadaşlarımız rehber öğretmeni arkadaşlarımız okul idaresi ve sınıf öğretmenleri hep birlikte bu planları geliştirdik geliştirdikleri ve düzenledikleri, aynı zamanda öğrenciyi de içine alacak şekilde hazırladıklarını biliyorum. Okulumuzda bireyselleştirilmiş eğitim planı yapılmakta. Bireyselleştirilmiş eğitim planıyla öğrencilerimize daha faydalı olunmakta. Aynı zamanda bireyselleştirilmiş eğitim planında eğitim planında amaca uygun uzak ve yakın hedefe uygun şekilde düzenlenmekte olduğunu biliyorum.” (st. 113-121) şeklinde; 8. Öğretmen de benzer ifadelerle, “İşte okulumuzda özel eğitim sınıflarımız var kaynaştırma öğrencilerinin olduğu sınıflarımız var. Bunun yanında destek eğitim odamız var halen işler durumda u onlar için öğretmenlerimiz ve rehber öğretmenimiz eşliğinde bireyselleştirilmiş eğitim programları hazırlanıyor. Iı öğrenci öğretmen ve aileler

sürekli işbirliği içinde.” (st. 92-96) diyerek okulda özel eğitim ve kaynaştırma öğrencileri için hazırlandığını, birliktelik içerisinde devam ettiğini belirtmiştir.

Aynı soruya 4. Öğretmen ise olumlu görüşlerden farklı olarak; *“Okulumuzda bir bireyselleştirilmiş eğitim programı geliştirme ekibi mevcut u BEP ekibi diyoruz. İı bu eğitim programının geliştirilmesi amacıyla kurulmuş bir ekip ama bunun bu ekibin çok işlevsel çalıştığını kendi adıma düşünmüyorum. İı bu bireyselleştirilmiş eğitim programı hazırlama işi tamamen rehber öğretmenlerin üzerine verilmiş sorumluluk olarak kaldığını düşünüyorum. Tamamen bizler uğraşıyoruz, işte öğrenciyle görüşüyoruz, öğrenciyi tanımaya çalışıyoruz, sınıf öğretmenleriyle görüşüyoruz, sınıf içindeki durumları hakkında bilgi almaya çalışıyoruz. Yani bu BEP ekibinin u işlevsel olmadığını, dışarda kaldığını yani aynı sınıfta ne kadar kaynaştırma öğrencisi var bundan bile bilgisi olmadığını düşünüyorum.” (st. 115-123) diyerek bireyselleştirilmiş eğitim programı geliştirme biriminin olduğunu fakat işlevsel çalışmadığını belirtmiştir.*

“Bireyselleştirilmiş eğitim programının daha işlevsel uygulanabilmesi için önerileriniz nelerdir?” Sorusuna İlişkin Bulgular

Öğretmenlere “Bireyselleştirilmiş eğitim programının daha işlevsel uygulanabilmesi için önerileriniz nelerdir?” sorusu sorulmuştur. Öğretmenlerin bu soruya ilişkin verdikleri cevaplar ve frekans dağılımları Tablo 21’de gösterilmiştir.

Tablo 21

Öğretmenlerin “Bireyselleştirilmiş eğitim programının daha işlevsel uygulanabilmesi için önerileriniz nelerdir?” Sorusuna Verdikleri Cevaplar

Cevaplar	Frekans
Okul yönetimine yönelik öneriler	
Plan uygulanırken bütün paydaşların görüşleri alınmalı, işbirliği içerisinde yapılmalı.	8
Öğretmene destek hizmetler sağlanmalı.	4
Sınıf mevcutları az olmalı.	4
BEP geliştirme ekibi karşılıklı fikir alışverişinde bulunmalı.	3
Tecrübeli öğretmenler tarafından yapılmalı.	1
Gönüllülük esas olmalı.	1

Tablo 21, Devamı

Sadece rehberlik alanı üzerine yıkılmamalı.	1
Öğretmenlere yönelik öneriler	
Davranışlar ve kazanımlar daha basite indirgenmeli.	3
Gözlem iyi yapılmalı, değerlendirme daha uzun bir sürece yayılmalı.	3
Plana uygulanabilir hedefler/kazanımlar alınmalı.	3
Açık ve anlaşılır bir şekilde planlar yapılmalı.	2
Yapılması gerekenleri iyileştirebileceğimizi düşünüyorum.	1
Yapılan etkinliklerle BEP desteklenmeli.	1
Öğrencinin düzeyi çok iyi belirlenmeli.	1
Özverili çalışılmalı.	1
Zaman iyi kullanılmalı.	1
Davranış problemleriyle ilgili de amaç alınmalı.	1
Milli Eğitim Bakanlığı'na yönelik öneriler	
Öğretmenlere BEP konusunda hizmet içi eğitim verilmeli.	4
Ailenin BEP sürecine aktif katılımın sağlanmasına yönelik düzenlemeler yapılmalı.	2
Öğretmenler ödüllendirilerek, önyargılar kırılmalı.	1
Öğrenci e-okulda takvim yaşına göre değil, gelişim yaşına göre işlem görmeli.	1
Görüşler Toplamı	48

Tablo 21’de görüldüğü gibi, kendileriyle görüşülen öğretmenlerden; Okul yönetimine yönelik öneriler teması altında; sekizi plan uygulanırken bütün paydaşların görüşlerinin alınması, işbirliği içerisinde yapılması gerektiğini, dördü sınıf mevcutlarının az olması gerektiğini, dördü öğretmene destek hizmetler sağlanması gerektiğini, üçü BEP geliştirme ekibinin karşılıklı fikir alışverişinde bulunması gerektiğini ifade etmişlerdir. Öğretmenlere yönelik öneriler teması altında; üçü çocukların seviyelerine uygun davranışlar ve kazanımlar daha basite indirgenmesi gerektiğini, ikisi açık ve anlaşılır bir şekilde planlar yapılması gerektiğini, ikisi değerlendirmenin daha uzun bir sürece yayılması gerektiğini, biri gereken çalışmaların çok daha güzel bir şekilde yapabileceğini düşündüğünü ifade etmişlerdir. Milli Eğitim Bakanlığı’na yönelik öneriler teması altında; dördü öğretmenlere BEP konusunda hizmet içi eğitim verilmesi gerektiğini, ikisi ailenin BEP sürecine katılımını sağlamaya yönelik düzenlemeler

yapılması gerektiğini, biri öğrencinin e-okulda takvim yaşına göre değil, gelişim yaşına göre işlem görmesi gerektiğini, biri öğrencinin planı hazırlanırken ihtiyacına göre amaç alınması gerektiğini, biri öğretmenlerin ödüllendirilerek önyargıların kırılması gerektiğini ifade etmişlerdir.

“Bireyselleştirilmiş eğitim programının daha işlevsel uygulanabilmesi için önerileriniz nelerdir?” sorusuna 5. Öğretmen, *“Her konuda olduğu gibi yani bir konuda başarılı olmak için işbirliği çok önemli u çünkü kaynaştırma ve özel eğitim öğrencileri u tek başına başarıla bilinecek bir konu değil. Özel eğitim değerlendirme ram, okul idaresi, öğretmen, rehber öğretmenlerimiz bu konun içerisinde oldukları zaman tabi konunun içine velimizi ve öğrencimizi de katarak u çocuklarımızı bulunduğu noktadan daha ileri bir noktaya hayatta becerebilecekleri u meslekleri kazanmalarına topluma yararlı insanlar olmalarına bu şekilde katkı sağlayabiliriz çünkü bu öğrenciler de bizim ülkemizin u değerleridir bunlar da bizim çocuklarımızdır.”* (st. 136-143) şeklinde iş birliği içerisinde olunması gerektiğini belirtmiştir. 7. Öğretmen de benzer ifadelerle; *“Bunu bunu maddeler halinde sayıcam; 1. Olarak bu alanda ekip olması gerektiğini düşünüyorum. 2. Olarak aile eğitimi öğretmen eğitimi bunların daha belirgin ve daha çok olması gerektiğini düşünüyorum. 3. Olarak bireysel eğitim programı uygulamada karşılaşılan sorunlarda öğretmene okul idaresi, milli eğitimin destek olması gerektiğini düşünüyorum. Fiziki mekânların düzenlenmesi, sınıftaki malzemelerin olması gibi gerektiğini düşünmekteyim.”* (st. 123-128) diyerek ekip şeklinde yürütülmesi gerektiğini, süreç içerisindekilerin eğitilmesi gerektiğini, fiziksel donanımın karşılanması ve öğretmene destek hizmetler sağlanması gerektiğini ifade etmiştir.

15. Öğretmen, *“Bireyselleştirilmiş eğitim planını hazırlarken bu sürecin hazırlanmasında tüm paydaşlar bir arada olmalı öğrenciyi ve veliyi iyi tanınmalı. Bütün okulun u bu donanımı gözden geçirilmeli. Sınıflardaki bireyselleştirilmiş eğitim planına uygun şekilde düzenlenmeli sınıflar. Eğitim ortamı yeterince yeterince bu öğrencilerimiz için geliştirilmeli. Yeterli düzeye çıkarılmalı diye düşünüyorum. Aynı zamanda planda uzak hedefler yakın hedefler kısa dönemli hedeflerimiz olmalı. O andaki öğrenci düzeyini çok iyi belirlemeliyiz. Ee gözlem ve değerlendirmeleri iyi tutmalıyız. Bunları yaparken u özverili çalışmalıyız. Aynı zamanda öğrencimizin bireyselleştirilmiş planda mutlaka ve mutlaka faydasını ve neler yapabileceğini ortaya koymalıyız diye düşünüyorum. Açık ve anlaşılır bir şekilde planlar planımızı, programımızı yapmalıyız.*

Ve uygulanabilir mutlaka hedeflere ve kazanımlara almalıyız. Uygulanamayacak hedef ve kazanımları kesinlikle bu plan içerisine almamalıyız. Zaman iyi kullanmalıyız diye düşünüyorum.” (st. 124-136) şeklinde; 14. Öğretmen de fiziksel ve öğretimsel düzenlemeler konusunda benzer ifadelerle, *“Ee, destek odaları devam edebilir. İı dediğim gibi sınıf mevcutları kaynaştırma öğrencilerinin ee olacağı sınıflarda sınıf mevcutları uygun sayıya getirilebilir.”* (st. 106-107) diyerek programın açık ve anlaşılır olması gerektiğini, işlevsel ve uygulanabilir olması gerektiğini belirtmiştir.

17. Öğretmen ise farklı bir düşünceyi öne sürmüştü; *“Aileyi bu programın hazırlanma sürecinde daha çok işin içine katmak lazım. Ee çocuğun ee okul içindeki beklendik davranışların dışında ee ailenin beklendik davranışları tam olarak eğitimden ne istedikleri ilke olarak değil de öneri olarak alınması lazım. Ve biraz daha programın bence okul dışına taşırılması lazım. Yani ee bireysel hedeflerin içinde evdeki hayatıyla da ilgili hedefler alınıp bunu da ee işlevsel olarak uygulanması lazım.”* (st. 161-166) diyerek velinin sürece daha çok katılması gerektiğini, öğrencinin ihtiyacına yönelik gerekirse okul dışı gibi toplumsal yaşam becerileri de programa dâhil edilmesi gerektiğini ifade etmiştir.

Aynı soruya 4. Öğretmen ise başka bir konuya dikkat çekerek; *“İı öncelikle bi kere bu bir kişi üzerine daha doğrusu bir alan üzerine ya da rehberlik alanı üzerine yıkılmaması gerektiğini düşünüyorum. Bireyselleştirilmiş eğitim programını zaten kaynaştırma öğrencisi olan öğrencilere düzenliyoruz en başta sınıf öğretmeni daha sonra işte bahsettiğimiz u BEP geliştirme ekibi sonra rehberlik öğretmeni yani bunların toplanıp işte karşılıklı fikir alışverişinde bulunarak işte öğrenci tanınarak bence topluca iletişime geçilerek u hazırlanması gereken bir program olduğunu düşünüyorum. İı bu yapılırsa u bu bireyselleştirilmiş eğitim programının daha işlevsel ve daha sağlıklı yürüyeceğini düşünüyorum.”* (st.127-134) şeklinde yapılacak iş ve işlemlerin rehberlik alanı üzerine yıkılmaması gerektiğini, ekip olarak yapılması gerektiğini ifade etmiştir.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

TARTIŞMA VE ÖNERİLER

Bu bölümde, araştırma kapsamında elde edilen bulgular ve literatürle karşılaştırmalarına yer verilirken ayrıca; bu sonuçlar bağlamında uygulamaya ve yapılacak araştırmalara yönelik getirilen öneriler verilmiştir.

Tartışma

Özel eğitim gereksinimli öğrencilerin en az sınırlandırılmış ortamda eğitim alması ilkesi dünyada ve ülkemizde daha da önem kazanmıştır. Bir ilkokuldaki öğretmenlerin kaynaştırma uygulamaları hakkındaki görüşlerini almak üzere yapılan araştırmanın bulguları literatürle karşılaştırılarak aşağıda tartışılmıştır.

Öğretmenlere özel eğitim gereksinimli öğrencilerin eğitimiyle ilgili bilgilerinin neler olduğu sorulduğunda katılımcı öğretmenler farklı cevaplar vermişlerdir.

Öğretmenlerin çoğu bu öğrencilerin eğitimi hakkında az da olsa bilgilerinin olduğunu ifade etmişlerdir. Öğretmenlerin mesleki kıdemleri de göz önünde bulundurulduğunda özel eğitim gereksinimli öğrencilerle mesleki yaşantılarında bir şekilde karşılaştıkları, sınıflarında olmasa da bulundukları eğitim ortamlarında bu öğrencilerin eğitimi hakkında gözlem yapma ve bilgi sahibi olma durumunda kalmışlardır. Öğretmenlerin büyük kısmının özel eğitim gereksinimli öğrencilerin eğitimiyle ilgili lisans düzeyinde ve/veya Milli Eğitim Bakanlığı'nın düzenlemiş olduğu hizmet içi kurslarla bilgi sahibi oldukları görülmektedir. Okullarındaki kaynaştırma uygulamalarına ilişkin görüşleri sorulduğunda ise öğretmenler okulun kaynaştırma uygulamasında iyi olduğunu, öğretmenlerin üzerine düşen sorumlulukları yerine getirdiğini, öğretmenlerin genel anlamda olumlu bakış açısında olduklarını dile getirmişlerdir.

Elde edilen bu bulgular daha önceden yapılan çalışma sonuçlarıyla tutarlılık göstermektedir. Örneğin, Önder (2007) yapmış olduğu araştırmada; kaynaştırma uygulamalarını yürüten sınıf öğretmenlerinin tamamının özel eğitim ile ilgili herhangi bir programa katılmadığını belirtmiştir. Yazarın çalışmasına katılan 29 öğretmenin 19'unun, özel gereksinimli öğrenciler ile ilgili olumsuz düşünceler içinde oldukları belirlenmiştir. Benzer şekilde Kaya (2003) anket uygulanan bireylerin kaynaştırma uygulamaları ile ilgili bilgilerinin yetersiz olduğu kaynaştırma uygulamalarına karşı

olumlu tutum gösteremedikleri ve yapılan çalışmaların yetersiz olduğunu ortaya çıkarmıştır. Her iki çalışmanın bulgularından yola çıkılarak, öğretmenlerin özel gereksinimli öğrencilerin eğitimiyle ilgili bilgi düzeyi arttıkça öğretmenlerin yaklaşımlarının olumlu yönde; bilgi düzeyi azaldıkça yaklaşımların olumsuz yönde olabileceği sonucu çıkarılabilir.

İlgili alanyazında Şekercioğlu (2011), Önder (2007), Taş (2011), Sadioğlu (2011), İlk (2014) yapmış oldukları araştırmalarda öğretmenlerin özel eğitim gereksinimli bireylerin eğitimiyle ilgili bilgilerinin yetersiz olduğu bulgusu araştırma bulgularından öğretmenlerin büyük çoğunluğunun az da olsa bilgi sahibi olması bulgusuyla farklılık göstermektedir.

Öğretmenlere özel eğitim gereksinimli bireylerin eğitimini planlayan yasal düzenlemeler hakkındaki bilgileri sorulduğunda katılımcı öğretmenlerden farklı cevaplar alınmıştır. Öğretmenlerin çoğu yasal düzenlemelerde özel eğitim gereksinimli öğrencilerle ilgili düzenlemeler yapıldığını, bunların arasından özellikle Özel Eğitim Hizmetleri Yönetmeliği'ni bildiklerini ifade etmişlerdir. Öğretmenlerin bir kısmı da yeterli bilgiye sahip olmadıklarını belirtmişlerdir. Genel olarak öğretmenler almış oldukları eğitimlerde veya mesleki yaşantı sonucu yasal düzenlemeler hakkında bilgi sahibi olmaktadır. Ayrıca daha önceden almış oldukları eğitimin üzerinden zaman geçmesi güncel yasal düzenlemelerin neler olduğu konusuna daha çok sınıflarına yeni özel gereksinimli öğrenci yerleştirildiğinde gözden geçirme ihtiyacı duymaktadırlar.

Öğretmenlerin yasalarda özel eğitim gereksinimli öğrenciler ile ilgili yapılan düzenlemeler hakkındaki görüşleri sorulmuş ve öğretmenlerin değişik cevaplar verdiği görülmüştür. Öğretmenlerin büyük çoğunluğu yasal düzenlemelerin yapıldığını; fakat uygulamada sıkıntılar olduğunu ifade etmişlerdir. Öğretmenler yapılan yasal düzenlemeleri olumlu bulmakla beraber; öğrencilerin: Eğitim ortamlarına, engel türü ve derecesine göre yerleştirilmediklerini ve sınıf mevcutlarının özel gereksinimli öğrenciye göre düzenlenmediğini belirtmişlerdir. Aslında öğrencilerin engel türü ve derecesine göre tanılama ve yerleştirme, sınıf mevcutlarının özel gereksinimli öğrenciye göre düzenlenmesi gerektiği konusu da yasalarda açık ve net bir şekilde olmasına rağmen uygulamada sıkıntılar olduğu için bu ifadelerin de yasal düzenlemelerin uygulanmasında sıkıntı olduğu görülmektedir.

Bu bulguya paralel olarak Çitil (2009) yapmış olduğu araştırmada Türkiye’de özel eğitim hizmetlerinin Cumhuriyet döneminde sürekli bir gelişim gösterdiğini ortaya koymuştur. Ancak özel eğitim ile ilgili önceden belirlenen politikalar ile uygulamalar arasında tutarsızlıklar olduğu gözlenmiştir. Göçüncü (2014) yapmış olduğu araştırmada araştırmaya katılan uzman ve öğretmenlerin 2003-2013 yılları arasında uygulanan özel eğitim alanına ilişkin politikalar ile ilgili genelde olumlu; ancak eğitim içeriği ve müfredat ile ilgili olumsuz görüş belirttiklerini saptamıştır. Özengi (2009) yapmış olduğu araştırmada son yasal düzenlemelerle kaynaştırma uygulamalarında görev ve sorumlulukları artan rehber öğretmenlerin, yürüttükleri çalışmalara ilişkin çeşitli sorunlarla karşılaştıklarını, bu sorunlar karşısında kendilerini yetersiz hissettiklerini ve yardıma gereksinimleri olduğunu göstermiştir. Benzer şekilde Akdemir Okta (2008) ve Güven (2009) yapmış oldukları araştırmalarda özel eğitim gereksinimli bireyler ile ilgili yasal düzenlenmelerin uygulanmadığını belirtmişlerdir.

Öğretmenlerin de ifade ettiği gibi yasal düzenlemeler açısından yeterli olunduğu; fakat uygulamada sorunlar yaşandığı anlaşılmaktadır.

Öğretmenlere özel eğitim gereksinimli öğrencilerin eğitiminde sorun olup olmadığı sorulmuş öğretmenlerin hepsi sorun yaşandığını belirtmiştir. Bu sorunlar özellikle öğrencilerin uygun eğitim ortamına yerleştirilmesinde ve tanılanmasında (tanılanmasında zaman kaybedilmesi de dâhil) yaşanan sorunlar, sınıf mevcutlarının özel eğitim gereksinimli öğrenciye göre düzenlenmemesi ile ilgili yaşanan sorunlar, velilerin çocuğunun yetersizliğini kabul etmede yaşanan sorunlar olarak belirtilmiştir. Öğrencilerin eğitsel değerlendirme ve tanılamasının yapıldığı Rehberlik ve Araştırma Merkezi’nde; yönlendirilen okulumuz öğrencilerinin tanılama ve uygun eğitim ortamına yerleştirilmesinde problemler yaşandığı görülmektedir. Öğretmenler; özel eğitim gereksinimli öğrenci olarak sınıfa yerleştirilen öğrencinin özel eğitim sınıfına daha uygun olduğunu bu öğrencilerin velilerin talepleri doğrultusunda normal sınıflara yerleştirmelerin yapıldığı, bunun da verimli sonuçlarının olmadığını düşünmektedir. Yasal düzenlemelerde bir özel eğitim gereksinimli öğrencisi bulunan sınıf mevcudunun 35; iki özel eğitim gereksinimli öğrencisi bulunan sınıf mevcudunun da 25’ i geçmemesi gerekirken; okuldaki öğrenci sayısının fazla olması, sınıfların düzenlenmesinden sonra nakil gelen öğrencilerin kayıt yapılması; mevcutların istenilen seviyede olmasını engellemektedir. Adrese dayalı kayıt sisteminde; okulun kayıt alanı

bölgesine girmemesine rağmen veliler, okula yakın bir yerde tanıdığının evinde oturuyor göstererek çocuğunu istediği okula kayıt edilebilmektedir. Bu da belli bir kontenjanı olan okulun farklı bölgelerden sistemi suiistimal edenlerin olması nedeniyle sınıf mevcutlarını kalabalıklaştırmaktadır.

Araştırma bulgularına paralel olarak Özengi (2009) özel eğitim gereksinimli bireylerin eğitiminde sorun yaşandığı sonucunu ortaya çıkarmıştır. Ayrıca Taş (2011) sınıf mevcutları özel eğitim gereksinimli öğrenciye göre düzenlenmemektedir bulgusu araştırma bulgularına paralel bulgudur.

Diğer bir sorun da velilerin çocuklarının durumlarını kabullenmedeki sorundur. Özel eğitim gereksinimli öğrencilerin normal gelişim gösteren akranları ile gelişimlerinde anlamlı derecede farklılık oluşmaya başladığında okul personeli gerekli süreçleri başlatmaktadır. Fakat bazı velilerin çocuklarının özel durumlarını kabul etmek istememeleri zaman kaybına neden olmaktadır.

Varsa sorunların çözümüne yönelik hangi yasal düzenlemelerin yapılmasını isterdiniz sorusuna katılımcı öğretmenler farklı cevaplar vermiştir. Daha önce belirtildiği gibi yasalarda gerekli düzenlemelerin olduğu fakat uygulamada sıkıntıların yaşandığı belirtilmiştir. Öğretmenler çözüm önerisi olarak da yasal düzenlemelerin daha işlevsel ve uygulanabilir olması gerektiğini, süreç içerisinde herkesin bilgilendirilmesine yönelik düzenlemeler yapılması gerektiğini belirtmişlerdir. Özel eğitim gereksinimli öğrenci ile ilgili veli, öğretmen, okul idaresi, özel eğitim veren öğretmen vb. herkes yeterince her konuda bilgilendirilmesinin süreç içinde bulunanların üzerine düşen sorumluluğu yerine getirmesine katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

Şekercioğlu (2010), Sadioğlu (2011), Zeybek (2015), Yıkılmış (2006), Çuhadar (2006) ve Kuyumcu (2011) yapmış oldukları araştırmalarda özel eğitim gereksinimli bireyler ile ilgili süreç içerisindekilerin bilgilendirilmesi yönündeki düzenlemeler yapılması araştırma bulgularına paralel bulgudur.

Okullarındaki kaynaştırma uygulamasına ilişkin görüşlerinin sorulduğu soruda katılımcı öğretmenler farklı cevaplar vermişlerdir. Öğretmenlerin çoğunluğu okulda sınıflarda özel eğitim gereksinimli öğrenci olduğunu bildiğini, özel eğitim gereksinimli öğrencilere yönelik BEP hazırlandığını, rehberlik servisinin kendilerine yardımcı olduğunu, okulun kaynaştırma uygulaması konusunda çalışmalarının iyi olduğunu, öğretmenlerin üzerine düşen sorumluluğu yerine getirdiğini, destek eğitim odasının

olumlu sonuçlar ortaya çıkardığını ifade etmişlerdir. Okuldaki kaynaştırma uygulaması ile ilgili olumlu sonuçların ortaya çıkmasında okuldaki her öğrenciye karşı öğretmenlerin pozitif yaklaşımları, öğretmene yardımcı olacak organların (idare, rehberlik servisi) üzerine düşen sorumluluğu yerine getirmesinin etkili olduğu düşünülmektedir.

Destek eğitim odası ile ilgili bulguya paralel olarak Akay (2011) kaynaştırma ortamında eğitimine devam eden işitme engelli ilköğretim öğrencilerine sunulan destek eğitim sürecinin incelenmesinin amaçlandığı araştırmada; destek odası eğitimi gayretinin özellikle öğrenciler ve destek odası öğretmeninde olumlu gelişmeler yarattığı görülmüştür. Öğrencilerin akademik, sosyal ve iletişimsel davranış ve becerilerinde gelişme göstermiş oldukları gözlenmiştir. Benzer şekilde Kış (2013) Bolu ilinde özel eğitim sınıflarının bulunduğu ilköğretim okullarında görev yapan rehber öğretmenler ile özel eğitim sınıflarında görevli öğretmenlerin destek eğitim odası uygulamalarına ilişkin görüş ve önerilerinin alındığı araştırmada; rehber öğretmenler ile özel eğitim sınıflarında görevli öğretmenlerin destek eğitim odası uygulamalarını olumlu buldukları ifade edilmiştir.

Araştırma bulgularından özel eğitim gereksinimli öğrencilere BEP hazırlanması, okulun kaynaştırma uygulaması konusunda iyi olması bulgularıyla benzerlik göstermeyen farklı araştırma bulguları bulunmaktadır. İlk (2014) sosyal bilgiler öğretmenlerinin kaynaştırma uygulamaları hakkında olumsuz görüş belirttiklerini öğretmenlerin çözüm önerisi olarak hala ilk sırada ayırtırmayı önermeleri, yaygın bir uygulama halini alan kaynaştırmanın hala zihinlerde yeterince oturmadığını, kaynaştırmanın sistemli olarak uygulama aşamasına geçemediğini belirtmiştir. Benzer şekilde Zeybek (2015) İngilizce Öğretmenlerinin çoğu, kaynaştırma öğrencilerinin normal sınıflarda bulunmasından memnun olmadıklarını, öğretmenlerin kaynaştırma eğitimi konusunda bilgi eksikliklerinin olduğunu, öğretmenlerin pek çoğunun hazırlamaları zorunlu olmasına rağmen BEP hazırlamadıklarını belirtmiştir.

Yıldırım Erişkin vd. (2012) ve Güleriyüz (2014) rehberlik servisinin özel eğitim gereksinimli bireylerin eğitiminde öğretmenlere destek olunmadığı bulgusundan farklı olarak araştırmada rehberlik servisinin kendilerine yardımcı olduğu sonucu ortaya çıkmıştır.

Kaynaştırma uygulamasında yaşanabilecek veya yaşanan sorunların öğrenilmesinin amaçlandığı soruya katılımcı öğretmenler farklı cevaplar vermiştir.

Öğretmenler daha çok sınıf mevcutlarının kalabalık olduğunu bu yüzden özel eğitim gereksinimli öğrenciyle ilgilenemediklerini, normal çocukların özel eğitim gereksinimli öğrencilere karşı olumsuz tutum sergilediklerini, velilerin çocuklarının özel durumlarını kabullenemediklerini, özel eğitim gereksinimli öğrencinin sınıf içerisinde olumsuz davranışlar sergilediğini ifade etmişlerdir.

Sınıf mevcutlarının kalabalık olması, normal çocukların özel eğitim gereksinimli öğrencilere olumsuz tutumları bulgularına paralel olarak; Gök (2013) kaynaştırma öğrencisi ile iletişim sorunları yaşandığını, diğer öğrencilerin kaynaştırma öğrencisini kabullenmediğini, sınıfların kalabalık olması nedeniyle öğretmenin kaynaştırma öğrencisine yeterli zamanı ayıramadığını, kaynaştırma öğrencileri için fiziki imkânların yetersizliği sınıf yönetiminde zorluklarla karşılaştığını belirtmiştir. Normal çocukların özel eğitim gereksinimli öğrencilere olumsuz tutumları bulgularına paralel olarak Turhan (2007) normal gelişim gösteren öğrencilerin çoğunun kaynaştırma uygulamasına olumlu bakmadıkları ve kaynaştırma öğrencilerinin genel eğitim sınıflarında bilgi ve becerileri tam olarak edinemeyecekleri görüşünde olduklarını ortaya çıkarmıştır.

Araştırma bulgularına paralel olarak Çayır (2009) öğrenme güçlüğü çeken öğrencinin kaynaştırma programından istenilen düzeyde yararlanamadığı görmüştür. Öğrencinin kaynaştırma sınıfındaki sosyal uyum becerilerinde eksiklikler olduğunu gözlemlemiş bunun nedeni olarak da; yaşadığı problemlerin sadece öğrenme güçlüğünden kaynaklanmadığını, kaynaştırma eğitiminin unsurlarını oluşturan sınıf öğretmeninden, özel gereksinimi olmayan öğrencilerden, öğrenme güçlüğü çeken öğrencinin ve normal gelişim gösteren öğrencilerin ailelerinden ve okul idaresinden kaynaklandığını, kaynaştırma sınıfında öğrenme güçlüğü çeken öğrenciyi en çok etkileyen durumun arkadaşları tarafından kabul görmemesi olduğunu belirtmiştir. Benzer şekilde Güleriyüz (2009) kaynaştırma eğitimine devam eden öğrencilerin akranları ile bir takım sorunlar yaşadığı, arkadaşlık ilişkisi kurmakta zorlandıkları, kendilerini tam olarak ifade edemediklerini, kaynaştırma öğrencilerinin normal öğrenciler tarafından şiddete ve dışlanmaya maruz kaldığı sonucunu ortaya çıkarmıştır.

Öğretmenlerin kaynaştırmaya yeterli zaman ayıramadıkları bulgusuna paralel olarak Ünal (2010) öğretmenlerin kaynaştırma ve özel eğitim konusunda bilgilerinin eksik olduğu, yeterli deneyimlerinin olmadığı, kaynaştırma eğitimine yeterli zaman ayıramadıkları, BEP'i tam olarak uygulamadıklarını ortaya çıkarmıştır.

Sınıf mevcutlarının kalabalık olması kaynaştırma öğrencisiyle ilgili yapılacak çalışmaları olumsuz etkilemektedir bulgusuna paralel bulgu olarak Taş (2011) sınıfların kalabalık olmasının eğitim teknolojileri kullanımında engel oluşturduğu ve her kaynaştırma öğrencisinin yetersizliğine uygun eğitim teknolojilerinin kullanılmadığı görülmüştür.

Sadioğlu (2011) sınıf öğretmenlerinin kaynaştırma eğitimi konusunda yetersiz olduklarını, uzman desteği başta olmak üzere pek çok desteğe ihtiyaç duyduklarını, hizmet öncesi ve hizmet içi eğitimleri yetersiz bulduklarını, kaynaştırma eğitimi uygulamalarında özel gereksinimli öğrencilerin ailelerinden, görev yaptıkları okulların ve sınıfların fiziki koşullarından kaynaklanan sorunlarla beraber özel gereksinimli öğrencilerle yoğun olarak öğretimle ilgili sorunlar yaşadıklarını ve bu süreçten duygusal olarak olumsuz etkilendiklerini belirtmiştir. Sadioğlu'nun yapmış olduğu araştırmada öğretmenlerin genel olarak olumsuz görüşe sahip olmaları araştırmacının yapmış olduğu araştırma bulgusundan farklı bir bulgudur. Araştırmada öğretmenler genelde kaynaştırma uygulamalarına olumlu bakış açısına sahiptirler. Fakat Sadioğlu'nun yaptığı araştırmadaki diğer bulgular araştırmacının bulduğu bulgulara benzer bulgulardır.

Güzel (2014) sınıfında kaynaştırma öğrencisi olan sınıf öğretmenlerinin karşılaştıkları problemlerle ilgili olarak genelde olumsuzluklar olduğu ortaya çıkmıştır. Bu olumsuzluklar; okulun fiziksel yapısının yetersizliği, sınıfların kalabalıklığı ve kaynaştırma öğrencilerinin sınıflara eşit olarak dağıtılmaması, BEP planının yapılmaması ya da öğretmenin BEP planı hakkında yeterli bilgiye sahip olmaması, hizmet içi eğitimin yetersizliği, rehberlik çalışmaları ve okuldaki kaynaştırma eğitimi için yapılması gereken diğer çalışmaların eksik olması, ailelerle gerekli iletişim halinde olunmaması ve ailelerin çocukları hakkında yeterli bilgiye sahip olmaması, okulda kaynaştırma eğitimi için gerekli olan çalışmaların tam olarak yapılmaması ve okul idarecilerinin gerekli kolaylığı ve donanımı sağlayamaması şeklindedir. Güzel'in yapmış olduğu araştırmaya paralel bulgular olmakla beraber; araştırmacının yaptığı

araştırmadan farklı bulgular; BEP'in hazırlanması, rehberlik çalışmalarının ve okulda kaynaştırma eğitimi için yapılması gereken çalışmaların yapılması, okul idarecilerinin gerekli çalışmaları yapması şeklindedir.

Yıldırım Erişkin, Yazar Kırac ve Ertuğrul (2012) sınıf öğretmenleri; sınıflarında bulunan kaynaştırma öğrencilerini kabul ettiklerini ve kaynaştırma uygulamalarına olumlu yaklaştıklarını ancak eğitim ortamlarının kaynaştırma uygulamaları için uygun olmadığını, hem kendilerinin hem de okul yönetiminin kaynaştırma, BEP ve özür türleri hakkında yeterli bilgiye sahip olmadıklarını; okul yönetiminin ve rehber öğretmenlerin kaynaştırma uygulamaları için gerekli önlemleri almadıklarını belirtmişlerdir. Araştırmada paralel bulgular olmakla beraber; okul yönetiminin ve rehberlik servisinin kaynaştırma uygulamaları için gerekli çalışmaları yapması farklı bulgulardandır.

Öğretmenlere kaynaştırma uygulamasında sorunların çözümüne ilişkin önerileri sorulduğunda katılımcı öğretmenler; okul yönetimine, öğretmene ve Milli Eğitim Bakanlığı'na farklı önerilerde bulunmuşlardır. Öğretmenlerin çoğu; okul yönetiminin sınıf mevcutlarının özel eğitim gereksinimli öğrenciye göre düzenlemesi gerektiğini, öğretmenlerin sınıf içerisinde fiziksel, öğretimsel ve davranışsal düzenlemeler yapması gerektiğini, Milli Eğitim Bakanlığı'nın veli, öğretmen, okul idaresinin kaynaştırma ile ilgili her yönüyle bilgilendirilmesi gerektiğini ve destek eğitim odası uygulamasının yaygınlaştırılması gerektiğini belirtmiştir.

Sınıf mevcutlarının özel eğitim gereksinimli öğrenciye göre düzenlenmesi gerektiği bulgusuna paralel olarak, Batu (1998) sınıflara en fazla iki kaynaştırma öğrencisinin yerleştirilmesini belirtmiştir.

Veli, öğretmen, okul idaresinin kaynaştırma ile ilgili her yönüyle bilgilendirilmesi gerektiği bulgularına paralel olarak; Atay (1995) ilkökul öğretmenlerinin özel eğitim alanındaki ilgi ve istekliliklerine yeterli düzeyde cevap verebilecek nitelikte hizmet içi eğitim programlarına ihtiyaç duyduklarını, benzer şekilde Yıkış (2006) yaptığı İl Milli Eğitim yöneticilerin çoğunun kaynaştırma başlatılacak bir okulda kaynaştırma uygulamasında görev alacak kişilerin bilgilendirilmesini önermişlerdir. Benzer şekilde Sütçü (2007) özel eğitim gerektiren bireyin eğitimi için ailelerin aktif katılımının sağlanması ve bunun için aileden başlayarak toplumun bilinçlendirilmesi, bütün okul yaklaşımı çerçevesinde okulda bulunan personelin özel gereksinimli çocuklar hakkında bilgilendirilmesi sonuçlarını

ortaya çıkarmıştır. Benzer şekilde Türkoğlu (2007) yaptığı araştırmada da; kaynaştırma uygulamaları konusunda yapılan bilgilendirme çalışmalarının, öğretmenlerin kaynaştırmaya ilişkin düşüncelerini olumlu etkilediğini ortaya çıkarmıştır. Ayrıca, bilgilendirme çalışmaları öncesinde kaynaştırma eğitimine sıcak bakmayan öğretmenlerin, bilgilendirme sonrasında kaynaştırma uygulamalarının oldukça yararlı olduğunu düşündükleri belirlenmiştir. Bu bulgular doğrultusunda, bilgilendirme çalışmalarının kaynaştırma uygulamalarının başarılı bir şekilde gerçekleşmesinde önemli bir rol oynadığı söylenebilir.

Battal (2007) sınıf öğretmenleri ve branş öğretmenlerinin uygulama, değerlendirme alanlarında da kendilerini yeterli gördükleri, ancak bazı ilkeleri bilmediklerini belirtmiştir. Sınıf öğretmenleri ve branş öğretmenlerine yönelik kaynaştırma eğitimine ilişkin tanılama, ilke, uygulama ve değerlendirme alanlarında yeterince bilgiye sahip olabilmeleri için hizmet içi eğitim programları düzenlenmesini önermektedir. Uzun (2009), Erol (2012) ve Vural ve Yıkmış (2008) yapmış oldukları araştırmaların benzer bulguları özel eğitim gereksinimli bireyin eğitimi süreci içerisinde bulunanların bu konuda eğitimlerinin yetersiz olması, sınıf mevcutlarının fazla olması, fiziksel ve öğretimsel düzenlemelerin eksik olmasıdır. Kaynaştırma uygulamalarının başarısını arttırmak için de; süreç içerisindeki kişilerin bilgilendirilmeleri, sınıf mevcutlarının özel eğitim gereksinimli bireye göre düzenlenmesi, fiziksel ve öğretimsel düzenlemelerin yapılması önerilmektedir.

Kuyumcu (2011) yapmış olduğu araştırmada destek eğitim odasına ihtiyaç duyulması bulgusu araştırma sonuçlarıyla paralellik göstermektedir.

Paralel bulgulara bakıldığında 1998 yılından itibaren konu ile ilgili araştırmalarda da en çok dikkat çeken konular sınıf mevcutlarının kaynaştırma öğrencisine göre düzenlenmediği, öğretmenlerin özel eğitim gereksinimli öğrenciler hakkında bilgilendirilmesi gerektiği; fiziksel, öğretimsel, davranışsal düzenlemeler yapılması gerektiği şeklindedir. Süreç içerisinde olumlu düzenlemeler yapılmakla birlikte uzun süredir çözülemeyen sorunlar olduğu da görülmektedir.

Öğretmenlere BEP hakkındaki bilgileri sorulduğunda katılımcı öğretmenlerden farklı cevaplar alınmıştır. Öğretmenlerin çoğu BEP'in tanımını yapabildiğini ve BEP hakkında bilgisi olduğunu, özel eğitim gereksinimli öğrencilerin eğitimi için kullanıldığını, kaynaştırmada çocuğa program uygulanırken bazı problemlerle

karşılaştığını belirtmişlerdir. Öğretmenler BEP ile ilgili bilgileri; mesleki deneyimlerinde özel eğitim gereksinimli öğrencilerle karşılaşma ihtimali fazlalığından ve şu an görev yaptıkları okulda özel eğitim gereksinimli öğrencilerin bulunup gerekli çalışmaların yapılmasından edinmiş olabilirler. Sınıfında özel eğitim gereksinimli öğrenci bulunsun ya da bulunmasın öğretmenlerin BEP hakkında fikirlerinin olduğu görülmüştür.

Öğretmenlerin BEP'in tanımını yapabilmesi ve BEP hakkında bilgisi olduğu bulgularından farklı olarak; Kamen Akkoyun (2007) RAM personelinin kaynaştırma eğitimi verecek öğretmenin BEP hazırlama ve uygulama boyutunda bilgi yetersizliği olduğunu belirtmiştir. Benzer şekilde Güleriyüz (2014), Zeybek (2015), Çuhadar (2006), Öztürk ve Eratay (2010) yapmış oldukları araştırmalarda öğretmenlerin bireyselleştirilmiş eğitim programı hazırlamada yeterli bilgiye sahip olmadıkları sonuçlarını ortaya çıkarmıştır.

Öğretmenlere BEP geliştirilmesi amacıyla okulunuzda ne gibi çalışmalar yapılıyor sorusu sorulduğunda katılımcı öğretmenlerden farklı cevaplar alınmıştır. Öğretmenlerin çoğu BEP'in hazırlandığını, destek eğitim odasında, özel eğitim sınıfı ve kaynaştırma eğitiminde kullanıldığını, rehberlik servisiyle iş birliği yapıldığını, okulda BEP geliştirme biriminin olduğunu, okuldaki çalışmaların yeterli olduğunu belirtmişlerdir. Bir öğretmen BEP geliştirme biriminin işlevsel çalışmadığını, iki öğretmen de BEP hazırlama işinin rehberlik öğretmenine verilmiş bir sorumluluk olarak kaldığını ifade ederek olumsuz görüş bildirmişlerdir. Okulda BEP ile ilgili yapılan çalışmalar genel olarak olumlu yöndedir. Bunun nedeninin öğretmenlerin kaynaştırma eğitimine tabi öğrencilerle ilgili yasal zorunluluğun olması, okul idaresi ve rehberlik servisinin konu üzerinde hassas davranmaları ve öğretmenlerin vicdani davranmaları şeklinde sıralayabiliriz.

Araştırmadaki BEP'in hazırlandığı, Bep geliştirme biriminin oluşturulduğu bulgularından farklı olarak Akdemir Okta (2008) kaynaştırma uygulaması yapılan 17 okulun çoğunda öğrenciler BEP hazırlamak için BEP geliştirme birimi oluşturulmadığı dolayısıyla öğrenciler için BEP hazırlanmadığı, hazırlanan programlarda ise önemli eksiklerin olduğu ve birimlerin program geliştirirken dışarıdan yardım almadığını belirtmiştir. Benzer şekilde; Sanır (2009), Zeybek (2015) ve Pektaş (2008) yapmış

oldukları araştırmalarda araştırma bulgularından farklı olarak BEP hazırlanmadığını, BEP ekibi kurulmadığını belirtmişlerdir.

Öğretmenlere BEP'in daha işlevsel uygulanabilmesi için önerileri sorulduğunda; katılımcı öğretmenler farklı önerilerde bulunmuşlardır. Öğretmenler sınıf mevcutlarının az olması gerektiğini, plan uygulanırken bütün paydaşların görüşlerinin alınıp işbirliği içerisinde çalışılması gerektiğini, öğretmene destek hizmetler sağlanması gerektiğini, öğretmenlerin BEP hazırlarken çocukların seviyelerine uygun davranışlar ve kazanımların basite indirgenmesi gerektiği, süreç içerisinde herkesin BEP ile ilgili iş ve işlemlerde koordineli olması ile başarıyı artıracığı düşünülmektedir. Öğretmenlerin bilgi eksikliği giderilip, sınıf mevcutlarının da makul düzeylerde olması öğretmenlerin BEP geliştirme sürecinde daha etkin ve verimli olmasını sağlayacaktır.

Çuhadar (2006) okullarında kaynaştırma eğitime tabi öğrencisi bulunan ilköğretim okulu yönetici ve öğretmenlerinin, kaynaştırma eğitime tabi olan öğrenciler için BEP hazırlanması gerektiğine inandıkları, bununla birlikte program geliştirme, özel eğitim, kaynaştırma eğitimi ve BEP ile ilgili ders ya da kurs almaları gerektiği tespit edilmiştir. Bu araştırmadaki öğretmenlerin BEP ile ilgili hizmet içi eğitim almaları gerekliliği bulguları ile araştırmacının bulguları paralellik göstermektedir.

Sütçü (2007) yönetmelikte belirtilen BEP Programı Geliştirme Birimini (BEPGB) daha etkin bir hale getirmek için rehber öğretmenlerin ve diğer personelin bu konuyla ilgili sürekli olarak bilgilendirilmesi, BEP geliştirme birimine daha etkin katılabilmesiyle ilgili görev ve rollerin daha açık hale getirilmesi gerektiği belirlenmiştir. Bu araştırmadaki BEPGB görev ve sorumluluklarının net olmaması araştırmacın bulgularından BEP hazırlama işinin rehberlik öğretmenine verilmiş bir sorumluluk olarak kalması ile paralellik göstermektedir.

Kuyumcu (2011) öğretmenlerin bilgi eksikliklerine ilişkin yaşadıkları sorunlarda daha çok hizmet içi eğitimin gerekliliğini belirtirken, BEP'i uygulamada yaşanan sorunların çözümü ise destek eğitim odasının gerekliliğine vurgu yapmıştır.

Sonuç olarak öğretmenlerin özel eğitim gereksinimli öğrencilerin eğitimiyle ilgili bilgi sahibi oldukları, hizmet içi kurslarla bilgi seviyeleri arttığı fakat bilgi eksikliğinin giderilmesi amacıyla ilgililerin işe vuruk, iş başında uygulamalı, güncel

bilgilerden oluşmuş eğitimlerle bu sıkıntıyı giderebileceği düşünülmektedir. Yasal düzenlemeler genel olarak olumlu karşılanmakta; fakat uygulamada sıkıntılar yaşandığı görülmektedir. Uygulamada yaşanan sıkıntıların giderilmesi amacıyla denetim ve rehberlik mekanizmasının daha işlevsel faaliyetlerde bulunmasının faydalı olacağı düşünülmektedir. Yaşanan sorunlar daha çok sınıf mevcutlarının özel eğitim gereksinimli öğrencilere göre düzenlenmemesi, yerleştirme ve tanılamada problem yaşanması, süreç içerisindeki kişilerin bilgilendirilmemesi, velilerin çocuklarının özel durumlarını kabullenmemeleri, normal öğrencilerin özel eğitim gereksinimli öğrencilere karşı olumsuz tutum ve davranışlarda bulunması üzerinde yoğunlaşmaktadır. Sorunların çözümüne yönelik öneriler de daha çok sınıf içerisinde mevcutlarda azaltma, fiziksel, öğretimsel ve davranışsal düzenlemeler, süreç içerisinde herkesin bilgilendirilmesi, destek eğitim odalarının yaygınlaştırılması yönündedir. BEP ile ilgili genel olarak bilgi sahibi olduğu, BEP geliştirme sürecinde yapılması gereken çalışmaların yapıldığı, rehberlik servisi ve okul idaresinden gerekli desteğin sağlandığı, daha işlevsel uygulanması için özellikle sınıf mevcutlarının azaltılması ve işbirliği içerisinde çalışmaların yapılmasının daha olumlu sonuçlar ortaya çıkaracağı düşünülmektedir. Farklı branştan öğretmenlerin temsil oranı da dikkate alınarak yapılan araştırmada genel olarak özel eğitim gereksinimli öğrenciler ile ilgili olumlu atmosferin oluştuğu, yapılması gereken çalışmaların olanaklar dâhilinde gerçekleştiği görülmüştür. Destek eğitim odasının aktif ve işlevsel olması, idarenin ve rehberlik servisinin konu üzerinde hassas olması konuya önem verildiği izlenimi vermektedir. Özellikle fiziksel, öğretimsel düzenlemelerin yapılması, bilgilendirme çalışmalarının gerçekleştirilmesi, yerleştirme ve tanılama işlemlerinin titizlikle yapılması durumunda daha başarılı çalışmaların yapılacağı düşünülmektedir.

Öneriler

Bu bölümde araştırmanın bulguları doğrultusunda uygulamaya yönelik ve ileri araştırmalara yönelik öneriler yer almaktadır.

Uygulamaya Yönelik Öneriler

- Öğretim süreçlerinin daha sağlıklı yürütülebilmesi için fiziksel özellikle sınıf mevcutlarının azaltılmasına yönelik çalışmalar yapılmalıdır.
- Kaynaştırma eğitiminde kullanılmak üzere öğretimsel düzenlemeler yapılmalıdır.
- Kaynaştırma eğitimi içerisinde bulunan özel eğitim gereksinimli öğrencilerin davranış kontrolü, olumlu davranış geliştirme konularında çalışmalar yapılmalıdır.
- Süreç içerisinde bulunan; okul idaresi, öğretmen, veli, rehber öğretmenlerin kaynaştırma eğitimi hakkında bilgilendirilmesi sağlanmalıdır.
- Özel eğitim gereksinimli bireylerin eğitimi ile ilgili düzenlenen yasal düzenlemeler hakkında tüm paydaşlar bilgilendirilmelidir.
- Okul idaresi, veli, sınıf öğretmeni, özel eğitim sınıf öğretmeni ve rehberlik öğretmeni iletişim halinde bulunmalı, işbirliği içerisinde çalışmalar yürütülmelidir.
- Normal gelişim gösteren öğrencilerin özel eğitim gereksinimli öğrenciler ile ilgili olumlu tutum ve davranışlar sergilemeleri üzerinde çalışmalar yapılmalıdır.
- Özel eğitim sınıfları ve destek eğitim odalarında özel eğitim gereksinimli öğrencilere eğitim veren öğretmenlere verilen % 25 fazla ek ders iyileştirmesi uygulamasının sınıfında özel eğitim gereksinimli öğrencileri bulunan öğretmenlere de verilmesiyle ilgili çalışma yapılmalıdır.
- İş başında ve uygulamalı hizmet içi eğitimler verilerek öğretmenlerin kaynaştırma eğitimi ile ilgili her yönüyle bilgilenmeleri ve donanım sahibi olmaları sağlanmalıdır.
- Adrese dayalı kayıt sisteminin daha sağlıklı işlemesi için denetim mekanizmalarının devreye girerek okul mevcutlarındaki yığılmaların önlenmesi sağlanmalıdır.
- Özel eğitim gereksinimli öğrencilerin eğitimine katkı sağlayan kişilerin örnek oluşturması amacıyla taltif sisteminin geliştirilmesi sağlanmalıdır.

İleri Araştırmalara Yönelik Öneriler

- Farklı eğitim kademesinde farklı branştan öğretmenlerin görüş ve önerilerini öğrenme konusunda çalışma yapılması önerilebilir.
- Destek eğitim odası uygulaması yapılan eğitim kurumlarında özel eğitim gereksinimli öğrencilerin eğitiminde sorumlu kişilerin görüş ve önerilerinin alınması çalışması yapılabilir.
- Farklı coğrafi bölgelerde özel eğitim gereksinimli öğrencilerin eğitimiyle ilgili görev yapan farklı branştan eğitimcilerin görüş ve önerilerinin alınması önerilebilir.
- Kaynaştırma eğitimi uygulaması yapılan farklı eğitim kurumlarında araştırmalar yapılarak başarılı çalışmaların tespit edilmesi önerilebilir.
- Yapılan araştırmanın örneklemini geniş tutarak ileri nicel değerlendirmelerle gerçekleştirilmesi önerilebilir.

EKLER

EK A-	Araştırma İzni.....	100
EK B-	Sözleşme.....	101
EKC-	Kişisel Bilgi Formu.....	102
EK D-	Görüşme Soruları.....	103
EK E-	Uzman Değerlendirme Formu.....	104
EK F-	Görüşme Kılavuzu.....	106
EK G-	Görüşme Kodlama Anahtarı.....	107

EK-A ARASTIRMA İZNI

T.C.
ESKİŞEHİR VALİLİĞİ
İl Milli Eğitim Müdürlüğü

Sayı : 88074293/605/115399

Konu : Araştırma Projesi

06/01/2015

VALİLİK MAKAMINA

İlgi: Eskişehir Anadolu Üniversitesi Genel Sekreterliği' nin 16/12/2014 tarih ve 13133 sayılı yazısı.

İlgi yazı ile; Eskişehir Anadolu Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Özel Eğitim Anabilim Dalı Zihin Engelliler Öğretmenliği Yüksek Lisans Programı Öğrencisi Engin YILMAZ' ın "İlkokulda Görevi Farklı Branştan Öğretmenlerin; Bireyselleştirilmiş Eğitim Programı, Kaynaştırma Uygulamaları ve Özel Eğitim Gereksinimli Öğrencilerin Eğitimi İle İlgili Yasal Düzenlemeler Hakkındaki Görüşleri" başlıklı tez çalışma uygulama başvurusu Araştırma İzin Komisyonu tarafından incelenmiş ve komisyon tarafından sakınca görülmediği tespit edilmiş olup, Müdürlüğümüze bağlı Araştırma İzin Komisyonu tarafından belirtilen Barbaros İlkokulu' nda yukarıda adı geçen projenin gerçekleştirilmesi uygun görülmektedir.

Makamlarınızca da uygun görülmesi halinde takdirlerinize arz ederim.

Barış HANCI
Milli Eğitim Müdür Yardımcısı

OLUR
.../01/2015

Necmi ÖZEN
Vali a.
İl Milli Eğitim Müdürü

**ASLİNIN
FOTOKOPİSİDİR**

Büyükdere Mh.Atatürk Blv. No:247 Odunpazarı/ESKİŞEHİR
Elektronik Ağ: <http://eskisehir.meb.gov.tr>
e-posta: strateji26@meb.gov.tr

Ayrıntılı bilgi için:Lokman TOKAT
Tel: (0 222) 239 72 00-213/425
Faks: (0 222) 239 39 22

EK-B SÖZLEŞME

Sayın Katılımcı;

Öncelikle görüşme için bana zaman ayırdığınız için teşekkür ederim. Anadolu Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Özel Eğitim Ana Bilim Dalı Zihin Engelliler Öğretmenliği tezli yüksek lisans öğrencisiyim. Sizinle gerçekleştireceğimiz bu çalışma yüksek lisans tezimin verilerini oluşturacağı için önem taşımaktadır.

Bu araştırmayı Eskişehir İl Milli Eğitim Müdürlüğü'nden almış olduğum resmi izinle yapıyorum. Bu çalışmada; bir ilkokuldaki öğretmenlerin kaynaştırma uygulamaları hakkındaki görüşlerinin alınması amacıyla yapılmaktadır.

Bu çalışmayı yapmak için, okulunuzda sizin için uygun bir zamanda bireysel görüşme yapmak istiyorum. Bu görüşme sırasında, konuşmamızın akışını bozmamak için ses kayıt cihazı kullanmak istiyorum. Ancak; ses kayıtlarında yer alan görüş ve önerileriniz sadece bilimsel veri olarak kullanılacak; bu verilerin dökümü yapıldıktan sonra silinecektir. Ayrıca, görüşmeler sırasında kendi isimleriniz yerine kod isimler kullanılacaktır.

Yapacağımız görüşme hiçbir risk içermemekte, sorduğum sorulara cevap vermeniz gerektiğini ve istediğiniz zaman çekilme hakkınız olduğunu bilmenizi isterim.

Yapılan açıklamalar sonucu, sizin bu çalışmaya gönüllü katıldığınızı ve araştırmacı olarak benim de verdiğim sözleri tutacağımı belirten bu sözleşmeyi karşılıklı imzalamamızın uygun olacağını düşünüyorum.

Görüşen

Engin YILMAZ

Katılımcı

EK-C KİŞİSEL BİLGİ FORMU

Görüşme Konusu: Bir ilkokuldaki öğretmenlerin kaynaştırma uygulamaları hakkındaki görüşleri

Görüşmeyi Yapan: Engin YILMAZ

(Anadolu Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Özel Eğitim Ana Bilim Dalı Zihin Engelliler Öğretmenliği Tezli Yüksek Lisans Öğrencisi)

Bu çalışmada amaç: Bir ilkokuldaki öğretmenlerin kaynaştırma uygulamaları hakkındaki görüşlerin belirlenmesidir.

1-Adınız:

2-Soyadınız:

3-Cinsiyetiniz: () Kadın () Erkek

4-Branşınız:

5-Öğretmenlikteki Hizmet Yılıınız:

6-Okuldaki Hizmet Yılıınız:

7-Dersine Girdiğiniz Sınıf Mevcudu:

8-Özel Eğitim, Kaynaştırma, Bireyselleştirilmiş Eğitim Programı hakkında herhangi bir hizmet içi eğitim aldınız mı?

() Evet

() Hayır

9- Öğrenim Durumunuz:

Önemli Not: Çalışmanın amacı bu görüşme yoluyla belirtilen konuda bilimsel gerçekliğe uygun bilgiye erişmek olduğundan çalışmanın hiçbir aşamasında kimliğinize yönelik bilgiye yer verilmeyecektir.

EK-D GÖRÜŞME SORULARI

1. Özel eğitim gereksinimli öğrencilerin eğitimi hakkındaki bilgileriniz nelerdir? Daha önce bu konuda herhangi bir eğitim aldınız mı? Aldıysanız ne tür eğitimlerdi?
2. Özel eğitim gereksinimli bireylerin eğitimi planlayan yasal düzenlemeler hakkındaki bilgileriniz nelerdir?
3. Yasalarda geçen; bireyselleştirilmiş eğitim programı yapma zorunluluğu, kaynaştırma uygulaması, sınıf mevcutlarının özel eğitim gereksinimli öğrenciye göre düzenlenmesi, ölçme ve değerlendirmede yetersizlik türüne göre tedbir alınması vb. düzenlemeler hakkındaki düşünceleriniz nelerdir?
4. Özel eğitim gereksinimli öğrencilerin eğitiminde sorunlar yaşanmakta mıdır? Varsa sorunların çözümüne yönelik hangi yasal düzenlemelerin yapılmasını isterdiniz?
5. Okulunuzdaki kaynaştırma uygulamasına ilişkin görüşleriniz nelerdir?
6. Kaynaştırma uygulamasında yaşanabilecek veya yaşadığınız sorunlar nelerdir?
7. Kaynaştırma uygulamasında sorunların çözümüne ilişkin önerileriniz nelerdir?
8. Bireyselleştirilmiş Eğitim Programı hakkındaki bilgileriniz nelerdir?
9. Bireyselleştirilmiş Eğitim Programı geliştirilmesi amacıyla okulunuzda ne gibi çalışmalar yapılmaktadır?
10. Bireyselleştirilmiş Eğitim Programının daha işlevsel uygulanabilmesi için önerileriniz nelerdir?

EK-E UZMAN DEĞERLENDİRME FORMU

Sayın Hoca'm ;Eğitim Bilimleri Özel Eğitim Ana Bilim Dalı Zihin Engelliler Öğretmenliği tezli yüksek lisans öğrencisiyim. Bir ilkokuldaki öğretmenlerin kaynaştırma uygulamaları hakkındaki görüşleri başlıklı tezimi yarı-yapılandırılmış görüşme metoduyla yapmak istiyorum. Görüşme sorularının tarafınızdan değerlendirilmesi tezim açısından önem taşımaktadır. Görüşme sorularının tarafınızca değerlendirilip tarafıma bildirilmesi hususunda arz ederim.

Engin YILMAZ

Görüşme Soruları	Uygun	Uygun Değil	Öneriler
Özel eğitim gereksinimli öğrencilerin eğitimi hakkında ne kadar bilgi sahibisiniz? Bu konuda ilave eğitim aldınız mı?			
Özel eğitim gereksinimli bireylerin eğitimini planlayan yasal düzenlemeler (bireyselleştirilmiş eğitim programı yapma zorunluluğu, kaynaştırma uygulaması, sınıf mevcutlarının özel eğitim gereksinimli öğrenciye göre düzenlenmesi, sınavlarda tedbir alınması vb.) hakkındaki görüşleriniz nelerdir?			
Özel eğitim gereksinimli öğrencilerin eğitimlerinde yaşamış oldukları sorunların çözümüne yönelik hangi yasal düzenlemelerin yapılmasını isterdiniz?			
Kaynaştırma uygulamaları okulunuzda ne şekilde uygulanmakta ve kaynaştırma uygulamasına ilişkin görüşleriniz nelerdir?			
Kaynaştırma uygulamalarında yaşamış			

olduğunuz sorunlar nelerdir? Sorunların çözümüne ilişkin önerileriniz nelerdir?			
Kaynaştırma uygulaması olan bir sınıfta davranış kontrolünün sağlanması hakkındaki düşünceleriniz nelerdir?			
Kaynaştırma öğrencilerinin sosyal kabulünün artırılması ile ilgili hangi çalışmalar uygulanabilir, önerileriniz nelerdir?			
Bireyselleştirilmiş eğitim programı nedir? Amaç ve işlevleri hakkında neler düşünüyorsunuz?			
Bireyselleştirilmiş eğitim programının geliştirilmesi süreci (değerlendirme, performans düzeyinin belirlenmesi ve yazılması, uzun ve kısa dönemli amaçların belirlenip yazılması) okulunuzda nasıl uygulanmaktadır?			
Bireyselleştirilmiş eğitim programında ekip çalışması okulunuzda ne şekilde uygulanmaktadır?			
Bireyselleştirilmiş eğitim programının daha işlevsel kullanılması için sizce neler yapılmalıdır?			

EK- F GÖRÜŞME KILAVUZU

Anadolu Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Özel Eğitim Ana Bilim Dalı Zihin Engelliler Öğretmenliği Bölümü'nde tezli yüksek lisans öğrencisiyim. Gerçekleştireceğimiz bu görüşme yüksek lisans tezimin verilerini oluşturacağı için önem taşımaktadır.

Bu çalışmanın amacı; bir ilkokuldaki öğretmenlerin kaynaştırma uygulamaları hakkındaki görüşlerini almaktır. Bu nedenle öncelikle size yapacağımız görüşme hakkında açıklayıcı bir takım bilgiler vermek istiyorum.

Görüşme soruları size benim tarafımdan birinci sorudan başlanarak sırasıyla sorulacaktır. Eğer soruda anlayamadığınız bir yer varsa ve sorunun tekrar sorulmasını istiyorsanız, lütfen açıklama yapılmasını isteyiniz.

Sorulara vereceğiniz cevapların açık ve anlaşılır olması araştırma için önem taşımaktadır. Soruları cevaplandırırken örnekler verebilirsiniz.

Görüşme sırasında konuşmamızın bölünmemesi ve konuşma hızında kayıt tutamayacağımdan, ses kaydı yapmak istiyorum. Sizce de bir sakıncası yoksa bu sözleşmeyi okuyarak imzalamanızı istiyorum. Görüşmede isminizin kullanılmamasını istiyorsanız lütfen kendinize bir kod isim bulunuz.

Tüm bu açıklamalardan sonra görüşülen öğretmene ait kimlik bilgileri kendisine sorularak doldurulur.

EK- G GÖRÜŞME KODLAMA ANAHTARI

Görüşme No:

Görüşme kodlama anahtarında; toplan verilerin sınıflandırılması amacıyla dökümü yapılan tema ve kodlara göre kodun başında bulunan alana çarpı (X) işareti ile işaretleyerek belirtiniz.

1. i) Özel eğitim gereksinimli öğrencilerin eğitimi hakkındaki bilgileriniz nelerdir?

- ()Yeterli bilgiye sahibim.
- ()Yasal düzenlemelerden ve mesleki yaşantımızda özel eğitim gereksinimli öğrencilerle çalışarak bilgi sahibiyim.
- ()Yeterli bilgim yok, gerektiğinde bilgi ediniyorum.
- ()Az çok bilgiye sahibim.
- ()Özel eğitim sınıflarında eğitim gördüklerini ve kaynaştırma eğitimi aldıklarını biliyorum.
- ()Yeterli bilgiye sahip değilim.

ii) Daha önce bu konuda herhangi bir eğitim aldınız mı?

- ()Evet.
- ()Hayır.

iii) Aldıysanız ne tür eğitimlerdi?

- ()Lisans düzeyinde eğitim aldım ve Milli Eğitim Bakanlığı'nın yerel bazda düzenlediği hizmet içi eğitim kursuna katıldım.
- ()Lisans düzeyinde eğitimler aldım.
- ()Milli Eğitim Bakanlığı'nın yerel bazda düzenlediği hizmet içi eğitim kursuna katıldım.
- ()Milli Eğitim Bakanlığı'nın yerel bazda düzenlediği hizmet içi eğitim kursuna katıldım ve bireysel talebimle özel kurumlardan eğitim aldım.
- ()Diğer

2. Özel eğitim gereksinimli bireylerin eğitimini planlayan yasal düzenlemeler hakkındaki bilgileriniz nelerdir?

- ()Özel Eğitim Hizmetleri Yönetmeliği'ni biliyorum.

- ()Özel Eğitim Hizmetleri Yönetmeliği'ni, Özel Eğitim Kurumları Kanunu'nu, Özel Eğitime Muhtaç Çocuklar Kanunu'nu biliyorum.
- ()Yasal düzenlemelerde özel gereksinimli bireyler ile ilgili düzenlemeler yapıldığını biliyorum.
- ()Özel Eğitim Hizmetleri Yönetmeliği'ni ve 573 sayılı KHK'yı biliyorum.
- ()573 sayılı KHK'yi ve yasaları biliyorum.
- ()Yeterli bilgiye sahip değilim.
- ()Yasal düzenlemeleri öğrenmeye yönelik bir çabam yok. İdare tarafından bize gönderilen konuyla ilgili evrak varsa imzalıyorum.
- ()Diğer.

3. Yasalarda geçen; bireyselleştirilmiş eğitim programı yapma zorunluluğu, kaynaştırma uygulaması, sınıf mevcutlarının özel gereksinimli öğrenciye göre düzenlenmesi, ölçme ve değerlendirmede yetersizlik türüne göre tedbir alınması vb. düzenlemeler hakkındaki düşünceleriniz nelerdir?

- ()Yasal düzenlemelerin mevcut olduğunu fakat uygulamada sıkıntılar olduğunu düşünüyorum.
- ()Yasal düzenlemelerin yeterli olmadığını düşünüyorum.
- ()Geçmiş yıllara göre olumlu yasal düzenlemelerin yapıldığını düşünüyorum.
- ()Yapılan yasal düzenlemelerin olumlu olduğunu düşünüyorum.
- ()Öğrencilerle ilgili yasal düzenlemelerin olduğunu biliyorum.
- ()Destek eğitim odalarının olmasının güzel bir uygulama olduğunu düşünüyorum.
- ()Öğrencilerin engel türü ve derecesine uygun yerleştirilmediğini düşünüyorum.
- ()Bireyselleştirilmiş eğitim programı yapma zorunluluğunun mevcut olduğunu fakat uygulamada kâğıt üzerinde kaldığını düşünüyorum.
- ()Sınıf mevcutlarının kaynaştırma öğrencisine göre düzenlenmediğini düşünüyorum.
- ()Ölçme ve değerlendirmede eksiklikler olduğunu düşünüyorum.
- ()Diğer.

4. i)Özel eğitim gereksinimli öğrencilerin eğitiminde sorunlar yaşanmakta mıdır?

- ()Sorun yaşanıyor.
- ()Öğrencilerin uygun eğitim ortamına yerleştirilmesinde ve tanınmasında sorunlar yaşanıyor.

- () Sınıf mevcutlarının özel eğitim gereksinimli öğrenciye göre düzenlenmemesi ile ilgili sorunlar yaşanıyor.
- () Öğrencilerin tanılanmasında zaman kaybediliyor.
- () Bütün yük sınıf öğretmeninin üzerine kalıyor.
- () Kaynaştırma öğrencileri seviye olarak akranlarına yetişemiyor.
- () Veliler çocuğunun yetersizliğini kabul etmede sıkıntı yaşanıyor.
- () Bazı öğretmenler kaynaştırma öğrencisine olumsuz tutum sergiliyor.
- () Özel eğitim sınıfından öğrenciyi kaynaştırma öğrencisi olarak normal sınıfa yönlendirdiğimizde tepki oluşuyor.
- () Özel eğitim sınıflarıyla ilgili yeni düzenlenen dersler öğrenciye faydalı olmuyor.
- () Kaynaştırma ile ilgili şartlar yerine getirildiğinde sorun yaşanmayacağını düşünüyorum.
- () Diğer.

ii) Varsa sorunların çözümüne yönelik hangi yasal düzenlemelerin yapılmasını isterdiniz?

- () Yasal düzenlemeler var fakat daha işlevsel ve uygulanabilir olması ile ilgili yasal düzenleme yapılmalı.
- () Özel eğitim gereksinimli öğrenciler uygulama ve mesleki eğitime yönlendirilmesi ile ilgili yasal düzenleme yapılmalı.
- () Destek eğitim odalarının yaygınlaştırılmasıyla ilgili yasal düzenleme yapılmalı.
- () Öğrencinin tanılanmasından itibaren eğitimin devlet eliyle yapılması ve takip edilmesi ile ilgili yasal düzenleme yapılmalı.
- () Süreç içerisinde herkes yeterince bilgilendirilmesine yönelik yasal düzenleme yapılmalı.
- () Öğrencinin seviyesine uygun eğitim ortamlarına geçişine yönelik yasal düzenleme yapılmalı.
- () Özel eğitim sınıflarıyla ilgili programların öğrencilere daha uygun hale getirilmesi ile ilgili yasal düzenleme yapılmalı.
- () Diğer.

5. Okulunuzdaki kaynaştırma uygulamasına ilişkin görüşleriniz nelerdir?

Okuldaki kaynaştırma uygulamasına ilişkin personel hakkındaki görüşler

- () Rehberlik servisinin bize yardımcı olduğunu düşünüyorum.

- () Süreç içerisinde bulunan kişiler bilinçli ve işbirliği içinde olduğu zaman kaynaştırma öğrencilerimiz topluma daha iyi kazandıracağımızı düşünüyorum.
- () Öğretmenlerin üzerine düşen sorumluluğu yerine getirdiğini düşünüyorum.
- () Öğretmenlerin bazı konularda zorlandığını düşünüyorum.
- () Diğer.

Okuldaki kaynaştırma uygulamasına ilişkin uygulamalar hakkındaki görüşler

- () Okulumuzda sınıflarda kaynaştırma öğrencisinin olduğunu biliyorum.
- () Ana sınıfı düzeyinde de kaynaştırma öğrencisinin olduğunu biliyorum.
- () Bireyselleştirilmiş eğitim programlarının hazırlandığını fakat uygulamada sıkıntılar yaşandığını düşünüyorum.
- () Okulumuzun kaynaştırma uygulaması konusunda iyi olduğunu düşünüyorum.
- () Öğrenciler ile ilgili evrak vb. gerekli prosedürlerin yerine getirildiğini düşünüyorum.
- () Destek eğitim odasının olmasının olumlu sonuçlar ortaya çıkardığını düşünüyorum.
- () Kaynaştırma uygulamasında sağlıklı sonuçlar alındığını düşünmüyorum.
- () Kaynaştırma öğrencisi olan sınıf mevcutlarının kalabalık olduğunu düşünüyorum.
- () Kaynaştırma öğrencilerine yönelik bireyselleştirilmiş eğitim programı hazırlanıyor.
- () Velilerin kaynaştırma uygulamasında işbirliği yaptığını düşünüyorum.
- () Diğer.

Okul dışı etkenlerin okuldaki kaynaştırma uygulamasına etkin ilişkin görüşler

- () Kaynaştırma öğrencilerinin rehberlik ve araştırma merkezi tarafından yönlendirildiğini biliyorum.
- () Milli Eğitim Müdürlüğü ve üniversiteden yardım alındığını biliyorum.
- () Okula yeni geldiğimi için işleyiş hakkında bilgim yok.
- () Diğer.

6. Kaynaştırma uygulamasında yaşanabilecek veya yaşadığınız sorunlar nelerdir?

Eğitim ortamının fiziksel yeterlikleri ve eğitim materyali ile ilgili sorunlar

- () Sınıf mevcutlarının kalabalık olduğunu bu yüzden kaynaştırma öğrencisiyle ilgilenemediğimizi düşünüyorum.
- () Fiziki donanım ve materyalin yetersiz olduğunu düşünüyorum.
- () Diğer.

Veli ile ilgili sorunlar

- () Velilerin yeterli bilgiye sahip olmadığını düşünüyorum.
- () Velilerle iletişimsizlik olduğunu düşünüyorum.
- () Velilerin çocuklarının özel durumlarını kabullenmediklerini düşünüyorum.
- () Velinin çocuğunun eğitimi konusunda kaygı duyduğunu düşünüyorum.
- () Öğretmenlerin kaynaştırma öğrencisiyle ilgilenilmesi konusunda veli baskısına maruz kaldığını düşünüyorum.
- () Diğer.

Öğretmenlerin yaşadığı sorunlar

- () Kaynaştırma uygulamasında sınıf öğretmenin tek başına kaldığını düşünüyorum.
- () Öğretmenlerin bireyselleştirilmiş eğitim programı ile ilgili bilgi eksikliği olduğunu düşünüyorum.
- () Hizmet içi eğitim kurslarının öğretmenlere faydalı olmadığını düşünüyorum.
- () Sınıf öğretmeni bireyselleştirilmiş eğitim programı hazırlamada yetersiz kalınca rehber öğretmenin yapmak zorunda kaldığını düşünüyorum.
- () Okuldaki görevli eğitimciler kaynaştırmanın yararına inanmadıkları zaman çalışmaların mevzuatta yazıldığı gibi kaldığını düşünüyorum.
- () Bireyselleştirilmiş eğitim programlarının geliştirilmesinde sorunlar olduğunu düşünüyorum.
- () Normal öğrencilerle ilgilenmekten kaynaştırma öğrencisiyle ilgilenmeye fırsat kalmadığını düşünüyorum.
- () Diğer.

Akranları ile ilgili sorunlar

- () Normal çocukların özel gereksinimli öğrencileri dışlama, kabullenmeme gibi olumsuz tutum sergilediklerini düşünüyorum.
- () Kaynaştırma öğrencilerinin olumsuz davranışlarını normal öğrencilerin model alıp sergilediklerini düşünüyorum.
- () Diğer.

Kaynaştırma öğrencisiyle yaşanan sorunlar

- () Kaynaştırma öğrencileri sınıf kurallarını öğrenmede zorluk çektiğini düşünüyorum.
- () Kaynaştırma öğrencilerinin dikkat dağınığını, sınıfta problem yarattığını düşünüyorum.

- ()Kaynaştırma öğrencisinin sadece öğrenmede sorun yaşadığını düşünüyorum.
- ()Bedensel yetersizliği olan öğrenciler bir şekilde idare edilebiliyor, fakat zihinsel yetersizliği olan öğrencilerde zorlanıldığını düşünüyorum.
- ()Diğer.

7. Kaynaştırma uygulamasında sorunların çözümüne ilişkin önerileriniz nelerdir?

Okul yönetimine öneriler

- ()Sınıf mevcutları kaynaştırma öğrencisine göre düzenlenmeli.
- ()Kaynaştırma öğrencisi her öğretmene, her sınıfa verilmemeli.
- ()Gönüllü öğretmenlere kaynaştırma öğrencileri verilmeli.
- ()Kaynaştırma öğrencisi olan sınıflardaki normal öğrenciler belli seviyede olmalı.
- ()Diğer.

Öğretmene yönelik öneriler

- ()Sınıf içerisinde fiziksel, öğretimsel ve davranışsal düzenlemeler yapılmalı.
- ()Oturma düzeni özel gereksinimli öğrenciye göre düzenlenmeli.
- ()Anlayışlı ve sabırlı olunmalı.
- ()Sınıf kurallarının öğretime önem verilmeli.
- ()Öğretmenler olumlu yaklaşım sergilemeli.
- ()Kaynaştırma öğrencisi iyi tanınmalı.
- ()Kaynaştırma öğrencisinin ailesi iyi tanınmalı.
- ()Anne baba ve çocuk bir bütün olarak ilgilenilmeli.
- ()Veli ile işbirliği yapıp öğrenci evde de takip edilmeli.
- ()Öğretmen sorunların çözümünü istemeli ve sahip çıkmalı.
- ()Kaynaştırma öğrencisi ile sınıf içerisinde bire bir ilgilenilmeli.
- ()Yanlış yönlendirme yapıldıysa rehber öğretmen tarafından gerekli işlemler yapılmalı.
- ()Yasal düzenlemeler çerçevesinde hareket edilmeli.
- ()Planlar hazırlanmalı.
- ()Diğer.

Milli Eğitim Bakanlığı'na öneriler

- ()Kaynaştırma öğrencisi olan sınıf öğretmenine yardımcı personel verilmeli.
- ()Veli, öğretmen, okul idaresi kaynaştırma ile ilgili her yönüyle bilgilendirilmeli.

- () Bireyselleştirilmiş eğitim programı konusunda öğretmenler yeterince bilgilendirilmeli.
- () Fiziksel donanım ve materyal desteği sağlanmalı.
- () Eğitim süreci içinde bulunan sınıf öğretmeni, veli, okul idaresi sürekli iletişim ve işbirliği içerisinde bulunmalı.
- () Destek eğitim odası uygulaması yaygınlaştırılmalı.
- () Rehberlik ve araştırma merkezi tarafından yönlendirmeler doğru yapılmalı.
- () Diğer.

8. Bireyselleştirilmiş eğitim programı hakkındaki bilgileriniz nelerdir?

Bireyselleştirilmiş eğitim programı hakkında bilgim var.

- () Bireyselleştirilmiş eğitim programı hakkında bilgim olduğunu düşünüyorum.
- () Kısaca bep dendiğini biliyorum.
- () Bireyselleştirilmiş eğitim programının tanımını yapabildiğimi düşünüyorum.
- () Bireyselleştirilmiş eğitim programının aslında çok gerekli bir program olduğunu biliyorum.
- () Diğer.

Bireyselleştirilmiş eğitim programının işleyişi hakkında bilgim var.

- () Okullarımızda bireyselleştirilmiş eğitim programı geliştirme ekibi var, onlarla iş birliği yapılıyor.
- () Öğrenciye faydalı olabilmek için bu planı mutlaka düzenlememiz gerekiyor.
- () Belirli aralıklarla bireysel gelişim raporu hazırlanıyor.
- () Özel eğitim gereksinimli öğrencilerin eğitimi için kullanılıyor.
- () Bireyselleştirilmiş eğitim programı geliştirilmesinde rehberlik servisinin önemli olduğunu düşünüyorum.
- () Diğer.

Bireyselleştirilmiş eğitim programı ile ilgili yaşanan sorunlar hakkında bilgim var.

- () Bireyselleştirilmiş eğitim programı yapılıyor, fakat yeterince uygulanmıyor.
- () Bireyselleştirilmiş eğitim programında en büyük yük, durumu tespit etme, öğretmenin düşüncelerine, rehberlik öğretmenine ve çocuğun dışarıdan eğitim aldığı kuruma düşüyor.
- () Kaynaştırmada çocuğa program uygulanırken sınıfta problem çıkıyor, zor oluyor.

- ()Öğrenci için farklı bir zaman dilimi ayırmak gerekiyor.
- ()Diğer.
- ()Bireyselleştirilmiş eğitim programı hakkında yeterli bilğim yok.

9. Bireyselleştirilmiş eğitim programı geliştirilmesi amacıyla okulunuzda ne gibi çalışmalar yapılıyor?

Yapılan çalışmalar ile ilgili genel düşünceler

- ()Okulumuzda özel eğitim sınıflarında ve kaynaştırma eğitiminde bu planlar kullanılıyor.
- ()Okulumuzda bireyselleştirilmiş eğitim programı geliştirme ekibinin olduğunu biliyorum.
- ()Rehberlik servisiyle iş birliği yapılıyor.
- ()Destek eğitim odasında kullanılıyor.
- ()Okulda bu öğrenciler için fiziksel donanımlar düzenleniyor.
- ()Bireyselleştirilmiş eğitim programları hazırlıyoruz.
- ()Okula yeni geldiğimi için okuldaki uygulamalar hakkında yeterli bilğim yok.
- ()Diğer.

Yapılan çalışmalarla ilgili olumlu düşünceler

- ()Okulumuzdaki çalışmaların yeterli ve başarılı olduğunu düşünüyorum.
- ()Öğretmenlerin ve ailelerin sürekli iş birliği içerisinde olduğunu düşünüyorum.
- ()Sınıf içerisinde öğretmenlerimizin bu çocuklarla ilgilendiğini düşünüyorum.
- ()Bayan arkadaşların daha başarılı olduğunu düşünüyorum.
- ()Diğer.

Yapılan çalışmalarla ilgili olumsuz düşünceler

- ()Bireyselleştirilmiş eğitim programı geliştirme ekibinin işlevsel çalıştığını düşünmüyorum.
- ()Bireyselleştirilmiş eğitim programı hazırlama işi tamamen rehberlik öğretmeninin üzerine verilmiş bir sorumluluk olarak kaldığını düşünüyorum.
- ()Öğretmenlerin bireyselleştirilmiş eğitim programı konusunda yeterli bilgiye sahip olmadığını düşünüyorum.
- ()Diğer.

10. Bireyselleştirilmiş eğitim programının daha işlevsel uygulanabilmesi için önerileriniz nelerdir?

Okul yönetimine yönelik öneriler

- () Sınıf mevcutları az olmalı.
- () Tecrübeli öğretmenler tarafından yapılmalı.
- () Öğretmenler ödüllendirilerek, önyargılar kırılmalı.
- () Gönüllülük esas olmalı.
- () Sadece rehberlik alanı üzerine yıkılmamalı.
- () Bireyselleştirilmiş eğitim programı geliştirme ekibi karşılıklı fikir alışverişinde bulunmalı.
- () Plan uygulanırken bütün paydaşların görüşleri alınmalı, işbirliği içerisinde yapılmalı.
- () Öğretmene destek hizmetler sağlanmalı.
- () Diğer.

Öğretmenlere yönelik öneriler

- () Gereken çalışmaları çok daha güzel bir şekilde yapabileceğimizi düşünüyorum.
- () Çocukların seviyelerine uygun davranışlar ve kazanımlar daha basite indirgenmeli.
- () Yapılan etkinliklerle bireyselleştirilmiş eğitim programı desteklenmeli.
- () Öğrencinin düzeyi çok iyi belirlenmeli.
- () Planda uzak hedefler yakın hedefler olmalı.
- () Gözlem ve değerlendirmeler iyi tutulmalı.
- () Özverili çalışılmalı.
- () Açık ve anlaşılır bir şekilde planlar yapılmalı.
- () Plana uygulanabilir hedefler/kazanımlar alınmalı.
- () Zaman iyi kullanılmalı.
- () Davranış problemleriyle ilgili de amaç alınmalı.
- () Değerlendirme daha uzun bir sürece yayılmalı.
- () Diğer.

Milli Eğitim Bakanlığı'na yönelik öneriler

- () Öğretmenlere bireyselleştirilmiş eğitim programı konusunda hizmet içi eğitim verilmeli.
- () Öğrenci e-okulda takvim yaşına göre değil, gelişim yaşına göre işlem görmeli.
- () Öğrencinin planı hazırlanırken ihtiyacına göre amaç alınmalı.
- () Diğer.

KAYNAKÇA

- Acarlar, F. (2013). Kaynaştırma modeli ve özel gereksinimli küçük çocukların özellikleri. Sucuoğlu, B. & Bakkaloğlu, H. (Editörler). *Okul öncesinde kaynaştırma*. s.21-74. Ankara: Pegem Akademi.
- Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı'nın yayınlamış olduğu internet kaynağından http://eyh.aile.gov.tr/data/545886b5369dc3281c69af4f/istatistik_ekim_2014.pdf erişim tarihi: 01 Şubat 2015.
- Akay, E. (2011). *Kaynaştırma ortamındaki işitme engelli ilköğretim öğrencilerine sunulan destek eğitim odası sürecinin incelenmesi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Anadolu Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Eskişehir.
- Akçamete, G., Büyükkarakaya, H.S., Bayraklı H., ve Yıldırım, E.S. (2012). Eğitim politikalarının yansımaları: genel ve özel eğitim. *Eğitim Bilimleri ve Uygulama*, 11(22), s.191-208.
- Akdemir Okta, D. (2008). *Kaynaştırma sınıflarına devam işitme engeli olan öğrencilere ve sınıf öğretmenlerine sağlanan özel eğitim hizmetlerinin belirlenmesi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Anadolu Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Eskişehir.
- Altun, T., & Gülben, A. (2009). Okul öncesinde özel gereksinim duyan çocukların eğitimindeki uygulamalar ve karşılaşılan sorunların öğretmen görüşleri açısından değerlendirilmesi. *Selçuk Üniversitesi Ahmet Keleşoğlu Eğitim Fakültesi Dergisi*, Sayı 28, s. 253 -272.
- Ataman, A. (2003). Özel gereksinimli çocuklar ve özel eğitim. Ataman, A. (Ed.). *Özel eğitime giriş*. s.9-31. Ankara: Gündüz Eğitim ve Yayıncılık.
- Atay, M. (1995). *Özürlü çocukların normal yaşlıları ile birlikte eğitim aldıkları kaynaştırma programlarına karşı öğretmen tutumları üzerine inceleme*. Yayınlanmamış Doktora Tezi, Hacettepe Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Battal, İ. (2007). *Sınıf öğretmenlerinin ve branş öğretmenlerinin kaynaştırma eğitimine ilişkin yeterliliklerinin değerlendirilmesi. (Uşak ili örneği)*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Afyon Kocatepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Afyonkarahisar.

- Batu, E. S.(1998). *Özel gereksinimli öğrencilerin kaynaştırıldığı bir kız meslek lisesindeki öğretmenlerin kaynaştırmaya ilişkin görüş ve önerileri*.
Yayınlanmamış Doktora Tezi, Anadolu Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Eskişehir.
- Batu, S. & Kırcaali-İftar, G. (2005). *Kaynaştırma*. Ankara: Kök Yayıncılık.
- Batu, S. (2011). Kaynaştırma ve destek özel eğitim hizmetleri. Diken, İ., H. (Ed.) .
Özel eğitim. (s. 89-107). Ankara: Pegem Akademi.
- Batu, S., Çolak, A. & Odluyurt, S. (2012). *Özel gereksinimli çocukların kaynaştırılması*.
Ankara: Vize Yayıncılık.
- Bozarslan, B. ve Batu, E. S. (2014). Özel anaokullarında çalışan eğitimcilerin okul öncesi dönemde kaynaştırma ile ilgili görüş ve önerileri. *Abant İzzet Baysal Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 14(2), s.86-108.
- Cavkaytar, A. (2011). Özel eğitime gereksinim duyan çocuklar ve özel eğitim. Diken, İ., H. (Ed.) . *Özel eğitim*. s.1-26. Ankara: Pegem Akademi.
- Çayır, A. (2009). *Öğrenme güçlüğü çeken bir ilköğretim 3. Sınıf öğrencisinin kaynaştırma sınıfındaki sosyal uyum becerilerinin incelenmesi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Selçuk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya.
- Çitil, M. (2009). *Cumhuriyetin ilanından günümüze kadar Türkiye 'de özel eğitim (1923-2007)*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Çuhadar, Y. (2006) *İlköğretim okulu 1-5. Sınıflarda kaynaştırma eğitimine tabi olan öğrenciler için bireyselleştirilmiş eğitim programlarının hazırlanması, uygulanması, izlenmesi ve değerlendirilmesi ile ilgili olarak sınıf öğretmenleri ve yöneticilerinin görüşlerinin belirlenmesi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Zonguldak Karaelmas Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Zonguldak.
- Demir, M.K. & Açar, S. (2011). Kaynaştırma eğitimi konusunda tecrübeli sınıf öğretmenlerinin görüşleri. *Kastamonu Eğitim Dergisi*, Cilt:19, No:3, s.719-732.
- Diken, I., H. & Batu, S. (2010). Kaynaştırmaya giriş. Diken, I., H. (Ed.). *İlköğretimde kaynaştırma*. s.2-25. Ankara: Pegem Akademi.
- Eripek, S. (2007). Özel eğitim ve kaynaştırma uygulamaları. Eripek, S. (Ed.) .
İlköğretimde kaynaştırma. s.1-21. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yayınları.

- Erol, İ. (2012). *Engellerin ötesinde: kaynaştırma öğrencilerinin okul ve sosyal yaşamlarının etnografik analizi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Çanakkale On Sekiz Mart Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Çanakkale.
- Ertunç, E. N. (2008). *Kaynaştırma eğitimi uygulanan ilköğretim ikinci kademedeki görev alan beden eğitimi öğretmenlerinin kaynaştırma eğitimi hakkındaki bilgi düzeylerinin ve sınıflarındaki engelli öğrencilere bakış açılarının değerlendirilmesi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü Ankara.
- Göçüncü, A. (2014). *Türkiye’de 2003-2013 yılları arasında uygulanan özel eğitime ilişkin politikaların analizi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Fatih Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Gök, R. (2013). *Kaynaştırma eğitimi öğrencisi bulunan ilkokul sınıf öğretmenlerinin sınıf yönetiminde karşılaştıkları zorluklar ve başa çıkma yöntemleri*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Akdeniz Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Antalya.
- Gül, İ. I. (2009). *Eğitime erişim: Eğitimde ayrımcılık yasağı ve fırsat eşitliği. I. Tüzün, (der.), Eğitim hakkı ve eğitimde haklar: Uluslararası insan hakları belgeleri ışığında ulusal mevzuatın değerlendirilmesi içinde, s.17-99. İstanbul: Eğitim Reformu Girişimi.*
- Güleryüz, B. (2014). *Sınıf öğretmenlerinin ve sınıf öğretmeni adaylarının kaynaştırma eğitimine ilişkin görüşlerinin belirlenmesi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Bülent Ecevit Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Zonguldak.
- Güleryüz, Ş.O. (2009). *Kaynaştırma eğitime devam eden engelli öğrencilerin akranları ile ilişkilerinde karşılaştıkları sorunların değerlendirilmesi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Selçuk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya.
- Güven, D. (2009). *İlköğretimde kaynaştırma uygulamalarına katılan zihinsel yetersizliği olan öğrencilerin başarılarının değerlendirilmesine ilişkin öğretmen görüşleri*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Anadolu Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Eskişehir.

- Güzel, N. (2014). *Kaynaştırma öğrencisi olan ilköğretim öğretmenlerinin kaynaştırma eğitimine ilişkin yaşadıkları sorunlar (Beykoz İlçesi örneği)*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Yeditepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- İlk, G. (2014). *Sosyal bilgiler öğretmenlerinin kaynaştırma uygulamalarına yönelik görüşlerinin ve deneyimlerinin incelenmesi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Kabakçı Yurdakul, I. (2013). *Bilimsel araştırma yöntemleri*. Aşkın Kurt, A. (Ed.) . Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yayınları.
- Kamen Akkoyun, A. (2007). *Rehberlik ve araştırma merkezi müdürlüğü personelinin kaynaştırma eğitimine ilişkin görüşleri*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Abant İzzet Baysal Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Bolu.
- Karasar, N. (2014). *Bilimsel araştırma yöntemi: kavramlar ilkeler teknikler* (26. Baskı). Ankara: Nobel Akademi Yayıncılık.
- Kargın, T. (2011). Bireyselleştirilmiş eğitim programı (BEP) hazırlama ve öğretimin bireyselleştirilmesi. (4. Baskı). Diken, I., H. (Ed.) . *Özel eğitim*. Ankara: Pegem Akademi.
- Kaya, U. (2003). *İlköğretim okulu yöneticilerinin, sınıf öğretmenlerinin ve rehber öğretmenlerin kaynaştırma ile ilgili bilgi, tutum ve uygulamalarının incelenmesi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Kılıç, A.F. (2011). *Okulöncesi öğretmenlerinin engelli öğrencilerin kaynaştırılmasına yönelik bilgilendirilmelerinin kaynaştırmaya ilişkin görüşlerinin değişimindeki etkililiği*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Isparta.
- Kış, H. (2013). *Destek eğitim odalarındaki uygulamalara ilişkin rehber öğretmenler ve özel eğitim sınıf öğretmenlerinin görüşleri*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Abant İzzet Baysal Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Bolu.
- Kuyumcu, Z. (2011). *Bireyselleştirilmiş eğitim planı (BEP) geliştirilmesi ve uygulanması sürecinde öğretmenlerin yaşadıkları sorunlar ve bu sorunlara yönelik çözüm önerileri*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.

- MEB (1997). *Özel Eğitim Hakkında Kanun Hükmünde Kararname*, KHK/573. Resmi Gazete. 23911: 6 Haziran 1997.
- MEB (2008). *Kaynaştırma yoluyla eğitim uygulamaları*. Genelge No: 2008/60.
- MEB (2010a). *Türk Milli Eğitimi Temel Kanunu*, Kanun No:1739: 14 Haziran 1973.
- MEB (2010b). *Okullarımızda neden, niçin, nasıl kaynaştırma?*, Ankara.
- MEB (2012). *Özel Eğitim Hizmetleri Yönetmeliği*. Resmi Gazete. 26184: 31 Mayıs 2006. Değişiklik: 21.7.2012 / R.G. : 28360).
- MEB (2014). *Milli eğitim istatistikleri 2013-2014*. Ankara: MEB.
- MEB (2015). *Milli eğitim istatistikleri 2014-2015*. Ankara: MEB.
- Miles, M. B. & Huberman, A. M. (1994). *Qualitative fundamentals for the consumer* (4th edition). Boston: Pearson / A and B.
- Nacaroglu, G. (2014). *Okul öncesi kaynaştırma eğitimi uygulamalarının öğretmen tutumlarına göre incelenmesi: Gaziantep ili örneği*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Gaziantep Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Gaziantep.
- Nayır, F. & Karaman-Kepenekci, Y. (2013). Kaynaştırma öğrencilerinin haklarına ilişkin sınıf öğretmenlerinin görüşleri [Opinions of primary school teachers on mainstreaming students' rights]. *Eğitim Bilimleri Araştırmaları Dergisi - Journal of Educational Sciences Research*, 3 (2), s.69– 89. <http://ebad-jesr.com/>
- Önder, M. (2007). *Sınıf öğretmenlerinin zihin engelli kaynaştırma öğrencileri için sınıf içinde yaptıkları öğretimsel uygulamaların belirlenmesi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Abant İzzet Baysal Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Bolu.
- Özdemir, H. (2010). *Okul öncesi öğretmenlerinin kaynaştırma uygulamasına ilişkin görüşlerinin incelenmesi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Trakya Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Edirne.
- Özdemir, N. (2008). *Sınıfında kaynaştırma öğrencisi olan ve olmayan ilköğretim öğretmenlerinin tükenmişlik düzeylerinin karşılaştırılması*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Afyon Kocatepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Afyonkarahisar.
- Özengi, S.Ş. (2009). *Eskişehir ilinde kaynaştırmanın yürütüldüğü ilköğretim okullarındaki rehber öğretmenlerin kaynaştırmaya ilişkin görüşleri*.

- Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Anadolu Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Eskişehir.
- Öztürk, C.Ç. & Eratay, E. (2010). Eğitim uygulama okuluna devam eden zihin engelli öğrencilerin öğretmenlerinin bireyselleştirilmiş eğitim programı hakkında görüşlerinin belirlenmesi. *Abant İzzet Baysal Üniversitesi Dergisi*. C:10. S:2, Yıl10.
- Özyürek, M. (2006). *Bireyselleştirilmiş eğitim programı temelleri ve geliştirilmesi* (3. Baskı). Ankara: Kök Yayıncılık.
- Pektaş, H. (2008). *Özel eğitim programlarından ve farklı programlardan mezun öğretmenlerin BEP kullanma durumlarının saptanması*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Sadioğlu, Ö. (2011). *Sınıf öğretmenlerinin kaynaştırmaya ilişkin sorunları, beklentileri ve önerilerine yönelik nitel bir araştırma*. Yayınlanmamış Doktora Tezi, Uludağ Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Bursa.
- Sanır, H. (2009). *Kaynaştırma eğitimine devam eden öğrencilerin akademik öğrenme ile ilgili karşılaştıkları sorunların öğretmen ve aile görüşleri açısından değerlendirilmesi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Selçuk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya.
- Sart, H., Ala, H., Yazlık, Ö. & Kantaş Yılmaz, F. (2004) *Türkiye kaynaştırma eğitiminde nerede, eğitimciye öneriler, XIII. Ulusal Eğitim Bilimleri Kurultayı, 6-9 Temmuz 2004 İnönü Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Malatya*.
- Sucuoğlu, B. & Bakkaloğlu, H. (Editörler). (2013). *Okul öncesinde kaynaştırma*. Ankara: Kök Yayıncılık.
- Sucuoğlu, B. & Kargın, T. (2006). *İlköğretimde kaynaştırma uygulamaları; yaklaşımlar, yöntemler, teknikleri*. İstanbul: Morpa Kültür Yayınları.
- Sütçü, Z. (2007). *Yasal düzenlemeler açısından rehber öğretmenlerin/psikolojik danışmanların özel eğitimle ilgili görevlerini okullarda uygulamaya yönelik görüşlerinin değerlendirilmesi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Selçuk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya.
- Şekercioğlu, B. (2010). *İlköğretim II. kademe branş öğretmenlerinin kaynaştırma uygulamalarında karşılaştıkları sorunlar ile ilgili görüşleri*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.

- Tanrıkulu, M. (2011). Eğitim uygulama okuluna devam eden zihin engelli öğrencilerin öğretmenlerinin bireyselleştirilmiş eğitim programı hakkında görüşlerinin belirlenmesi. *Türk Sosyal Araştırmalar Dergisi*. S:3,Yıl15. s.71-83.
- Taş, Ş. (2011). *Sınıf öğretmenlerinin kaynaştırma eğitiminde eğitim teknolojileri kullanım durumları*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ege Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, İzmir.
- Tohum Otizm Vakfı'nın yayınlamış olduğu internet kaynağından alınmıştır.
<http://www.tohumotizm.org.tr/proje/kaynastirma-ve-butunlestirmenin-etkinligini-artirmak-ic-politika-ve-uygulama-onerileri> erişim tarihi: 01 Şubat 2015.
- Turhan, C. (2007). *Kaynaştırma uygulaması yapılan ilköğretim okuluna devam eden normal gelişim gösteren öğrencilerin kaynaştırma uygulamasına ilişkin görüşleri*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Anadolu Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Eskişehir.
- Tuş, Ö., & Çıfci Tekinarslan, İ. (2013). Okul öncesi kaynaştırma eğitimine devam eden özel gereksinimli çocukların karşılaştıkları güçlüklerin annelerin görüşlerine göre belirlenmesi. *Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*. Sayı:35. s.151-166.
- Türkoğlu, Y.K. (2007). *Kaynaştırma uygulanan bir ilköğretim sınıfındaki sosyal yeterlik özelliklerinin betimlenmesi ve iyileştirilmesi çalışmaları*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Anadolu Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Eskişehir.
- Uzun, G. (2009). *Kaynaştırma uygulamalarında ilköğretim okulu müdürlerinin rolü ve kaynaştırma uygulamalarına ilişkin görüş ve önerileri*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Maltepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Uyanık Balat, G., Şahsuvaroğlu T., & Açar K. (2011). *Kaynaştırma ile ilgili yüksek lisans-doktora tezler bibliyografisi ve kaynaştırma alanında yapılan çalışmalar indeksi 1989-2010*. Ankara: Eğiten Kitap.
- Ünal, F. (2010). *Kaynaştırma uygulamasının yapıldığı sınıflarda öğretmen, normal gelişim gösteren öğrenci ve engelli öğrenci velilerinin kaynaştırmaya yönelik tutumları*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Çukurova Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Adana.

- Vural, M., & Yıkılmış, A. (2008). Kaynaştırma sınıfı öğretmenlerinin öğretimin uyarlanmasına ilişkin yaptıkları çalışmaların belirlenmesi. *Abant İzzet Baysal Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*. Cilt:8. Sayı:2. s.141-159.
- Vuran, S., & Yücesoy, Ş. (2003). Türkiye’de özel gereksinimli bireylere yönelik hizmetlerin yasal yapılanmasında avrupa birliği’ne uyum çabalarının yansımaları. *Sosyal Bilimler Dergisi*. Cilt:3.Sayı:1. s.141-157.
- Vuran, S. (2007). Bireyselleştirilmiş eğitim programları. Gürsel, O. (Ed.). *Bireyselleştirilmiş eğitim programlarının geliştirilmesi*. (s.1-10). Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yayınları.
- Yıkılmış, N. (2006) *İl Milli Eğitim yöneticilerinin kaynaştırma uygulamalarına ilişkin görüş ve önerileri*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Abant İzzet Baysal Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Bolu.
- Yıldırım Erişkin, A., Yazar Kırac, S. & Ertuğrul Y. (2012). Sınıf öğretmenlerinin kaynaştırma uygulamalarına ilişkin görüşlerinin değerlendirilmesi. *Milli Eğitim Dergisi*. Sayı 193. s.200-208.
- Yıldırım, A. Şimşek, H. (2005). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri*. (5. Baskı). Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Zeybek, Ö. (2015). *İlköğretim okullarındaki ingilizce öğretmenlerinin kaynaştırma uygulamalarına ilişkin görüş ve önerileri*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Anadolu Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Eskişehir.

